

19219

T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

CUMHURİYET DÖNEMİNDE
İDARİ TAKSİMAT VE MÜLKİ TEŞKİLÂT
(1 9 2 3 – 1 9 5 0)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hazırlayan
Tuncer CAVLAK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Ergünöz AKÇORA

Elazığ - 1990

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	
GİRİŞ.....	I
KISALTMALAR.....	IV

I BÖLÜM

Anadolu İdari Taksimatının Tarihçesi.....	1
Büyük Selçuklu Döneminde İdari Taksimat.....	1
Anadolu Beylikleri Döneminde İdari Taksimat.....	2
Anadolu Selçuklu Devleti Döneminde İdari Tasimat.....	2
Osmanlı Devleti Döneminde İdari Taksimat.....	4
Osmanlı Devletinin İdari Yapısı.....	4
Merkez Teşkilatı.....	5
Taşra Teşkilatı.....	6
Eyalet - Sancaklar - Kazalar - Nahiyeler - Köyler.....	6
XVI. Yüzyılda İdari Teşkilattaki Bozulmaya Genel Bir Bakış.....	9
Arazi İdaresindeki Değişiklik.....	10
İltizam Usulündeki Değişiklik.....	10
Beylerbeyliğinin Gerilemesi.....	10
Merkeze Bağlılığın Gevşemesi.....	11
Devlet Memurlarının ve Mübaşirların Kötülükleri.....	11
Kapı Kethudalarının Bozulması.....	11
Vali Maiyetleri.....	11
Halkın Durumu.....	11
XVI. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıla Kadar Osmanlı Devletinin İdari Taksimatı ve Yapılan Değişiklikler.....	12
XVII. Yüzyılda İdari Taksimat.....	16
XVIII. Yüzyılda Eyaletler.....	19
XVIII. Yüzyıl Sonlarında İdari Taksimat.....	20
Tanzimat Öncesi Mülki ve İdari Teşkilatta Islahat Hareketleri.....	20
III. Selim Döneminde Mülki İdarede Islahat Hareketleri.....	21
Tımar ve Zaalet Kanununda Yapılan Değişiklikler.....	22



Kazaların Masraf Defterlerinin Kontrolü.....	22
II. Mahmut Devrinde Mülki İdarede Islahat Haraketleri.....	22
Şura-i Mahsusa'nın Kurulması.....	23
Eyaletlerde Müşirliklerin Kurulması.....	24
Eyalet İdareleri Teşkilatındaki Yenilikler.....	24
Kadılık ve Ayanlık Teşkilatındaki Yenilikler.....	25
1831 Yılında Osmanlı İdari Taksimatı.....	25
Tanzimattan I. Meşrutiyete Kadar İdari Taksimat ve Yapılan Islahatlar.....	31
1864 Tarihli Vilayet Nizamnamesine Göre İdari Taksimat ve Mülki Teşkilat.....	34
1867 Yılında İdari Taksimat.....	36
1876 I. Meşrutiyet Dönemi Mülki Teşkilat ve İdari Taksimatta Yapılan Islahatlar.....	43
1876-1882 Yıllarında Vilayetler Sancaklar ve Eyaletler.....	45
1897-1907 Yıllarında Vilayetler Sancaklar ve Eyaletler.....	48
1908 Yılında Vilayetler ve Sancaklar.....	49
1908 II. Meşrutiyet Döneminde İdari Taksimat ve Mülki Teşkilat.....	52
1913 Tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanununun Özellikleri.....	52
Vilayetlerin Teşkilat ve İdaresindeki Özellikler.....	53
Livaların Teşkilat ve İdaresindeki Özellikler.....	53
Kazaların Teşkilat ve İdaresi.....	54
1911 Sonunda Vilayetler ve Sancaklar.....	55
1914 Yılında Vilayetler ve Sancaklar.....	55
1918-1922 Yılları Arasında İdari Taksimat ve Mülki Teşkilat.....	56
1919-1920 Vilayetler ve Livalar.....	57
Milli Mücadele Döneminde İdari Taksimat.....	59

II. BÖLÜM

Cumhuriyetin İlanından Sonra Mülki Teşkilat ve İdari Taksimat.....	61
1923 Yılında İdari Taksimat.....	62
1925 Yılında Vilayetler.....	64
1926 Yılında İdari Taksimat.....	65
1926 Yılında Vilayetler ve Kazalar.....	65



Nahiye Haline Getirilen Kazalar.....	66
Kaldırılan Nahiyeler.....	66
Yeniden Teşkil Olunan Kazalar.....	68
İrtibatı Tahvil Olunan Kazalar.....	68
1928 Yılında Vilayetler.....	68
1928 Yılında Büyük Ticaret Salnamesine Göre Vilayet, Kaza ve Nahiyeler.....	69
Vilayetlerin Teşkilatı ve İdaresi.....	90
Kazaların Teşkilatı ve İdaresi.....	93
Nahiyelerin Teşkilat ve İdaresi.....	95
18 Nisan 1929 Tarih ve 1426 Sayılı Kanun Hükümlerinin Sonradan Uğradığı Değişiklikler.....	97
1933 Yılında Vilayetler.....	99
1939 Yılında Vilayetler.....	100
SONUÇ.....	102
BİBLİYOGRAFYA.....	107
EKLER.....	109



ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum bu çalışma "Cumhuriyet Döneminde İdari Taksimat ve Mülki Teşkilat" konularını ihtiva etmektedir.

Devletlerin yönetiminde şüphesiz idari taksimatların ve mülki teşkilatların önemi büyüktür. Ancak bu hususlar tamamen yönetimde kolaylıklar sağlanması için; Siyasi, Sosyal, Ekonomik ve Kültürel yönden halkla ilişkilerin düzenlenmesi yönünde atılan adımlardır.

Bu bakımdan, mekânın ve şartların gereği olarak idari taksimat ve mülki teşkilattaki değişme ve gelişmelerin safhalarını bilmek, araştırmak, ortaya koymanın önemli bir hizmet olacağı kanaatindeyiz.

Tezimizde her ne kadar çalışma alanımız Cumhuriyet Dönemini kapsamakta ise de, idari taksimat ve mülki teşkilatta yapılan değişiklik ve yenileşme hareketlerini inceleyebilmek için, daha önceki dönemlere inmek, konunun dayandığı tarihi temelleri ortaya koymak ta fayda görülmüştür. Bu sebeple, ilk kısımda tarih içindeki yeri belirlenmiş daha sonra ki bölümde ise bu temellere dayanarak 1920 ile 1950 yılları arasındaki idari taksimat ve mülki teşkilattaki gelişmeler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Muhaka ki bizden önce bazı bilim adamları ve araştırmacılar Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait idari taksimat ve mülki teşkilat üzerine bazı çalışmaları ve makaleleri yayınlamıştır. Ancak biz burada konunun bir kısmını detaylı bir şekilde ele aldığımız gibi daha önceki dönemlere inerek konunun bütünleşmesine ve daha rahat anlaşılmasına çalıştık. Ayrıca idari taksimat ile mülki teşkilatı birbirinden ayırmaz konular olarak düşündüğümüzden birleştirmeyi ve böylece ortaya koymayı uygun gördük.

Çalışmamızın şüphesiz, büyük imkânsızlıklar sebebi ile tam ve eksiksiz olduğu söylenemez. Buna rağmen ileride yapılacak daha geniş kapsamlı çalışmalara faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Çalışmalarım esnasında; göstermiş oldukları toleransları dolayısıyla yöneticilerime, benden kıymetli vakitlerini esir gemiyerek gerekli düzenlemelerin yapılmasında, kaynak ve eserlerin temiminde, görüş ve tavsiyelerinden faydalandığım, Tarih Bölümünün tüm elemanlarına ve tez yöneticim Sayın Yrd.Doç.Dr. Ergünöz AKÇORA'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Saygılarımla.

Tuncer CAYLAK

Ocak 1990

ELAZIĞ



GİRİŞ

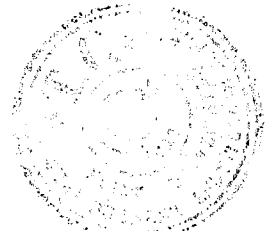
Türkiye'nin idari taksimatı ve Mülki Teşkilatın bugün kü yapısı Türk Tarihinin derinliklerinde yatmaktadır. Cumhuriyet Tarihi üzerinde yapılan araştırmaların daha çok milli mücadeleye, siyasi olaylara, Atatürk İlke ve İnkılaplarına ağırlık verilmesi sebebiyle bu gibi konular ihmal edildiği bilinmektedir. Ancak son dönemlerde, bu konular üzerine bazı araştırmaların yapıldığı fakat yine de yeterli olmadığı görülmektedir. Zaman içerisinde, araştırma konularının çok yönlü ve geniş kapsamlı olacağı kanaatiyle böyle bir araştırmaya girilmiştir.

Bu arada önemli olan bir husus, devlet hayatına etkili olan pek çok konulardan biri olan yönetimin, tarihi gelişim içinde Cumhuriyet dönemine nasıl yansıdığını ve bunların birbirlerine olan etkilerini ve sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Bu görüş içerisinde incelemenin birinci bölümünde, dünden bugüne, konunun mahiyeti itibarıyla bir kronolojik sıra takip edilmiş, mülki ve idari taksimat ayrı ayrı ele alınmış, ancak birlikte bir sentez yapılarak sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Günümüze kadar, idari taksimat ve mülki teşkilat üzerindeki incelemelerin pek çoğu hukuki incelemeler olduğundan, topluma yaptığı etkiler üzerinde tarihi bir perspektif içinde ele alınarak, incelemek mümkün olmamıştır. Bu bakımdan araştırmanın temel gayesi; vilayet ve kazaların tarihi gelişimi ve bunların başında bulunanların yetki ile sorumluluklarını, teşkilatta yapılan değişikliklerin neden gerekli olduğu, bunlara etki eden faktörlerin neler olabileceği konusu olmuştur.

Türklerde İdari taksimat ilk örnek olarak; Göktürk Hakan'ı Bumin Hanın, memleketi ikiye bölerek yönetimde kolaylık olması için, kardeşi İstemi Yabguyu devletin batı kesimini yönetmek üzere görevlendirmesi gösterilebilir. Bu durum ileriki tarihlerde daha büyük bir ihtiyaç halini alınca, teşkilatlanmada yan kuruluşlara olan isteği kendiliğinden ortaya çıkarmıştır. Nitekim Hunlar ve Göktürkler döneminde yönetime yardımcı olan "Kurultay" ve daha sonra büyük Selçuklular dönemindeki "Divan Teşkilatı" bu maksatla teşkil edilmişlerdir. Böylece bu kurumlar Osmanlılara ve Cumhuriyet dönemi mülki teşkilatına ait ilk örnekler olmuşlardır.



Hunlar, Göktürkler ve diğer Türk devletlerinde görülen bu değişiklikler Büyük Selçuklu Devletinin bir devamı olan Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devletinin idari taksimatı ve mülki teşkilatında da devam etmiştir. Ancak gerekli kolaylıkların sağlanabilmesi için yapılan düzenlemeler tanzimat dönemine kadar klasik manada olup, batılı anlamda yenileme isteğine bu tarihlerden sonra gidilebilmiştir. Bütün bunlar tanzimatla birlikte, idari taksimat, mülki teşkilat ile mahalli idarelerin yapısında bazı reformlara gidilmesi gereğini, bazen ihtiyaca binaen bazen de Osmanlı Devleti içinde bulunan azınlıkların hak ve hukukunu koruma bahanesiyle, batılı devletlerin baskıları sonucu mümkün olmuştur. Bu yaklaşım sonucu; 1856 Islahatı, 1861 Nizamnamesi, 1864 Nizamnamesi, 1871 Nizamnamesi, 1913 Nizamnameleri gibi kanunlarla idari ve Mülki Teşkilatta yapılan yenilikler, Cumhuriyetin ilanından sonraki uygulamalara örnek teşkil etmiştir.

Osmanlı döneminde yapılan bu değişiklikler; çalışmamızın birinci bölümünde, Osmanlı İdari Taksimatına ait tablolar ve haritalar, yüzyıllara göre verilmiş, ayrıca mülki teşkilatın organları tek tek ele alınarak görev ve yetkileri de belirtilmiştir.

Çalışma alanımızın ağırlık noktası Cumhuriyet dönemi olmakla birlikte tarihi temelleri anlayabilmek için, bilhassa 1913 nizamnamesine geniş yer verilmiştir. Bununla birlikte, Türk Milletinin var olma savaşı verdiği Milli Mücadele dönemine ait idari taksimat ve mülki teşkilattaki değişiklikler birinci bölüm içinde mütalea edilmiştir. Bu bölümdeki pek çok deyim ve terimler o günün söyleniş ve yazılışı ile ifade edilmiş, aslına uygun olarak verilmeye çalışılmıştır. Zaman, zaman tablolar değerlendirmeye tabi tutularak değişiklikler ortaya konulmaya, yorum, tahlil ve senteze gidilerek bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise; Cumhuriyet dönemindeki idari taksimat ele alınmış, 1923 yılına ait bir tablo ve harita verildiği gibi daha sonraki durumlarda yeni tablolara dökülerek ve haritaları çizilerek değişen vilayet, kaza ve nahiyeler gösterilmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet dönemindeki mülki teşkilatta yapılan yenilikler o tarihlerde çıkarılan kanunlardan istifade edilerek ortaya konulmaya gayret sarfedilmiştir. Nitekim 1926 yılında 1426 sayılı kanunla yapılan mülki teşkilattaki değişiklik yorumlanmış ve kanunun tam metni ekte verildiği gibi, daha sonra yapılan değişiklikler tarih ve kanun numaralı verilmek suretiyle konuya açıklık getirilmiştir.



Çalışmamızda arşiv vesikalarından, devlet ve vilayet salnameleri, Kanun derlemeleri ve periyodiklerden fazlaca faydalanılmamakla birlikte, 1926 Türkiye Salnamesi, 1928 Büyük Ticaret Salnamesi, Dahiliye Vekaletinin yayınladığı 1933 yılı Belediye Bütçeleri, Düsturun değişik senelerinden ve T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtlarından faydalanmak yoluna gidilmiştir.

Ancak, matbu eserlerden Vecihi TÖNİK'in "Türkiye'de İdare Teşkilatı"; Dahiliye Vekaleti, "Vilayet İdaresi Kanunu"; Tuncer BAYKARA'nın Anadolunun Tarihi Coğrafyasına Giriş I, Anadolunun İdari Taksimatı; Kamil ERDEHA, "Milli Mücadele yıllarında vilayetler ve valiler"; Kemal H. KARPAT, "Ottoman Paputasion" 1830 -1914 ; Mustafa AKDAĞ, "Türkiyenin İktisadi ve İçtimai Tarihi "; Nedret GÜNGÖRDÜ'nün basılmamış doktora tezi olan "Tanzimat ve Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Devletinde Mülki İdare" Adlı eserlerinden genel anlamda faydalanılmıştır. Ayrıca İlber ORTAYLI, "Türkiye'nin İdare Tarihi"; Şerafettin TURAN, "XVII. yüzyılda Osmanlı İdari Taksimatı"; Musa ÇADIRCI, "Tanzimatın ilam Sıralarında Türkiye'de Yönetim ve Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine"; Yücel ÖZKAYA'nın "Osmanlı İmparatorluğunda Ayanlık" adlı makalelerinden faydalanılarak Cumhuriyet Dönemine etkileri ortaya konulmuştur.



KISALTMALAR

- 1- a.g.e. : Adı geçen eser
2- a.g.d. : Adı geçen dergi
3- a.g.m. : Adı geçen makale
4- B.M.M. : Büyük Millet Meclisi
5- c. : Cilt
6- Gen.Kur. : Genel Kurmay
7- S. : Sayı
8- s. : Sayfa
9- T.B.M.M. : Türkiye Büyük Millet Meclisi



I. BÖLÜM

ANADOLU İDARİ TAKSİMATININ TARİHÇESİ

Anadoluda çeşitli tarihlerde kurulmuş olan devletler tarafından idari bazı kolaylıkların sağlanması için bir takım taksimatlara gidilmiştir. Bunlardan en önemlisi Hititler döneminde görülmüştür. Bu dönemde isimler coğrafi veya idari yöre adlarına göre belirlenmiş, bazıları zamanımıza kadar devam edebilmiştir. Nitekim; bunlara İzmir, Malatya, Niğde'yi misal olarak gösterebiliriz. Bu durum M.Ö.VII. Yüzyıl Bizans dönemlerinde de kendisini göstermiştir. Bizans idari teşkilatının en önemli kısmını Thema'lar teşkil etmiştir. Bu isimler, V. De Saint Martin ve G.Ostrogorsky'nin naklettiğine göre Bizans idari taksimatında 17 Themaya ayrıldığı görülmüştür.(1)

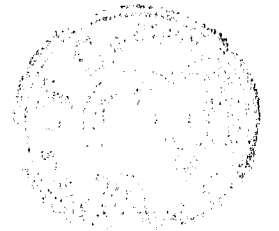
I- BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ DÖNEMİNDE İDARİ TAKSİMAT

Büyük Selçuklu devleti, 1040 Dandanakan savaşı sonrası taprakları hızla genişlemeye başlayınca, idari bakımdan bir takım eyaletlere ve kendine tabi beyliklere ayrılmasına sebep teşkil etmiştir. Bu sistemde, sultan merkezde oturken, ülkenin muhtelif bölgelerinde de, ya hükümdar ailesinden veya Memluk asıllı komutanlardan valiler gönderilmiş ve bu valiye, bölgenin hasılatı olarak "ıkta" verilmiştir. Yine, hükümdarın emrindeki bir komutan, feth ettiği bölgeyi Ikta olarak verilmesi devam etmiştir.

Ayrıca, hanedana mensup eyaletlerin idaresine tayin edilen valiler, bölge arazisinin öşürlerini maaş mukabili almaları sağlanmıştır. Ancak bu valilerin zaman zaman hükümdar gibi hareket ettikleri görülmüştür. Diğer bir husus Eyalet ve vilayetlerde hükümdar ailesine mensup prensler, hükümet işlerine bakarken, yaşları küçük olduğundan, onlara yardımcı olmak üzere ve idarede kolaylık sağlamaları için Atabeyler yanlarında gönderilmişlerdir. Büyük Selçuklu Devletinin yönetiminde zayıf olduğu alanlarda merkeze bağlı eyaletler zaman zaman kendi başlarına buyruk olmaya ve saltanat mücadelesine karışmaya devam etmişlerdir. Bütün bunlara rağmen idari teşkilatın merkezîyetçi bir bünyeye sahip olduğu görülmüştür.(2)

1- G.Ostrogorsky ; *Bizans Devleti Tarihi*, Ankara, 1961, s.231;Tuncer Baykara; *Anadolunun Tarihi Coğrafyasına Giriş. I, Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Ankara, 1988, s.14

2- İ.Hakkı UZUNÇARŞILI; *Osmanlı Tarihi*,c.1, Ankara, 1972, s.30.31; Komisyon; *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, c.7, İstanbul,1985, s.200-201



ANADOLU BEYLİKLERİ DÖNEMİNDE İDARİ TAKSİMAT

Anadolu Beyliklerinin ilk teşkilatı aşiret teşkilatı olmuştur. Selçuklu Sultanları aşiret beylerine hudutlardaki arazileri "Ikta" yani tımar olarak vermişlerdi. Anadolu Beyliklerinde de önceden olduğu gibi devlet ailenin ortak malı sayılmıştır. Beylerin yanında ailenin diğer evlat ve kardeşleri de kendilerinin idarelerine verilen vilayetleri vali ünvanıyla yönetmişlerdir. Daha sonra bu görev kadı ve subaşılara bırakılmıştır. Kadılar şer'î işlerden sorumlu olurken subaşılarda askeri ve inzibati işlerden mesul tutulmuşlardır. Bu durum Türklerin müslümanlıktan önceki teşkilatın tamamıyla benzeri olup Osmanlılar döneminde de 16. asır sonlarına kadar devam ettiği görülmüştür⁽³⁾.

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ DÖNEMİNDE İDARİ TAKSİMAT

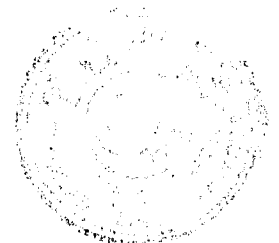
Anadolu Selçukluları döneminde, dönemine göre iyi işleyen bir idari teşkilat vardı. Teşkilatta hükümdarın yanında vezirleri ve müşavirleri olduğu gibi büyük işlerin; görüldüğü divan daireleri, memurları, mahali eşraftan seçilmiş eyalet beyleri bulunmaktaydı⁽⁴⁾. 1071 Malazgirt Zaferinden sonra, Selçuklu prensleri muhtelif zamanlarda, değişik mntukalardaki Türkleri biraraya toplamaya çalışmışlar ve kendilerine verilen bölgeleri idare etmeye caba saftretmişlerdir. Ancak Anadolu Selçuklu Devletini kurduktan sonra buradaki eyaletlerin birinci derecede Selçuklu Şehzadelerine verildiği görülmüştür. Daha sonra prenslerin yanlarına onlara yardımcı olmak üzere "Lala veya Atabey" unvanlı tecrübeli kişiler, yönetime yardımcı olabilmeleri için görevlendirilmişlerdir⁽⁵⁾. Anadolu birliği 12.Yüzyıl sonlarında tamamlanırken, II.Kılıçarslan'ın ilk idari taksimatı yaptığı ve 11 oğlunu ülkenin mühtelif şehirlerine "Melik" olarak gönderdiği görülmüştür⁽⁶⁾. Ancak bu taksimat sadece bir kısım idari yetkilerde olmuştur. Fakat yine de

3- İ.Hakkı UZUNÇARŞILI; *Anadolu Beylikleri*, Ankara , 1969 s.199

4- Yecihî TÖNİK; *Türkîye'de İdare Teşkilatı*, Ankara , 1945 s.52

5- İ.Hakkı UZUNÇARŞILI; *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal* , Ankara , 1970, s.118 - 121

6- İ.Hakkı UZUNÇARŞILI; *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal*, s.118 - 121; Tuncer BAYKARA ; *Anadolunun İdari Taksimatı I*, s.54; (11 Vilayet : Tokat, Niksar, Elbistan, Kayseri, Sivas, Malatya, Konya Ereğlisi, Amasya, Nide, Ankara, Uluburlu)



oğulları gittikleri yerlerde, bölgenin idaresi için ayrı birer "Divan" teşkil ettikleri, yani idari bir teşkilat kurdukları anlaşılmıştır. Anadolu Selçuklularında idari birim vilayet olarak adlandırılmıştır. Bu idari birim hem bir idari teşkilat, hem de memleket, yöre, anlamını taşıdığı, bu bakımdan da idari birimlerin buna göre düzenlendiği tesbit edilmiştir. Aşağıdaki tablo bu görüşe göre düzenlenmiştir.

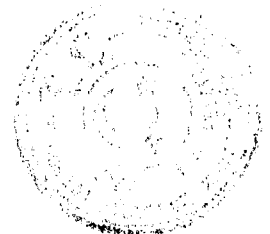
TABLO - I
ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİNDE İDARİ TAKSİMAT(7)

1- Ab-1 Germ	23- Karahisar-Behram
2- Albustan	24- Karahisar-ı Kögoniye
3- Ahlat	25- Karahisar-ı Temürlü
4- Aksaray	26- Kayseri
5- Akşehir (-i Konya)	27- Kemah
6- Akşehir (-i Erzincan)	28- Kırşehir
7- Amasya	29- Konya
8- Amid (Diyarbakır)	30- Kubad-Abad (Yenişehir)
9- Ankara	31- Ladik (Denizli)
10- Antalya	32- Larende (Karaman)
11- Bayburt	33- Malatya
12- Borgulu	34- Maraş
13- Çorumlu	35- Niğde
14- Devleli	36- Niksar
15- Divriği	37- Samson
16- Ereğli	38- Simre
17- Erzen'ür-rum (Erzurum)	39- Sinop
18- Erzincan	40- Sivas
19- Harput	41- Tercan
20- Honas	42- Tokat
21- Kanrı	43- Turhal
22- Karahisar-ı (devle Afyon)	44- Zile

Yukarıda belirttiğimiz eyaletlerdeki beyler Anadolu Selçuklu idari teşkilatının son döneminde bozulmaya yüz tutması sonucu merkezi dinlemeyerek müstakil birer hükümdar gibi hareket etmeye başlamışlardır. Nihayet bu duruma, Moğolların istilası da yardımcı olmuş Selçuklu hanedanı çökünce Konya'daki merkezi teşkilatda dağılmıştır(8).

7- Tuncer BAYKARA; *Anadolu İdari Taksimatı*, s.58-59

8- Vecihi TÖNİK; *Türkiye'de İdare Teşkilatı*, s.52



OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE İDARİ TAKSİMAT

Osmanlı devletinin idari yapısının eski Türk geleneği çerçevesinde benzerlikleri olduğu muhakkaktır. Devletin idare rejiminde hakim olan esas unsur, devlet yöneticilerinin askeri vasa da sahip olmalarıdır. Bu zamanda devletin idari yapısında; eyaletler, sancaklar, kazalar, nahiye ve köyler bulunmaktadır. Bu idari birimlerin başında ise beylerbeyi, sancakbeyi, subaşı ve kadılar görev almaktadır⁽⁹⁾. İlk Osmanlı kaynaklarında (1302 yılına ait) ilk idari teşkilatın izlerine açık olarak rastlandığı, Osman Gazi'nin Yenışehir merkez edininip bazı tayinler yaptığı⁽¹⁰⁾ yine 1310 yılında Osman Gazi'nin bir hükümet teşkilatı kurduğunu görmekteyiz⁽¹¹⁾. Bu maksatla; Söğüt, Karacahisar, Yenışehir gibi bazı yerlere subaşı ve kadı gibi idare memurlarının görev aldıkları bilinmektedir. Orhan Gazi devrinde ise iki sancağının daha arttığı, böylece Rumeli'de gelişen fetih hareketleri sonucu, sancak beyleri ve bunun üzerinde bir beylerbeyi gerekliliğini ortaya çıkarıyordu⁽¹²⁾. Ayrıca Orhan Gazi devrinde, din alimlerine eşrafa, zabıtlere, askerlere, muvazaf memurlara, tüccar ve esnaflara mahsus olmak üzere renk, şekil ve biçimleri mühtelif elbiseler yaptırıldığı, bu suretle herkesin sınıfı, mesleği, mevkii ve elbiselerinden tanınır duruma geldiği anlaşıyordu⁽¹³⁾.

OSMANLI DEVLETİNİN İDARİ YAPISI

Osmanlı merkez teşkilatında, büyük bir fonksiyonu olan Divandan başlayarak devlet idaresinde etkili olan bazı müesseseler de bulunmaktadır.

Mülki taksimatta Selçuklular esas alınmakla birlikte, Divan dairesi yanında subaşları, kadılar; hükümdar ve vezir-i azamdan sonra gelen önemli kişilerdi. İdari yapının merkez teşkilatı olarak başlarında bulunan makamlar gibi, taşra teşkilatında da beylerbeyi, sancakbeyleri, kadı ve bunların maiyetinde görev alan subaşı ve naibler bulunurdu⁽¹⁴⁾.

Osmanlı idari sisteminde etkili kanunlar, Şeri ve Örfi olmak üzere iki kısımdan oluşurdu. Devlet idaresinin her kesminde yöneticiler ve

-
- 9- Mustafa AKDAĞ; *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, c.1, Ankara, 1974 s.280
 10- Tuncer BAYKARA; *Anadolunun Tarihi Coğrafyasına Giriş I; Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Ankara, 1988, s.83
 11- Vecihi TÖNİK; *Türkiye'de İdare Teşkilatı*, Ankara, 1945, s.53
 12- Tuncer BAYKARA; *a.g.e.*, s.85
 13- Vecihi TÖNİK; *a.g.e.*, s.53.; M.AKDAĞ; *a.g.e.*, c.I, s.403
 14- Mustafa AKDAĞ; *a.g.e.*, c.I, s.280



yönetilenler arasındaki görev ve sorumlulukları, kanunlar kapsamına alındığından devlet bünyesinde aristokrat bir zümrenin ortaya çıkması önlenmiş olurdu.

Osmanlı Devletinde her ne kadar şer-i hükümler uygulanmış ise de bünyesinde bulundurduğu toplumlar arasında din, dil, mezhep ve milliyet farkı gözetmeksizin her zümreye adil davranılırdı. Devlet daima, idaresinde kanunun üstünlüğünü temel aldığından, hükümdar ve devlet ricali şer-i kanunlara uymak zorunda kalırdı. Türk Devletlerinde görülen ikili teşkilat Osmanlı Devletinde de görülmektedir. Nitekim Rumelinin fethinden sonra da devlet idaresi Anadolu ve Rumeli olmak üzere ikiye ayrılmış, böylece merkez ve taşra teşkilatının ortaya çıkmasına bir sebep teşkil etmişti. Eski Türk Devlet geleneğinin Osmanlılardaki izlerinin bir diğer önemli yönü de, devlet görevlilerinin en büyüğünden en küçüğüne kadar hiç bir ayırım yapmadan liyakat ve başarılarına göre, göreve getirilmelerinde görülmesidir^[15].

Yukarıda belirttiğimiz gibi Osmanlı devletinde idari teşkilat iki kısma ayrılmıştır. Bunlar;

- 1- Merkez Teşkilatı
- 2- Taşra Teşkilatı

1- MERKEZ TEŞKİLATI:

Bu dönemde merkez idaresi eskiye göre daha gelişmiş olarak karşımıza çıkmıştır. Kuruluş yıllarından 1453 yılına kadar geçen sürede merkezde görev alan yöneticiler medresede yetişmiş olmalarına rağmen, daha sonraki dönemlerde ise askerlik teşkilatından gelmişlerdir. Böylece, merkezi idare teşkilatının işleyişinde 1453' e kadar olan döneminde şer-i idare hakim iken, bundan sonra askerlik hakim olmuştur. Merkezi teşkilat 1281 yılından 1453 yılına kadar Türkiye'yi idare edenler Anadolu Türkünden yetişen bir zümrenin elinde olmasına rağmen, bu tarihten itibaren yeni bir zümrenin (Dönme ekabirinin) eline geçmiştir. Bu bakımdan 1453 yılı Türk toplumunun siyasi kaderinde bir dönüm noktası olmuştur. Fatih ile birlikte devlet teşkilatının bütün kolları divan teşkilatı yoluyla, padişahın kudretli idaresine bağlanmıştır. Fatih Topkapı Sarayının inşasından sonra divan toplantılarına resmi bir şekil vermiş, divana mensup olanların müzakerelerini yapabilmelerini için, saray içinde kubbe altı denilen bölümü tahsis etmiştir. Cumartesi, Pazartesi ve Salı günleri toplanan divanda vezir-i azam, vezirler, kazaskerler, defterdar ve nişancı bulunmuştur^[16].

15- Mustafa AKDAĞ; a.g.e., c.2, s.74-81

16- Vecihi TONIK; a.g.e., s.54



Umumi hatları ile çizilen, merkez teşkilatı devletin işlerinin yürütüldüğü divandan başka buna bağlı; kalemler, mali işleri yürüten görevliler, şer-i işleri yürüten kadılar, kadıaskerler ve hükümetin başında bulunan hükümdar ve Vezir-i azam'dan oluşmaktadır.

2- TAŞRA TEŞKİLATI

Taşra teşkilatı temelde, askeri ve sivil idare olarak incelenebilir. Askeri birim yönünden "Sancak", adli idari yönünden ise "Kaza" kabul edilmiştir. Bununla askeri görevin ve asayişin sağlanması ile sivil idarenin tanzim ve yürütülmesi mümkün olmuştur. Ancak taşrada bulunan askeri ve sivil idari birimlerin vasıf ve yetkileri ayrı ayrı ele alarak incelendiği takdirde durumun daha açık olarak anlaşılması sağlanmış olacaktır.

İlk olarak Osmanlı Devletinin idari teşkilatının en büyük birimi olan eyalet sistemine bakılacak olursa;

1) EYALET :

Kelime olarak "İyala" yani hükmetmek, idare etmek anlamına kullanılmıştır. Aslında terim olarak, Osmanlılarda "Vilayet" ile "Eyalet" arasında, 17. yüzyıldan sonra pek fark görülmemiştir. 16. yüzyılda özel durumu olan sancakları ifade etmek için kullanıldığı da görülmüştür. Ancak 17. yüzyıldan 19. yüzyıl ortalarına kadar, Beylerbeylik yerine "Eyalet" tabiri geçerli olmuştur⁽¹⁷⁾.

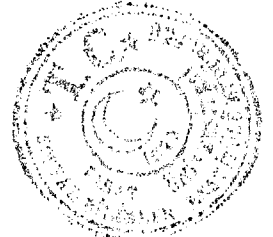
Osmanlılardaki eyalet sisteminin, dayanak noktasını Bizansın teşkil ettiğini iddia eden Batılı müellifler bulunmakla birlikte, bunun yanlış olduğunu ve önceden kurulmuş olan Türk Devletlerin de bu sistemin mevcut bulunduğunu ortaya koyan pek çok eser mevcuttur. Çünkü daha önceleri böyle bir teşkilattan mahrum olan bir devletin yaşayış, din ve kültür yönünden farklı bir devletin müesseselerinin olduğu gibi alması tarihi realiteye uygun düşmez. Osmanlı eyalet sistemi aslında tımar sisteminden gelen ve sancaklardan oluşan bir birimdir⁽¹⁸⁾.

Osmanlı toprakları tarihi gelişim içinde önce eyalet iken, 1365 yılından sonra, Anadolu ve Rumeli olarak ikiye ayrılmış daha sonra Yavuz döneminde ise, Anadolu, Rumeli, Karaman ve Rum olarak dörde çıkarılmıştı. Bu durum devletin eyaletlerinin birleşmesinden kaynaklanmıştır⁽¹⁹⁾. 16. yüzyıl sonuna kadar beylerbeylik olarak kullanılan terim bu tarihten sonra

17- Tuncer BAYKARA; a.g.e., s.30

18- İbber ORTALI; *Türkiye'de İdari Teşkilat*, Ankara, 1979, s.186

19- İbrahim KAFESOĞLU; Yılam ÖZTUNA, *Türk Tarihi I*; Ankara, 1977, s.150



"Vilayet" veya "Eyalet" tabiri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Vilayet ve Eyaletlerin yine de terim olarak tam bir şekilde belirlenmediği için hangisinin üst, hangisinin alt birim olduğu tam olarak açıklığa kavuşmamıştır⁽²⁰⁾. Vilayet kelime olarak, birşey üzerinde hakimiyet demektir. Selçuklular döneminde genelde taşrayı da içine almıştır. Yöre ve memleket anlamına da geldiği görülmüştür⁽²¹⁾.

Eyaletlerin yönetimi ilk zamanlarda merkezden atanan Beylerbeyi tarafından idare edilmişler ve Beylerbeyinin oturduğu sancağa "Paşa Sancağı" adı verilmiştir. Beylerbeyi, mutasarrıf oldukları eyaletlerde saltanat vekilliği de yapmışlardır. Bunların aynı zamanda sadrazamın, memleket üzerindeki nüfuz ve yetkisi ne ise kendi eyaletindeki vaziyetleride o olmuştur. Beylerbeyi bütün istişare ve haberleşmelerini sadrazamla yapmışlardır⁽²²⁾. Beylerbeyleri daha sonraları üç tuğlu vezir payesine kadar çıkabilmişlerdir. Bu suretle idari taksimat ve teşkilatta vezirlerin çoğalmasi ile yeni bir düzenlemeye gidilmiş, eski livalar eyalet haline getirilerek sancak beylerinin ünvanı beylerbeyi payesine çıkartılmıştır⁽²³⁾. I.Viyana Kuşatmasından sonra; Eyaletler sancaklara, Sancaklar Kazalara, kazalar da nahiyelere ayrılmıştır⁽²⁴⁾.

Yukarıdaki bilgilerden anlaşılacağı üzere, Osmanlı eyalet sistemi, kökü Selçuklulara kadar dayanan bir sistem olup, Eyaletlerin yukarıda belirtilen özellikleri dışında, defterdar, beylerbeyinin tayin ettiği kethüda, eyalet merkezinde asayışı sağlayan subaşı ve maiyetindeki yataççılar, asesler, pasbanlar ve hukuki işleri yürüten kadılar teşkilatın içinde görülmüştür. Bunlar aynı zamanda eyaletlerde kurulan divan'ın üyeleri olmuşlardır.

2- SANCAKLAR :

Sancak; askeri bir anlam olup, askerleri aynı bayrak altında savaşa giden mıntaka demektir. Eş anlamı ise "Liva" olup, Selçuklu dönemindeki "şubashılığı"nın bir devamı kabul edilmiştir. Ancak bir iskan yeri anlamında kullanılmamıştır. Buna mukabil adını, oradaki en önemli iskan yerinden alan sancaklar da görülmüştür⁽²⁵⁾. Mülki teşkilatta eyaletten sonra gelen teşkilata "Sancak" tabiri kullanılmıştır. Bunların başındaki kişilere de "Sancak Beyi" ünvanı verilmiştir. Sancak beyleri aynı zamanda buldukları yerin Sultan'ı olup, beylerbeyine tabi edilmişlerdir. Sancakların da, dava dinlemek ve şariat hükümlerini yerine getirmek, halkın hürtürlü hukukunu

20- Tuncer BAYKARA; a.g.e., s.90

21- tuncer BAYKARA; a.g.e., s.30

22- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.16-63

23- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.55-56

24- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.56

25- Tuncer BAYKARA; a.g.e., s.32



korunak ve memleketi müdafaa başlıca görevlerinden olmuştur^[26]. Eyalet sistemi içinde önemli idare birimlerinden olan sancaklar, 15 ve 16. yüzyılda kamu hizmeti bakımından temel bir birim olarak devam etmiştir^[27]. Ancak 17. yüzyıldan sonra teşkilatta askeri özellik kaybolmaya yüz tutmuş, "Sancakbeyi" yerine "mutasarrıf" kelimesi kullanılmakla birlikte, Sancaklar teşkilat olarak fonksiyonunu 19. yüzyıla kadar devam ettirmiştir. Sancakların büyüklükleri toprak büyüklüğüne göre, bugünkü vilayetlere tekabül etmiştir^[28].

Sancak idaresi denilince, halka uygulanan idari rejimin esaslarını, hükümetin ahaliyi idare şeklini, halk ile münasebetlerini ve hükümet organlarının işleyişini düşünmek lazımdır. Ayrıca bu teşkilatın düzeni:

- 1- Adli ve Kazai Teşkilat,
- 2- Asayiş ve düzeni sağlayan teşkilat,
- 3- Halkın devlete vereceği vergilerini kontrol ve tahsil eden teşkilat olarak belirlenmiştir.

3- KAZALAR

Kaza idaresi bir taraftan ticari diğer taraftan kültürel üstünlüğü ile yani çevresinin merkezi olmuş bir kasaba veya şehir ile böyle bir topluluk merkezini çevrelemiş köylerin teşkil ettiği idari bir birliği ifade etmiştir.

Kaza idarelerinin klasik şeklini bozan, çok önemli bir değişiklik 16. yüzyılın ikinci yarısında hükümetçe yapılmaya başlanmış, ulufeli subaşlıklar kaldırılmış, şehir ve kasabaların asayiş, cebel ve tımar köylerinde olduğu gibi sancak beylerinin eline bırakılmıştır.

Kazada adli ve kazai teşkilat denince, "Kadı" ilk akla gelen şahsiyettir. Kadılar buldukları kaza dairelerinde hükümdarın mümessili sıfatıyla siyasi bir hakimiyet sembolü olmuşlardır. Kadılar kazalarda, mıntıklarındaki en önemli iskan yerinde oturmuşlar ve orasını kadılık merkezi olarak kullanmışlardır. Kadılık 16. yüzyıl ortalarından itibaren sivil ve askeri özellikler ile bir arada düşünülmüştür. Kadının kazada adli ve idari yetkisi dışında, belediye işlerine baktığı da görülmüştür. Bu bakımdan kadı, Şehir Kethüdası, muhtesip, Pazar başı, mimarbaşı, cöp subaşısı, esnaf kethüdaları gibi görevlilerle birlikte kazanın belediye işlerini yürütmüşlerdir. Ancak Kadılar bulunmadığı zamanlarda, yerine naipiler bakmışlardır^[29].

17. yüzyılda kazalar, sancaklardan iyice ayrılmış, Tanzimattan sonra da büyük bir gelişim göstermiş ve sancağın bir alt birimi olarak önem

26- vecihi TÖNİK; a.g.e., s.65

27- Metin KUNT; *Sancaktan Eyalet: 1550-1650 Arasında Osmanlı Umur ve İdaresi*, İstanbul, 1978, s.20

28- Tuncer BAYKARA; a.g.e., s.32

29- Mustafa AKDAĞ; a.g.e., C-2, S.82



kazanmıştır. 18. Yüzyılda ise , kazalardaki idari görevli artık "Voyvoda" diye anılmıştır.

Osmanlı idaresinin esas birimini teşkil eden kazalar asayiş yönünden üç bölgeye ayrılmıştır. Bunlarda:

- 1- Serbest yerlerin asayişi , Dirlik sahipleri "Voyvodalar" tarafından,
- 2- Şehir merkezi ile köy ve nahiyelerin asayişi, subaşı tarafından,
- 3- Cebel-ü tınar'ı teşkil eden yerlerde asayiş, sancakbeyi veya onun adına göndereceği sancak subaşısı tarafından, sağlanmıştır.

4- NAHİYELER

Çevre, yöre ve memleket anlamındadır. Şehir çevresi anlamında da kullanılmış olup, vilayetle eş anlamlıdır. Doğrudan idari teşkilata ait terim manası olmamakla birlikte Selçuklular döneminde, Vilayet, Osmanlı döneminde ise nahiyeye ifade edilmiştir. Nahiyenin doğrudan sancağın değil, kazanın alt birimi olması 18. yüzyıldan sonra gerçekleşmiştir.

5- KÖYLER :

Osmanlı idare sisteminin en alt idari kademesini oluşturmuştur. Türkler Anadoluya yerleşip ziraat ve ticaretle uğraşmaya başladıktan sonra birer köy tutarak göçebe hayattan yerleşik hayata uyum sağlamışlardır. Toprak ile uğraşan ve geçimini topraktan sağlayan köylüler, kendilerini bu idari anlayış içinde düzenlenmişlerdir. Köyler bir kaza veya sancak berimi içinde yer almışlardır. Köylerdeki idari teşkilat; köyün kurmuş olduğu örgüt ve devletin köyde kurmuş olduğu örgüt olarak iki kısımda incelenmiştir. Köyün kurmuş olduğu örgütte; ilbaşı, il kethudası ve köy kethudası, yiğit başı ve il evleri bulunurken devlet örgütünde toprak subaşı, köy subaşı ve sekbanlar bulunmuşlardır. Bu teşkilatın dışında diğer meselelere bakmak için yörelere kadı ve naipiler gönderdiği gibi, vergileri toplamaya görevli naip veya voyvodalar ile asayiş ve düzeni sağlamaya köy subaşıları görevlendirilmişlerdir⁽³⁰⁾.

XVI. YÜZYILDA İDARİ TEŞKİLATTA Kİ BOZULMAYA GENEL BİR BAKIŞ

Osmanlı Devletinin Kanuni Sultan Süleyman'ın son dönemlerine kadar askeri, sivil ve ekonomik alandaki büyük gelişmesine karşı, duraklama devri dediğimiz dönemlerde (16. yüzyıl ile 18.yüzyıl sonları) devletin her kuruluşunda bazı çatlamlar bir duraklama ve bozulma görölmektedir. İşte bu dönemde mülki idarede de bir bozulmaya şahit olmaktadır⁽³¹⁾.

İmparatorluğun genişleme döneminde zamanın icaplarına uygun olarak

30- Tuncer BAYKARA; a.g.e., s.35

31- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.65



vücuda getirilmiş olan kanunlar, zaman geçtikçe yeterli olmamağa, mülki teşkilatta zaman içerisinde eski bünyesindeki şeklini yavaş yavaş kaybetmeye ve değişmeye başladığını görmekteyiz.

Bu değişiklikleri tek tek belirtmeye çalışalım:

1- ARAZI İDARESİNDEKİ DEĞİŞİKLİK:

İlk uygulamaya göre tımar ve zaamet şahsa, haslar ise makama verilirdi. tımar veya zaamet sahibi öldüğü zaman oğlu varsa ona, çocuğu olmayanlar ise, maiyetindeki cebelilerden uygun olan birine bırakılırdı. Bu durum sonraları şekil değiştirerek, Beylerbeylerinin dilediklerince vermelerine, layik olsun veya olmasın rüşvet veren kişilere, tevdi edilmeye başlandı. Mülki idarenin başında bulunan kişiler böylece rüşvet ve iltimas yolunu tutular[32].

2- İLTİZAM USULÜNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER:

Beylerbeyleri tayin edildikleri Eyaletin gelirini iltizam suretiyle alırlardı. Eyaletin gelirini toplamak üzere mültezimlere ve voyvodalara görev vermeleri, bunların halktan zorla ve zulümle vergi toplamalarına, bunda idare edenler ile halk arasındaki ilişkilerin bozulmasına sebep olduğunu görmekteyiz. Devlet hazinesine gelirlerin tahsil edilmesini sağlayan "Mültezimlerin" vazifelerinde suistimallere başlamaları ile bu vazifeleri, kim fazla rüşvet verirse ona bırakmaları, ilk bozulma örneklerinden sayılır. Nitekim para ile satın alınan bu meslek, mültezimlerin halktan fazlasıyla, verdikleri parayı çıkarmak için harekete geçmeleri sonucu, halk tedirgin olmaya başladı. Eski Ayanlık teşkilatı halkın zararına iş görmeye başlaması, bunların aşırı zengin olmaları yanında, halkın çok fakir düşmesine, her taraftan (zadeler, oğullar) diye bir sınıfın ortaya çıkmasına sebep olduğunu anlamaktayız[33].

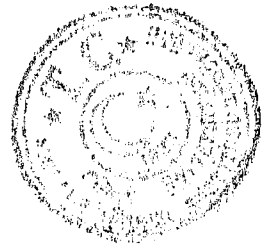
3- BEYLERBEYLİĞİNİN GERİLEMESİ :

Beylerbeyleri mevcut nizama göre buldukları yerlerde icra-i hükümet ederler. Bu hususta görülen kötü hareketleri bunların görevden alınmalarına sebep olurdu. Bu bakımdan Beylerbeyleri halkın zulüm görmemesine ve korunmalarına çok dikkat gösterirlerdi.

İlk teşkilatta bunlar muayyen usul ve kaidelere bağlı kalarak hizmete alındıkları halde, daha sonraları usul bozuldu. Liyakat ve dürüstlüklerine bakılmaksızın, rastgele alınma bu suretle kanunların kendilerine tanıdığı

32- Yecihî TÖNİK; a.g.e., s.66

33- Yecihî TÖNİK; a.g.e., s.67-69



hakları kötüye kullanmalarına, mıntıklarında bulunan halkı toplu olarak sürüp çıkarmaya veya elindekini ve avucundakini almak suretiyle beylerbeyliğinin teşkilat olarak bozulmalarına sebep oluyorlardı⁽³⁴⁾.

4- MERKEZE BAĞLILIĞIN GEVŞEMESİ:

Son dönemlerde Eyaletlerin merkeze olan bağlılıkları gevşemeye başlamış, bilhasa ortaya çıkan ayanlar hükümetin emirlerini saymamaya ve eyaletteki beyler ise adeta müstakil hareket etmeye gayret sarfetmişlerdir⁽³⁵⁾.

5- DEVLET MEMURLARININ VE MÜBAŞİRLARIN KÖTÜLÜKLERİ:

İlk zamanlarda ahalinin memleket ayanından ve devlet memurlarından şikayetleri halinde, şikayetin tahkiki için Eyaletlere, sancak ve kazalara memur ve mübaşir gönderilmesi usuldendi. Onlar gittikleri yerlerde memur oldukları vazifeyi, adil ve hakkıyla yerine getirmek zorunda oldukları halinde bu zamanda bu düşünceye önem vermemeye başlamışlar, büyük haksızlıklarla gördükleri hizmet karşılığında haktan birçok para tahsil etmeye, halkın tedirgin olmasına ve huzurun bozulmasına sebep olmuşlardır⁽³⁶⁾.

6- KAPI KETHÜDALARININ BOZULMASI

Bunlar eyalet işlerinin merkezde görülmesine vasıta olan görevlilerdir. Önceleri bu makama dürüst insanlar tayin edilirken, sonraları şefaat, rüşvet ve iltimas ile, ne oldukları bilinmeyen kişilere görev vermeye başlanmıştır. Bunlar da hizmetlerinde buldukları vüzeranın işlerine bakarken, sarfettikleri paranın çok daha üstünde para talep etmeleri ile vüzeraya zamanla bu masrafları ödeyemeyecek duruma gelince, kethudaların haksız işler yapmalarına göz yumak zorunda kalmışlardır.

7- VALİ MAİYETLERİ:

Zaamet ve tımar teşkilatlarında yapılan değişikliklerle, askeri kuvvet de eski gücünü kaybetmiş, düzenleri bozulmuştur. Valilerin maiyetinde istihdam olunan deliler taifesi, ahaliye karşı tıpkı levant ve sekbanlar gibi hareket ile capulculuğa, halkı soymaya başlamışlar. Halka zulüm ve işkenceler yapmışlar ve görevlerini kötüye kullanmışlardır.

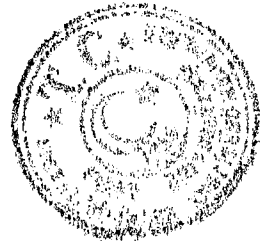
8- HALKIN DURUMU:

Halk kanunnamelerle tasbit olunan vergileri belirli zamanlarda

34- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.69-70

35- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.70

36- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.71



mukataacılara, cizye alanlara ve mütevellilere öderlerdi. Artan ile de sıkıntı çekmeden yaşarlardı. Müslüman tebadan öşür, ağnam; gayri müslüm tebadan, cizye ve haraç gibi, şeri ve örfi vergilerden başka vergi alınmazdı. Fakat giderlerin fazlalaşması sebebiyle vergiler artırılmaya başlayınca, pek çok suistimaller yapılmaya başlandı. Bu hususta halk Vali ve mutasarrıflara verdiği vergilerden başka, kadılarada vergi vermek zorunda kalmışlardı. İşte bu kişilerin görevlerini kötüye kullanmaları ile halkın perişan bir hale gelmesine sebep olmuşlardı(37).

XVI. YÜZYILDAN XVIII. YÜZYILA KADAR OSMANLI DEVLETİNİN İDARI TAKSİMATI VE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER :

16. yüzyıl başlarında imparatorluğun 34 eyalet, 377 livadan ibaret olduğu, belirtilmektedir. Bu duruma göre eyaletler ve livalar şunlardır.

TABLO - II
XVI. YÜZYILDA İDARI TAKSİMAT(*)

Eyaletler	Paşa Sancağı (eyalet merkezi liva), Livalar
Rumeli Eyaleti :	Manastır-Sofya, Mora, İşkodra, Yanya, Tırhala, Köstendil, Ohri, Dokaken, Avlonya, İlbasan, Selanik, Divinya, Üsküp, Vidin, Alaca, Hisar, Perzerin, Priştine, Silistre, Niğbolu, Cermen, Vize, Kırkkilise, Beden, Akkerman. (Not: Muahharan Silistre, Niğbolu, Cermen, Vize, Kırkkilise, Beder, Akkerman, sancaklarına Özü, Kalbron, Kili livaları ilhak olunarak Silistre eyaleti teşkil deilmiş ve Mora dahi altı sancağa ayrılarak müstakil eyalet olmuştur.)
Bosna Eyaleti:	Saray Bosna, Kilis, Hersek, İzvornik, Bozga Racina, Kerka, Rahopçe.
Temeşvar Eyaleti:	Temeşvar, Küle, Morva, Cinas, Yanova. (Not: sonradan fetholunan Şebiş, lağos, Kacas,

37- Vecihi TONIK; a.g.e., s.72-73

(*) Vecihi TONIK; a.g.e., s.59-60



Varad, Beşlik livalarının ilhakiyle 11 sancağa çıkarılmışken sonraları yanova ve bir kaç sancak daha birleştirilerek Varad eyaleti teşkil olunmuştur.

Budin Eyaleti :

Budin-Semendire, Peçevi, Üstivani Belgrat, Osek, Mohaç, İstergun, Serm, Şumontorine, Seksar, eyri, Kanije, Solnuk, Sikedin, Hatvan, Felek, Secan, Sektuvar, Koban, Nevgrad.

Cezayiri Bahrisefid Eyaleti:

Gelibolu-Eğriboz, İnebahtı, Karlıeli, Meştre, Rodos, Midilli, Kocaeli, Biga, Sığla, Sakız, Nakşe, Mehtiye.

Kıbrıs Eyaleti:

Lefkoşya, İçel, Sis, Alaiye, Tarsus, Girne, Baf, Magosa,

Zülkadriye Eyaleti:

Maraş-Malatya, Ayıntep, Karsı Zülkadriye, Samsat.

Erzurum Eyaleti:

Erzurum- Karahisarı Şarki, Kiği, Hıms, Pasini Ulya, Melazkirt, Tekman, Kuzucan, Esir, Tortum, Pasini Süfla, Mamervan.

Şam Eyaleti:

Dımsk-Kudusu Şerif, Gazze, Sağd, Nablus, Acalun, Licon, Buka, Akka, Tüdmür, Sayda, Maabeyrut, Keverék, Maşevik.

Trablusşam Eyaleti:

Trablus-Hama, Humus, Selimiye, Cebeliye.

Halep Eyaleti:

Halep, Adana, Ekradi Kilis, Birecik, Aziz, Muarra, Türkman-ı, Halep, Azzaz, Müteyyic maa Muzayyık.

Rakka Eyaleti:

Urfa-Cemmase, Habur, Deyri Rahbe, Beni Rebia, Süruc, Ana.

Kars Eyaleti:

Kars-Rahcuvan, Zar, Şaz, Keçvan, Kağızman Maa Şurekul.

Çıldır Eyaleti:

Çıldır-Oltı, Harmuş, Arttuç, Ardahan, Hacerek, Bashu, Mahicil, İcare, Penk, Bertker, Livana, Nısif Livana, Şavşat.

Trabzon Eyaleti:

Trabzon-Batum, Künye.

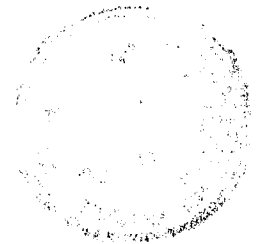
Kef Eyaleti:

Musul Eyaleti:

Musul-Bacuvanlı, Tekrit, Eski Musul, Horon, Bane.

Diyarbakir Eyaleti:

Amed(Diyarbakir)-Harput, Ergani, Siverek, Nusaybin, Hısmıkeyf, Çemişgezek, Siirt, Müfarikin, Akçakale, Sencar, Habur, Sağman,



Van Eyaleti:	Kulp, Mihrani, Tercil, Atak, Pertek, Çapakçur, Çermik. Van-Adilcevaz, Erciş, Muş, Bargiri, Karkar, Kesani, Asyabürd, Ağakıs, Ekrad, Beni Katur, Kal'ei Bayazit, Bürduğ, Ovacık.
Bağdat Eyaleti:	Bağdat-Lulle, Zenkiabad, Cevariz, Rummahiye, Çinköle, Karadağ, Deritenk, Semavat, Beyat, Derne, Dehibala, Vasit, Kerend, Demirkapı, Kazaniye, Geylan, Al-i Salih, İmadiye.
Basra Eyaleti:	
Lahsa Eyaleti:	
Yemen Eyaleti:	Yemen-Muha, Zübeyd, San'a, Taaz, Sıhla, Kevkeban, Tavile, Maarip, Aden.
Habeş Eyaleti:	Musug, Sevakın.
Mısır Eyaleti:	Cerce, Ebrim, Elvahat, Menlut, Suğud, Behnisa, Şarkıye, Garbiye, Menufiye, Mansuriye, Kulubiye, Buhayra, İskenderiye, Dimyat, Reşit.

Yukarda da görüldüğü gibi XVI. yüzyıl ortalarına kadar avrupa kısmında: Budin, Tameşvar, özi(Silistre) Rumeli ve Asyada: Anadolu, Karaman (Konya), Eyalet-i rum (Mermezi Sivas), Erzurum, Zülkadiriye (Maras), Van, Diyarbakır, Bağdat, Basra, Yemen, Şam, Halep Afrikada: Mısır, Habeş, Trablusgarb, Cezayir ve yine XVI. yüzyıl ikinci yarısından sonra: yeni fuhatlar dolayısıyla veya görülen lüzum ve ihtiyaca binaen büyük eyaletler parçalanmak suretiyle eyalet adedi artmaya başlamıştır. Bunun yanında Oltu ve Ardahan'ın ilhakıyla, Çıldır eyaleti, Kars, Trabzon ve Batum'un bölünmesiyle: Trabzon ve Batum eyaleti; Kefe, Musul, Bosna, Eyri, Kanije, Varad, gibi eyaletleri görmek mümkün olmuştur.

Ancak XVI. yüzyılda tahrir yapılmış olmakla birlikte, beylerbeylik vilayet sayısını bilmek güçtür. Sadece XVII. yüzyıl başlarından itibaren vilayet, eyalet esası hakim olduğundan, bu yüzyılda birçok listeler yapılabilmektedir⁽³⁸⁾.

XVI. yüzyıla gelinceye kadar, Yavuz ve Kamuni döneminde, 17 yeni eyaletin kurulduğu görülmüştür. Bununla mevcudun 35 eyalete çıktığı anlaşılmıştır⁽³⁹⁾.

38- Tuncer BAYKARA; a.g.e. , s.98

39- KAFESOĞLU-Y.ÖZTUNA; Türk Tarih I, s.150



XVI. yüzyıl sonlarında eski sancakların bir kısım eyalet haline çevrilerek, başlarına "sancak beyleri", "beylerbeyliği" payesine çıkartılmıştır. Ancak Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliğinin şeref, kıdem ve askeri haklarına dokunulmamıştır. Yine sancak idaresi başındaki memurlar yanına, halk arasından seçilmiş "Ayan" veya "İş Erleri" namı ile "müşavirler" verilmiştir. Ayrıca yine bu zamanda belediye işleri kadılarda, sipahi kuvvetlerinin kumandası gayri müslümlere nezaret vazifeleri subaşlarına bırakılmıştı. Diğer önemli bir husus ise, arazinin has, zaamet ve tumar usulu ile üç kısmına ayrılarak bunlardan vergiler alınması ve asker beslenmesini sağlayan yurtluk ve ocaklık teşkilatının durumu olmuştur⁽⁴⁰⁾. Bu konuda Tuncer BAYKARA eserinde (Anadolunun İdari Taksimatı) XVI.-XVII. yüzyıla ait sancakların mukayeseli cetvelinde 1520 yılında 19 sancak gösterirken, 1568-74 yılları arasında sancak sayısının 17'ye indiği ve burada Bolu, Manavgat, Trabzon'un, 1609'da Alaiye, Manavgat, Biga, Kocaeli, Trabzon ve Sığla'yı göstermezken, 1653 yılında ise Manavgat, Biga, Kocaeli, Trabzon ve Sığla'nın sancak veya Liva olarak bulunmadığı belirtmektedir. Tuncer BAYKARA adı geçen eserde Karaman Beylerbeylerini, Diyarbakır, Dulkadir (Maras), Erzurum, Halep, Rakka, Van, Kars Beylerbeyliklerini ve Çıldır, Trabzon eyaletlerini, Cezair-i Bahr-i Sefid (Akdeniz Adaları) Vilayeti olmak üzere, Anadolu beylerbeylikleri ve Eyaletlerinin dört ayrı senedeki durumunu gözler önüne sermiştir⁽⁴¹⁾.

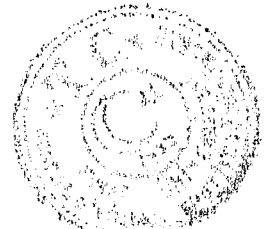
Yukarıdaki listelerde idari taksimat bakımından gerekli bilgiler verilmesine rağmen XVI. yüzyıl Osmanlı teşkilat yapısı bakımından bir geçiş dönemidir. Bu nedenle tam olarak teşkilat bilinmiyor. Ancak bu zamanda üç ayrı teşkilatdan söz etmek mümkündür. Bunlar:

- a) Hukuki Teşkilat, Kadılık yani Kaza teşkilatı,
- b) Mali Teşkilat, (İdari) ; Divan ve Nahiye teşkilatı,
- c) Askeri Teşkilat ; (izleri yaya ve müselleme teşkilatında yaşanmıştır.

Yine bu zamanda, yani XVI. yüzyılda kadılık ve sancak altı, bir terim olarak ortaya çıkmış olup, daha değişik bir teşkilat içinde yer almıştır. Kadıların, Sancak içindeki görevi, açık ve kesin olarak belirlenmiştir. Kadılar, görev yaptıkları nahiyelerde, belirlenip tahrir defterlerine işaretlenmiştir.

40-Dahiliye Vekaleti; *Vilayet İdaresi Kanunu*, Ankara, 1929, s.11

41- Geniş bilgi için; Tuncer BAYKARA; *Anadolu İd. Tak.*, s.99-109'a bakınız.



XVII. YÜZYILDA İDARİ TAKSİMAT:

XVII. yüzyılda beylerbeylikler, eyaletler ve sancaklar dış görünüşleriyle, az çok bir kararlılığa kavuşmuştur. Sancakların iç düzeni ise, yine bazı değişikliklere uğramış, XVII. yüzyılda bu tam bir kesinlik kazanmıştır. Umumiyetle kaza, nahiye ayrımı bu zamanda yapılmaya başlanmıştır(42).

XVII. yüzyılın ilk yarısında İdari taksimata baktığımızda; Asya ve Afrika'da; Anadolu, Karaman, Dulkadir (Maras) eyalet-i Rum (Sivas), Erzurum, Trabzon veya Batum, Çıldır, Şirvan, Diyarbakır, Zehrizar, Musul, Basra, Latsa, Deyri-irahbe(Rakka), Halep, Şam, Trablusşam, Sayda (Berrü's - Şam), Yemen, Mısır, Habeş, Trablusgarb, Tunus, Cezayir, Kıbrıs, Kaptanpaşa eyaletleri ile Doğu Anadolu'daki yurtluk ve Ocaklık Sancakları ve Mekke-i Mükerreme Emirliği bulunmaktadır.

Avrupa kısmında ise ; Rumeli, Mora, Özi, Bosna, Temeşvar, Varad, Eğri, Kanije, Kefe, Uyvar Beylerbeliği, Girit Muhtarlığı, Kırım Hanlığı, Eflak-Boğdan Voyvodalığı, Erdel (Transilvanya Krallığı), ancak 1683 Viyana bozgunundan sonra Budin, Temeşvar, Eğri, Kanije ve Varad eyaletlerinden çoğunun Avusturya tarafından işgal edildiği ve Mora'nın elden çıktığı anlaşılmaktadır.

Bu yüzyılda ,Osmanlı İdari taksimatına baktığımızda Eyaletlerin sayısının, 23'ü has, 9'u saliyaneli idare edilmek üzere, 32 olarak belirlendiği ancak Şirvan ve Gürcistan'ın tekrar elden çıktığı gösterilmektedir. Daha ileri tarihinde ise Eğri ve Kanije gibi iki yeni eyaletten de zikredilmektedir. Böylece eyalet sayısının 34'e yükseldiği, buna mukabil sancak (Liva) sayısının azaldığı anlaşılmaktadır.

Nitekim 1609'da 23 eyaletin, 234 sancağı, 1653'de 25 eyaletin 228 sancağına düştüğü görülmektedir. Bu durumda, Eyalet ve sancak teşkilatı, türlü sebeplerle kısa zamanda hayli değişikliklere bilinmektedir(43).

XVII. yüzyıl'da genel bir bilgi ve mukayese etmek bakımından eyaletlerin durumu aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

TABLO - III

XVII. YÜZYILI BAŞINDA İDARİ TAKSİMAT(44)

1- Rumeli Eyaleti (Merkezi: Sofya)	39- Hicâz Eyâleti (Cidde)
2- Mara Eyaleti (Gördeş)	40- Sayda Eyaleti (Sayda)
3- özü (veya: Özi) Eyaleti (Silister)	41- Şâm (Suriyye) eyaleti (Şam)
4- Budin Eyaleti (Budin = Buda, Budapeşte)	42- Trablusşam Eyaleti (Trablusşam)

42- Tuncer BAYKARA; a.g.e., s.111

43- İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI; Osmanlı Tarihi, C.III, II Kısım, s.291; Şerafettin TURAN; XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu İdari Taksimatı, Atatürk Üniversitesi 1961 yılı, Erzurum, 1963 , s.201-233

44- Yılmaz Öztuna; Büyük Türkiye Tarihi, İstanbul, 1983 c.1s.12-13



- | | |
|---|--|
| 5- Tameşvar Eyaleti (Tameşvar) | 43- Haleb Eyaleti (Haleb) |
| 6- Eğri eyaleti (Eğri) | 44- Gence Eyaleti (Gence) |
| 7- Kanije Eyaleti (Kanije) | 45- Irak-ı Acem Eyaleti (Hemedan) |
| 8- Uyvar Eyaleti (Uyvar) | 46- Geylan Eyaleti (Reşt) |
| 9- Bosna Eyaleti (Bosnasarayı) | 47- Musasa Eyaleti (Musasa) |
| 10- Kefe Eyaleti (Azak) | 48- Kürdistan Eyaleti (Kirman-Şah, bazen Sinne) |
| 11- Nogay (Küçük Nogay) Eyaleti | 49- Revan Eyaleti |
| 12- Girit eyaleti (Hanya, bazan Kandiye) | 50- Tebriz Eyaleti (Tebriz) |
| 13- Cezair-i Bahr-i Sefid (Gelibolu) | 51- Şirvan Eyaleti (Bakü) |
| 14- Eflak Eyaleti | 52- Şemahu Eyaleti (Şemâhu) |
| 15- Boğdan Eyaleti (Suçava, Sonra Yaş) | 53- Abhazistan Eyaleti (Şohumkal'a) |
| 16- Erdel eyaleti (Erdel Belgradı=Alba Julia) | 54- Tiflis Eyaleti |
| 17- Kırım eyaleti (Bahçesarayı) | 55- Gori Eyaleti |
| 18- İstanbul | 56- Kakheti Eyaleti |
| 19- Anadolu Eyaleti (Kütahya) | 57- Lori Eyaleti |
| 20- Karaman Eyaleti (Konya) | 58- Tumanis Eyaleti |
| 21- Rum Eyaleti (Sivas) | 59- Açe |
| 22- Dulkadır Eyaleti (Maras) | 60- Doğu Türkistan (Kâşgar) |
| 23- Adana eyaleti (Adana) | 61- Yanık Eyaleti (Yanıkka'l'a) |
| 24- Kıbrıs Eyaleti (Lefkoşe) | 62- Podolya Eyaleti (Kamanıçe) |
| 25- Diyar-ı Bekr Eyaleti (Kara Amid=Diyanbakır) | 63- Dağıstan Eyaleti |
| 26- Van Eyaleti (Van) | 64- Asturhan Hanlığı (Asturhan) |
| 27- Erzurum Eyaleti (Erzen-i Rum=Erzurum) | 65- Kasım Hanlığı |
| 28- Trabzon eyaleti (Trabzon) | 66- Kazan Hanlığı (Kazan) |
| 29- Kars Eyaleti (Kars) | 67- Kırım Hanlığı (Bağçesarayı) |
| 30- Çıldır Eyaleti (Çıldır, Sonra Ahıska) | 68- Polonya Kralığı (Krakovi, Sora Varşova) |
| 31- Rakka Eyaleti (Urfa) | 69- Mısır Eyaleti (Kashire) |
| 32- Musul eyaleti (Musul) | 70- Habeş Eyaleti (Massava-Sevâkin, sonra Cidde) |
| 33- Şehr-i Zor Eyaleti (Kerkük) | 71- Trâblusgarb Eyaleti (Trâblusgarb) |
| 34- Bağdad Eyaleti (Bağdat) | 72- Tûnus Eyaleti (Tûnus) |
| 35- Basra Eyaleti | 73- Cezâyir Eyaleti (Cezâyir) |
| 36- Lahsa Eyaleti (Katıf) | 74- Fas Sultanlığı |
| 37- Umman Eyaleti (Maskat) | 75- Bornû Sultanlığı |
| 38- Yemen eyaleti (San'â) | 76- Doğu Afrika |

XVII. yüzyılın ortalarında, Osmanlı İmparatorluğunun eyalet taksimatı hakkında genel bir bilgi edinmek için Nedret GÜNGÖRDÜ'nün doktora tezine aldığı tabloyu vermek suretiyle mukayese mümkün olacaktır.

TABLO - IV
XVII. YÜZYIL ORTASINDA İDARİ TAKSİMAT(*)

Anadolu Eyaleti: Kütahya, Saruhan, Aydın, Kastamonlu, Hüdavendigâr, Bolu, Menteşe, Ankara,

(*) Nedret GÜNGÖRDÜ; *Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Osmanlı Devletinde Mülki İdare* (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 1988, s. 15-18



- Karahisar-ı Sahip Tekke ili, Hamid ili Kangırı, Sultanönü, Karesi
- Karaman Eyaleti :** Konya, Niğde, Beyşehir, Kırşehir, Akşehir, Kayseri
- Diyarbakır Eyaleti :** Diyarbakır, Ergani, Hısnkeyf, Çemişkezek, Habur, Harput, Siirt, Akçakale, Siverek, Kulp, Mihrani, Atak, Pertek, Çapakçur, Çermik, Tercil, Sincar, Safahan.
- Şam Eyaleti:** Kudüs-ü Şerif, Gazze, Safed, Nablus Aclup, Beyrut, Dimaşk.
- Rum(Sivas) :** Amasya, Çorum, Bozok, Divriği, Canik, Arapkir.
- Erzurum Eyaleti :** Karahisar-i Şarki, Kiğı, Pasinler, Tekman, Tortum, Kuzican, Malazgirt, Mecingerd, Mamirvan, İspir, Öçek.
- Çıldır Eyaleti :** Oltu, Hartus, Ardanoç, Ardahan-ı Büzürg, Poshof, Mahcil, Hacrek, Penek, Livane.
- Şehrizer Eyaleti :** Keşaf, Şehr-i Pazar, Sürucek, Erbil, Hezarmerd, Dulkarın, Hariri Verdin, Cebel-i Hamrin, Kale-i Gazi, Kesän, Belkazi, Şemamik, Baf, Uşni, Berend, Karadağ, Kığı, Haçin.
- Halep Eyaleti :** Adana, Ekrad-ı Kilis, Birecik, Maarra, Balis, Türmen-ı Halep.
- Maras Eyaleti (Zülkadriyye):** Malatya, Ayntab, Kars, Zülkadriye, Samsat.
- Kıbrıs Eyaleti :** İçel, Tarsus, Alaiye, Baf, Magosa, Lefkoşe, Larnaka,
- Trablus-u Şam Eyaleti :** Hama, humus, Cebeliye, Selimiye.
- Kars Eyaleti:** Ardahan, Gecivan, Zaruşat, Kağızman, Hacvan.
- Van Eyaleti :** Adilcevaz, Erciş, Muş, Bargiri, Gargar, Kesani, Asyabüird, Agakis, Ekrad-ı Beni Kotur, Kale, -Beyazıd, Berduğ.
- Musul Eyaleti :** Bacvanlı, Tekrit, Eski Musul, Huran, Bane (Ayni Ali Efendi, 17 Bate)
- Rakka Eyaleti:** Cemmase, Habur, Ben-i Rabi'a, Suruç, Ane, Deyr-i Rahba, Ruha
- Rumeli Eyaleti:** Mora, İskenderiye, Köstendil, Tırhala, Azak, Silistere, Niğbolu, Ohri, Avlonya, Yanya,



Kars-i Şirin Demirkapı, Derne, Karadağ,
Bayat, Cevazir, Kerend, Gaylan, Cengüle,
Devala.

Yemen Eyaleti:
Habeş Eyaleti:
Basra Eyaleti:
Lahsa Eyaleti:
Mısır Eyaleti:
Trablusgarb Eyaleti:
Cezayir Eyaleti:
Tunus Eyaleti:

XVIII. YÜZYILDA EYALETLER

XVIII. yüzyılda tablolar incelendiğinde 27 sancaktan 22 eyalet merkezi vezir, 5'i ise beylerbeylerinin idaresinde bulunuyordu. Ayrıca 18 sancak bazan vezir bazende beylerbeyleri tarafından idare ediliyordu. Yine sancak idaresinin 27'sinde beylerbeyi payesinde sancak beyinin idare ettiği, ayrıca 72 sancakta da valileri paşa olan kişiler tarafından yönetildiği görülüyordu. Valileri paşa olmayan 62 sancakta ise müsellim delinen sancak beyi vekili tarafından idare ediliyordu. Yine bahriye sancak beyi olarak 2 ,voyvoda denilen sancak beyi vekili olarakta 21 sancak bulunuyordu. Bu şekilde 160 sancak ortaya çıkıyordu ancak Afrika sancakları ve tabii devletler bu hesabın dışındadır(45).

XVIII. Yüzyıldaki eyaletler ve Garp ocaklarını ise İsmail Hakkı Uzunçarşılı aşağıdaki şekilde belirtiyordu(46).

Anadolu Kıtası: Karaman, Anadolu, Adana, (Dulkadir), Rakka (Urfa), Sivas, Diyarbakır, Van Erzurum, Çıldır, Trabzon Eyaletleri.

- Suriye, Halep, Trablusşam, Sayda Eyaletleri.
- Musul, Sehrezur (Kerkük), Bağdad, Basra Eyaletleri.
- Mekke Emirliği, Yemen Osmanlı idaresinden çıkmış.

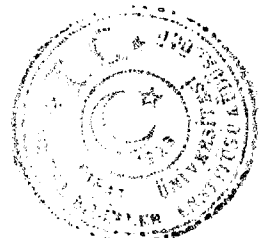
Afrika Kıtası : Mısır, Habeşistan, Kıbrıs, İçel, Sis, Tarsus, Ala'ye Sancakları eyalet olmaları,

Garp Ocakları : Cezayir, Tunus, Trablusgarb.

XVIII. asır sonlarındaki eyaletlerin isimleri ve merkezleri aşağıdaki tabloda, mukayese edebilmek yönünden uygun görülmüştür.

45- Yılmaz ÖZTUNA; a.g.e., c.12, s.44-45

46- İ.H. UZUNÇARŞILI; **Osmanlı Tarihi**, C.IV, Kısım II Ankara, 1963, S.247



TABLO - V
XVIII. YÜZYIL SONLARINDA İDARİ TAKSİMAT(47)

1- Nefs-i İstanbul	20- Girit Eyaleti (Kandiye)
2- Mekke	21- Anadolu Eyaleti (Kutahya)
3- Medine	22- Mısır Eyaleti (Kahire)
4- Eflâk	23- Bağdat Eyaleti (Bağdad)
5- Boğdan	24- Rakka Eyaleti (Urfa)
6- Ekrad Beyliği	25- Suriye Eyaleti (Şam)
7- Türmen Ağahğı	26- Erzurum Eyaleti (Erzurum)
8- Cezayir Eyaleti	27- Sivas Eyaleti (Sivas)
9- Tunus Eyaleti	28- Sayda Eyaleti (Sayda)
10- Trablusgarb Eyaleti	29- Cidde Eyaleti (Cidde)
11- Dubrovnik Prensiği	30- Halep Eyaleti (Halep)
12- Gürcü Prenslikleri	31- Karaman Eyaleti (Konya)
13- Rimeli Eyaleti (Manastır)	32- Dıyar-ı Bekr Eyaleti (Amid=Diyarbakır)
14- Bosna Eyaleti (Bosnasarayı)	33- Adana Eyaleti (Adana)
15- Silistre Eyaleti	34- Trabzon Eyaleti (Trabzon)
16- Cair-i Bahr-i Sefit Eyalet (Izmit)	35- Musul Eyaleti (Musul)
17- Özü (Özi)	36- Trablusşam Eyaleti (Trablusşam)
18- Çıldır Eyaleti (Ahusa)	37- Elbistan Eyaleti (Maras)
19- Kırımhanlığı	38- Kars Eyaleti (Kars)
	39- Şehr-i Zul
	40- Van Eyaleti (Van)
	41- Yemen İmambğı, Umman İmambğı

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru sancak sayısı Asyada 124, Avrupada 49, Afrika 34 olmak üzere toplam 207'ye ulaştığı anlaşıyordu.

TANZİMAT ÖNCESİ MÜLKİ ve İDARİ TEŞKİLATTA İSLAHAT HAREKETLERİ

1789 Fransız ihtilalinden sonra Avrupa Devletleri, yönetimlerini düzeltmeye başlamaları ve mutlakiyet prensipleri yerine, milletlerin iradesinin hakim kılınması üzerine, Osmanlı Devlet idaresinde bazı ıslahatlar yapmak zaruretini duymaya başladı(48).

İslahat hareketlerine ordudan başlanması zarureti üzerinde duruldu ve I Mahmut, III. Mustafa, III. Selim zamanında bazı yenilik hareketlerine girişildi. Tımar sisteminin bozulması, askeri yapının bozulması, vezirlerin sayısının artması, üst üste çıkan harpler ve isyanlar, merkezi otoriteyi zayıflattı. III Selim ve II Mahmut zamanlarında mülki idarede köklü değişikliklerin yapılması gereği anlaşıldı. Ancak bu atılımlar Yeniçeriler tarafından engellendi. Bu arada hızla yayılan milliyetçilik akımının etkisiyle

47- Yılmaz ÖZTUNA; a.g.e., c.12, s.41-45

48- Dahiliye Vekaleti Vilayetler İdaresi, S.12



artan isyan hareketleri, bağımsızlık hareketleri, Osmanlı ordusunun dışdan almış olduğu yenilgiler, merkezi otoriteyi tamamen sarstığı için, mülki idare ve askeri teşkilatta değişikliklere gidildi. ilk etapta memlekette ıslahat hareketlerini yapabilmek için III. Selim ,Avrupaya adamlar gönderdi ve böylece ilk girişimler yapılmış oldu(49).

I- III. SELİM DÖNEMİNDE MÜLKİ İDAREDE İSLAHAT HAREKETLERİ

Devletin askeri teşkilatını, batı askeri teşkilatına benzetmek için gerekli çalışmalara devam edildi. Askeri idarede yapılmak istenen ıslahat gibi sivil idareye ait işlerde de ıslahat yapılması uygun görüldü. Bunun için herşeyden önce reaya'nın zulüm ve tehditten korunması hususunda tedbirler alınmaya başlandı. Alınması zaruri olan tedbirler hakkında fermanlar yazıldı ve zamamın Şeyhül İslamının konağında yapılan toplantıda aşağıda belirtilen kararlar alındı.

- 1- Resimlerden başka bir adla para alınmaması,
- 2- Ayan ve cizyedarların zulüm ve tehditlerine engel olmak amacıyla vali ve mutasarrıfların yerlerinin değiştirilmesi(50).
- 3- Kadıların, Şeri özürleri olmadıkça bizzat bölgelerine gitmeleri ve adalet üzerine hareket etmelerinin temin edilmesi.
- 4- Her kaza Ayan'ın eskiden olduğu gibi halk tarafından seçilmesi(51).

Yukarıda görüldüğü gibi ayanların ve kadıların halk ile aralarının iyi olmayışı, yolsuzluk yapmaları sonucunda, bunların kanunsuzluklarının önlenebilmesi için tedbirler alındığı anlaşılmaktadır(52). Bilhassa XVII. yüzyılda kadılar kendilerine verilen sancağa gitmeyerek yerlerine "naipleri" görevlendirdikleri ve bu cahil kişiler gittikleri yerlerde adaletsiz davrandıkları, yolsuzluklar yapmaları sebebiyle İstanbul'a şikayet edildikleri görülmektedir. Yine kadıların vakıfları kontrol etme yetkisi, belediye görevini ve vergi tevzii gibi işleri üstlenmeleri, yolsuzlukların daha rahat yapılmasını sağladığı bilinmektedir(53).

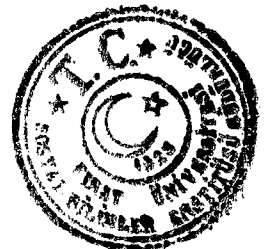
49- Nedret GÜNGÖRDÜ; Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Mülki İdare Taksimatı, **Basılmamış Doktora Tezi**, Ankara, 1988

50- Ayanlar hakkındaki şikayetler sonucu; 1786'da kaldırılmış ancak yerine şehir kethüdağı makamı ihdas edilmiştir. Fakat şehir kethüdalarının liyakatsiz ve beceriksiz olmaları yüzünden ayanlık 1790 da tekrar kabul edilmiştir; Yücel ÖZKAYA; **Osmanlı İmparatorluğunda Ayanlık**, Ankara, 1977, S.307-308

51- Vecihi TÖNİK; **a.g.e.**, S.76-77

52- Yücel ÖZKAYA; **a.g.e.** S.308

53- İlber ORTAYLI; **Türkiye'nin İdare Tarihi**; Ankara, 1969, S.283



TIMAR VE ZAAMET KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

III. Selim bozulmuş olan Tımar ve zaamet sisteminin işlerinin islahı için, bazı çalışmalara girmiş, bir kanunname kaleme alınarak mevcut ne kadar Tımar ve Zaamet varsa yeni kanunla tamamı sahiplerinin üzerinden almış, yoklama usulu koymuş, daimi olarak sancağında oturmak şartıyla istihkak sahiplerine dağıtmıştır.

Devlet Nizamı ve Mülki İslahat hakkındaki layiha ile III. Selim herşeyden önce orduda islahat lüzumunu hissetmiş, fakat devletin mülki durumunun perişan olduğunu bildiğinden tımar ve zaamet sisteminin düzeltilmesine öncelik vermiştir. Etrafında bulunan kimselerin görüşlerine baş vurmuş, islahat hususunda memleketin aydın sayılan kişilerinden birer layiha kaleme almalarını istemiştir. Bu kişiler verdikleri raporlarda, imparatorluğun mevcut askeri teşkilatındaki bozukluğun, tımar ve zaamet sisteminde etkilediğini belirterek tedbir olarak Avrupadan mütehassısların getirilerek öncelikle orduda islahatın başlamasını teklif etmişlerdir. III. Selim de bu raporlar doğrultusunda Avrupa usulüne uygun kara ve deniz kuvvetlerini ikmale, yeni usulde kışlalar inşa etmeye başlamış, topçu humbaracı bölüklerinin, Avrupa usulu eğitim yapmalarını temine çalışmıştır⁽⁵⁴⁾.

KAZALARIN MASRAFLAR DEFTERLERİNİN KONTROLÜ :

III. Selim Mülki islahat konusunda yapmak istediği işlerden biri de, memleket masraflarının devlet tarafından kontrolü idi. Bundan böyle her kazanın 6 ayda bir meydana gelen memleket masrafları; gelip geçen memurların menzil ücretleri, diğer masraflar, vali, mütesellim, voyvoda ve köy muhtarlarının masrafları, resmi binalar, köprüler, suyuolları inşaat ve tamiratına yapılan masraflar ile masraf defterlerinin, mahkemelerce tasdik edilerek, Bab-ı Aliye gönderilmesi istendi. Yapılan tetkikler sonunda ortaya çıkacak haksızlıkların, evvela o defteri tasdik eden hakimden, tevzii eden Ayan ve İşerlerinden tahsili ile halka geri verilmesine, yolsuzluğu yapan hakimin görevinden alınması gibi yeni değişiklikler uygun görüldü⁽⁵⁵⁾.

II. MAHMUT DEVRİNDE MÜLKI İDAREDE İSLAHAT HAREKETLERİ

IV. Mustafa'nın 14 ay süren saltanatu, mülki idaredede kargaşayı son haddine vardirmiştir. Devleti idare edenler şaşkın bir hale gelmiş, ne yapacaklarını, nasıl hareket edeceklerini bilmez olmuşlardır. Yine askerde

54- Vecihi TONIK; a.g.e., S.73-83

55- Vecihi TONIK; a.g.e., S.85

itaatsizlikler devam etmekte ve hazine bomboştur. Bu arada devleti güç duruma düşüren Rus harbi başlamıştır. İşte böyle bir zamanda IV. Mustafa'nın katledilmesi sonunda II. Mahmut tahta çıkmıştır.

Henüz 24 yaşında olan genç hükümdarın nisbeten serbest bir hayat geçirmesi, amcası III. Selim'den islahat hakkında bazı bilgiler alması, devletin yönetimi hakkında az çok bilgi sahibi olmasını sağlamıştır. Genç Padişah amcasının başaramadığı konularda, bilhassa mülki ve askeri sahada esaslı bir islahat yapmaya karar vermişti. Gerçi mülki idarede yapılan işler, tam bir Avrupalılaşma olarak telakki edilmezse de, Memlekette eski tarz idare sisteminden uzaklaşma ve halkın Avrupalılaşma hakerektleri için hazırlanması hususunda önemli adımlar atılmasına sebep teşkil etmiştir.

Eyaletlerde eski ve bozulmuş Feodal rejim yerine, merkezden idare edilebilecek bir usul konması, paşaların nüfuzlarının kırılması, merkezi hükümetin kuvvetlendirilmesi, Anadolu ve Rumelinin muhtelif kısımlarında türeyen paşaların, beylerin, garp ocaklarındaki dayıların itaat altına alınmaları, Osmanlı Devletinin dağılmasının önlenmesinde önemli bir yeri olduğu gibi, yapılmak istenen islahat hareketlerinde büyük bir faktör olduğu görülmüştür.

Ancak bunların yapılmasında en büyük engelin, askeri teşkilattan geleceğini bildiğinden II. Mahmut zihnini meşgul eden, askeri islahatın yapılması gerekliliğine inanarak, fesat yuvası haline gelen yeniçeri ocağını kaldırmaya karar vermiştir. Neticede esaslı bir uygulama sonunda yeniçeri teşkilatını tamamen ortadan kaldırmayı başarmıştır. Yerine "Asakir-i Mansre-i Muhammediye" adlı muntazam ve talimli bir askeri teşkilatı getirmiştir. Eyaletlerde ise "Redif" adı altında bir askeri teşkilat kurmuş ve bu teşkilatın bulunduğu sancaklar bilimli merkezlere bağlanmıştır⁽⁵⁶⁾.

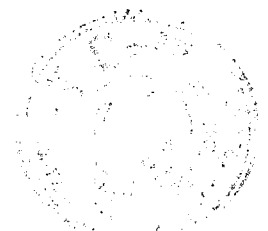
Yeniçeri Ocağının kaldırılması ile, yapılacak yeniliklerin kolaylaşacağı ve memleketin idaresindeki değişikliklerin daha rahat kabul edileceği kendisini göstermeye başlamıştı. Bu yenilikler arasında;

1- ŞURA-I MAHSUSA'NIN KURULMASI,

II. Mahmut Yeniçeri Ocağının ortadan kaldırılmasından hemen sonra devlet erkanını Kubbe altında toplamış, adeta bir devlet şurası teşkil etmiş, bunlara Mülki idarede, yapılması zaruri olan değişiklikleri belirtmiş ve islahat hareketlerine başlamıştır.

İlk olarak İstanbul ve civar köylerinin idari taksimatında bazı değişiklikleri belirtmiş, memurların vazifelerine devamlarında bir

56- Vecihi TÖNİK; a.g.e., S.87-88; Musa Çaldırcı, a.g.makale , S.1221; Dahiliye Vekaleti, *Vilayetler İdaresi Kanunu*, S.12



intizam ve nizam getirmiş, yine Yeniçeri Ocağının kaldırılması ile bektâşî tarikatının kahvehaneleri ve tekkeleri kapatmıştır. Mülki idarededeki islahat hareketlerine ilk önce eyaletlerin vaziyetlerinin düzeltilmesi ile başlanmış, valilerin usulsüzlüklerini, rüşvet almalarını önlemek için, Bab-ı Aliye tabi, ücretli memur durumuna sokmuştur. Vali ve Mutasarrıfların, kapı kethüdalarının olur olmaz bahanelerle para toplamaları usulu de kaldırılmıştır⁽⁵⁷⁾.

2- EYALETLERDE MÜŞİRLİKLERİN KURULMASI

II. Mahmut zamanında "Müşir rütbesi" ile eyaletlere gönderilen valilere askeri, mülki ve idari yetkiler verilmiştir. Sancakların bir kaçı birleştirilerek, oraların askeri, mülki ve mali işlerini bir müşirin idaresine verilmesi, Anadolu ve Rimeli mülki idaresinde, bazı yeni düzenlemelerine sebep teşkil etmiştir. Böylece idari teşkilatta, askeri husus başta olmak üzere idari ve mali işler birleştirilmiştir. Ancak bir kısım sancaklar da daha küçük kısımlar halinde birleştirilmiş ve "Feriklik" haline getirilmiştir. Yapılan islahatla bazı eyaletler mesela; Hüdavendigâr, Kocaeli, Bolu, Karasi, Eskişehir sancaklarını Hüdavendigâr Müşirliğine, Konya, Akşehir, Beyşehir, İçel, Niğde, Aksaray sancakları Konya Müşirliğine; Ankara, Çankırı, Kastamonu, Viranşehir (Safranbolu) Çorum Sancakları Ankara Müşirliğine; Aydın, Saruhan, Sığla, Menteşe Sancakları Aydın Müşirliğine verilmeleri kararlaştırılmıştır⁽⁵⁸⁾.

3- EYALET İDARELERİ TEŞKİLATINDAKİ YENİLİKLER

Bu dönemde eyalet merkezi olan sancaklara; bir vali, bir muhassıl, bazı livalara ise, askeri kişilerden birer zabıta memuru ile, bir muhassıl, mal ve tahrirat katipleri tayin olunurdu. Bunların hemen hepsi Bab-ı Aliye sorumlu idiler. İdari işlerinden dolayı oraya hesap verirlerdi. Ancak bu yeni teşkilat memleketin uzak bölgelerinde tatbik edilmediğinden, teşkilatın mali idarede vücuda getirdiği hususiyet kontrol edilemedi. O zamana kadar mültezimler tarafından toplanan verginin devlet tarafından toplanması ve sarf edilmesi, hıristiyan tebadan belirli esaslara göre toplanan cizyenin tahsilinde de yeni usuller getirildi. Yeni idare tarzına göre valilerin maiyetlerine birer defterdar veya mal müdür tayin edildi. Bu teşkilat yapıldıktan sonra da her livaya bir kaymakam, kazalara da halk arasından haysiyetli ve dürüst kişilerden müdür tayin edilmeye başlandı⁽⁵⁹⁾.

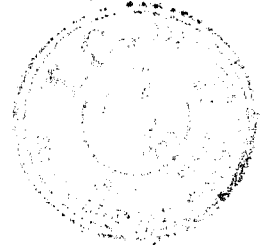
II. Mahmut dönemindeki önemli değişikliklerden biri de Sadrazam ve Şeyhülislam da toplanan yetkilerin nezaretler arasında pay edilmesi ve Sadrazamlık makamının "Baş Vekalet" çevrilmesidir.

Yine mülki işlere bakan "sadret kethüdalığı" ilk önce "Umumu Dahiliye

57- Vecihi TÖNİK; a.g.e., S.88-90

58- Vecihi TÖNİK; a.g.e., S.90-91; Musa ÇADIRCI a.g.Makale, S.1222; Tuncer BAYKARA; a.g.e., S.121

59- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.106-109



Nezareti"ne (1835), daha sonra da "Dahiliye Nezaretine" dönüştürüldü (1857). Bu arada Reis-ül Kuttaplık" Hariciye Nezaretine" çevrilirken "Evkaf" ve "Umuru Nafia" ve "Umuru Ticaret" ve "Ziraat Nezaretleri" de kuruldu(60).

4- KADILIK VE AYANLIK TEŞKİLATINDAKİ YENİLİKLER:

II. Mahmut döneminin önemli bir yeniliği de, sancak ve eyaletlerdeki valilikte yapılan değişiklikler gibi, Ayan ve Kadılık sistemlerinde düşünülen yeniliklerdir. 1826 yılında bu amaçla, kadılar ve ayanların yaptıkları belediye hizmetlerini yerine getirecek, "İhtibas Nazırlığı" kuruldu. Eyaletlerde ise bir "İhtibas Müdürlüğü" teşkil edildi. Bu arada kadıların vakıflarla ilgili görevleri ise 1836 yılında kurulan "Evkaf Nazırlığı" na devredildi (61).

Bu dönemde ayrıca, vergi işi ve maaşların ödenmesi amacı ile "sandık emirlikleri" ve 1833 yılında da köy ve mahallelerde de muhtarlıklar kurularak muhtarın görevleri belirlendi.

1831 TARİHİNDE OSMANLI İDARİ TAKSİMATI :

Yukarıda belirttiğimiz mülki teşkilattaki yenilik hareketleri yanında idari taksimatda da bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu konuda Osmanlı İmparatorluğunda eyalet ve sancak taksimatı ve bu taksimata esas olan listeyi, Fazıla AKBAL Türk Tarih Kurumu 9 nolu yazma esere dayanarak ayrıca, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Başvekalet Arşivi ve Tapu Kadastro Umum Müdürlüğünde bulunan defterlerden faydalanarak İdari Taksimatı ortaya koymuş, buna ait bir tablo ortaya koymuş ve bir harita çizmiştir. Bu eyalet ve sancakların tespit edilmesi bakımından aşağıda tablo aynen verilmiş ve çizilen harita ekte sunulmuştur.

TABLO - VI OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA 1831 YILINDA EYALETLER VE LİVALARI(62)

I. Eyalet-i Rumeli

- 1- Liva-i Sofya ve Manatur
- 2- " Selanik
- 3- " Üsküb

60- Nedret GÜVEN; a.g.öz, s.7

61- İlber ORTAYLI; a.g.e. s.283

62- Fezıla Akbal, 1831 yılında Osmanlı İmparatorluğundan İdari taksimat ve nüfus **Beketen** 15. C.60, (1961), s.617-628; Tuncer BAYKARA; a.g.e., s.116-119.



- 4- " Köstendil
- 5- " Ohri
- 6- " Tırhala
- 7- " Avlonya
- 8- " Delvine
- 9- " Velceterin
- 10- " İlbasan
- 11- " İskenderiye
- 12- " Yanya
- 13- " Dukagin
- 14- " Perzerin
- 15- " Alacahisar

II. Eyâlet-i Anadolu

- 1- Liva-i Kütahya
- 2- " Hüvadendigâr
- 3- " Karahisar-ı Sahib
- 4- " Sultanönü
- 5- " Ankara
- 6- " Kengiri
- 7- " Bolu
- 8- " Kastamonu
- 9- " Aydın
- 10- " Saruhan
- 11- " Mentеше
- 12- " Hamid
- 13- " Teke
- 14- " Karesi
- 15- " Viranşehir

III. Eyâlet-i Karaman

- 1- Liva-i Konya
- 2- " Beyşehir
- 3- " Akşehir
- 4- " Kayseriye
- 5- " Niğde
- 6- " Kırşehir
- 7- " Aksaray

IV. Eyâlet-i Bosna

- 1- Liva-i Saraybosna
- 2- " Hersek



- 3- " İzvornik
- 4- " Kilis

V. Eyâlet-i Silistre

- 1- Liva-i Silistre
- 2- " Niğbolu
- 3- " Vidin
- 4- " Çirmen
- 5- " Vize
- 6- " Kırkkilise

VI. Eyâlet-i Cezair-i Bahr-i Sefid

- 1- Liva-i Gelibolu
- 2- " Kocaili
- 3- " Suğla
- 4- " Rodos
- 5- " Kıbrıs

VII. Eyâlet-i Maraş

- 1- Liva-i Maraş
- 2- " Malatya
- 3- " Samsat
- 4- " Gerger

VIII. Eyâlet-i Diyarbekir

- 1- Liva-i Amid
- 2- " Hani
- 3- " Mazgird
- 4- " Mefarkin (Meyafarikin)
- 5- " Harberut
- 6- " Sincar
- 7- " Esferid
- 8- " Siverek
- 9- " Ergani
- 10- " Anade
- 11- " Hisnı Keyf (Hasankeyf)
- 12- " Çemişgezek
- 13- " Nusaybın
- 14- " Çapakçur
- 15- " Sağman
- 16- " Çermik
- 17- " Kulp
- 18- " İlkis
- 19- " Penbek



- 20- " Pertek
- 21- " Palu
- 22- " Giyeh
- 23- " Cizre
- 24- " Eğil
- 25- " Hazzo
- 26- " Tercil
- 27- " Saru (Sarvur)

IX. Eyâlet-i Sivas (Rum)

- 1- Liva-i Sivas
- 2- " Amasya
- 3- " Bozok
- 4- " Çorum
- 5- " Canik
- 6- " Divriği (Divriki)
- 7- " Arapgir (Arapkir)

X- Eyâlet-i Adana

- 1- Liva-i Adana
- 2- " Tarsus
- 3- " Alanya (Alâiye)
- 4- " İç İl
- 5- " Sıs
- 6- " Uzeyr
- 7- " Beylân

XI. Eyâlet-i Erzurum

- 1- Liva-i Erzurum
- 2- " Erzincan
- 3- " Hınıs
- 4- " Kelkit
- 5- " Malazgirt
- 6- " Tortum
- 7- " Karahisar-ı Şarki
- 8- " İspir
- 9- " Kurçay
- 10- " Pasin
- 11- " Mamervan
- 12- " Kozancan (Kazavcan)
- 13- " Kiği
- 14- " Mecenkerd



XII. Eyâlet-i Şam (Şam-ı Şerif)

- 1- Liva-i Şam-ı Şerif
- 2- " Gazza
- 3- " Kudüs-ü Şerif
- 4- " Nablus
- 5- " Lecun
- 6- " Aclan (Aclun)
- 7- " Tedmur

XIII. Eyâlet-i Trablusşam

- 1- Liva-ı Trablusşam
- 2- " Hama
- 3- " Humus
- 4- " Cebeliye
- 5- " Semiye

XIV. Eyâlet-i Sayda

- 1- Liva-i Sayda
- 2- " Akkâ
- 3- " Beyrut
- 4- " Safed
- 5- " Sur

XV. Eyâlet-i Haleb

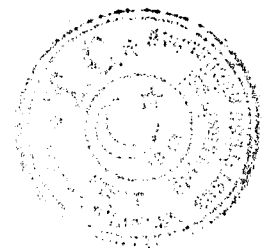
- 1- Liva-i Haleb
- 2- " Maaret-el Mısırin
- 3- " Münbic
- 4- " Balis

XVI. Eyâlet-i Rakka

- 1- Liva-i Ruha (Urfa)
- 2- " Deyrü'r-Rahbe
- 3- " Cabur (veya Habur)
- 4- " Birecik
- 5- " Hamase
- 6- " Ben-i Rebia

XVII. Eyâlet-i Kars

- 1- Liva-i Kars
- 2- " Kağızman
- 3- " Keçvan
- 4- " Şuregil
- 5- " Zaruşad



xviii. Eyâlet-i Çıldır

- 1- Liva-i Levane (namı diğer Vartin)
- 2- " Şavşad
- 3- " Mahcil
- 4- " Cercer (veya Cırcır)
- 5- " Cebecun(vaya Cebecik)

xix. Eyâlet-i Trabzon

- 1- Liva-i Trabzon
- 2- " Künye

xx. Eyâlet-i Van

- 1- Liva-i Van
- 2- " Adilcevaz
- 3- " Şirve (Şirvan)
- 4- " Estaberd
- 5- " Köyin
- 6- " Zeriki
- 7- " Kerkâr (veya Kürdkaâd)
- 8- " Ağakıs
- 9- " Ercis
- 10- " Mukus
- 11- " Muş
- 12- " Bargiri
- 13- " Hakkâri
- 14- " Bitlis
- 15- " Hizan
- 16- " Hoşap (namı diğer Mahmudiye)

xxi. Eyâlet-i Habes

- 1- Mekke-i Mukerreme
- 2- Medine-i Münevvere
- 3- Cidde-i Mamure
- 4- Yenbuğ
- 5- Taif
- 6- Nil

xxii. Eyalet-i Kandiye

- 1- Liva-i Kandiye
- 2- " Hanya
- 3- " Resmu



- XXIII. Eyâlet-i Şehr-i Zor**
XXIV. Eyâlet-i Musul
XXV. Eyâlet-i Bağdat
XXVI. Eyâlet-i Basra
XXVII. Eyâlet-i Mısır
XXVIII. Eyâlet-i Trablusgarb
XXIX. Eyâlet-i Tunus

Bu yüzyıllarda bazı sancaklar yine voyvodalıkla idare edilmişlerdir. Bir kaç köyün hasılatını toplamak üzere padişahın, has sahipleri yerine voyvodaları gönderdiği anlaşılmıştır. Voyvodalık daha sonraki dönemlerde kaza adını almış olmakla birlikte zamanımızdaki nahiye adını alan birim yerine kullanılmıştır. Voyvodalar sancağın vergilerini zamanında toplamak ve güvenliği sağlamaklada tutulmuşlardır (63).

TANZIMATTAN I. MEŞRUTİYETE KADAR İDARİ TAKSİMAT ve YAPILAN İSLAHATLAR

Tanzimatla birlikte, güçlü bir merkeziyetçi idarenin oluşmasını mali işlerin tek elden yürütülmesi, yapılan işlerin kanuni esaslara dayandırılması, yargı yetkisinin düzenli bir şekilde işlemesi amaç edinilmişti. Nitekim ilk olarak mali alanda yeni bir düzenlemeye gidilmesi, daha sonra 1856 İslahat fermaniyle Osmanlı mülki idare sisteminin aldığı şekil, yönetim yapısını büyük ölçüde etkilemiştir.

Tazminatın ilanı ile islahatın esasları belirlenmiş; idare, adliye, ordu, ziraat, ticaret, ve marif işleri için hususi komisyonlar toplanmıştır. Tazminatın ilanından sonraki uygulamada Fransa örnek tutularak merkez teşkilatı gibi taşra teşkilatında da idari teşkilatlanmaya başlanmıştır. Bunun sonucu eyaletlere gönderilen valilerin, deftardarların, kumandanların Bab-ı Aliye hesap vermeleri zorunluğu getirilmiş, bunların diledikleri gibi hareket etmeleri önlenmiştir (64).

1846 yılında bir kısım livalarda zaptiye memuru bir kısmında da kaymakam bulundurulmaya başlanmış, bir kısım eyaletlerin mali işlerini defterdara, bir kısmında mal müdürlerine tevdi edilmiştir.

63- Fazıla AKBAL; a.g.e., s.619-622

64- Dahilye Vekaleti, **Vilayet İdaresi Kanunu**, s.13



Erzurum, Kürdistan, Halep, Sayda , Şam, Bağdat, Habes, Mısır, Tarblusgarb ve Tunus eyaletleri valilik olarak bırakılmış, Cezair-i Bahrisefit, Hüdavandigar, Adana, Ankara, Kastamonu, Sivas, Van ,Harput, Cebel-i Lübnan, Şehr-i zor ve Yemen mutassarıflıklığa indirilmiş; Boğdan, Eflak, Sırp eyaletleri Voyvodalıkla; Belgrat muhafızlıkla; Mekke Şerafetle, Harem-i Nebevi Şeyhül Haremlikle idare edildikleri görülmektedir. olmuştur. Ancak 1862 yılında eyalet ve ona bağlı livalardan; Aydın, Ankara, Kastamonu, Harput, Halep, ve Şam'ın valiliğe ; Rumeli, Trabzon, Sayda gibi şehirlerin de mutasarıflığa indirilmiştir^[68].

25 Haziran 1861 de Abdulmecit'in vefatıyla II. Mahmut'un oğlu Sultan Abdulaziz tahta geçmişti. Onun başa geçişiyle Abdulmecit döneminden kalan bazı ıslahatların devam edeceği anlaşılmıştır. Nitekim Abdulaziz dönemi, mülki idarede Avrupalılaştırma yolunda, esaslı pek çok değişikliğin meydana getirildiği bir devir olarak önem taşımıştır. Bu zamanda sivil idarede yapılmış olan değişiklikler şunlar olmuştur;

1- Kapı Kethüdalarının bundan böyle kabiliyetli kişilere verileceği ve hazineden maaş alacakları belirtilmiş, merkezde Vali ve mutasarıfların merkeze bildirecekleri müracaatlarını, her eyalet ve sancağın merkezinde bulunan Kapı Kethudalarına yapacakları ve bu nedenle gelen evrakı günü gününe yerine gönderilmeleri ve alınacak cevapları da dairelere dağıtmaları başlıca görevleri olmuştur. Ortaya çıkacak aksaklıkları gidermek için yeniden 19 kapı Kethudalığı teşkil edilmiştir.

2- Vilayet usulünün ihdası, eyaletlerin ve sancakların büyütülmesi valiliklerine tecrübeli işbilir kişilerin tayini, mezuniyet dairesinin genişletilmesi gibi hususlar, yalnız mülki işler için merkeze müracaatları düşünülerek mevcut nizamla yeni bir düzen vermek için çalışmalara başlanılmıştır.

Eyaletlerin adlarının vilayete çevrilmesi düşünülerek yeni bir idare usulünün uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu hususta önce Anadolu ve Rumeli'de birer vilayetin ayrılması orada tatbiki iyi sonuç verirse diğer yerlerde de uygulanması düşünülmüştür^[69].

Bu usüle göre bir nizamname hazırlanmış ve örnek olarak da Tuna vilayeti seçilmiştir. Vilayetin işleri memurların görevleri en ince noktasına kadar tesbit edilmiş ve idare merkezinin bulunduğu sancakla beraber yedi livaya taksim edilmiştir. Her sancak bir kaymakamlık idaresine dönüştürülmüş, her sancak müteaddit kazalara taksim olunmuş her kazada bir müdürlük tesis edilmiştir. Daha sonra kazalar köylere ayrılmış, her köyde bir belediye kurulmuştur. Vilayetin mülki, mali, inzibati ve siyasi

68- Vecihi TONIK; a.g.e., S.128-131

69- Vecihi TONIK; a.g.e., S.132-137



1846 Devlet salnamesine göre imparatorluk mevcut eyaletlerinin sayısı 39 iken, bunlara bağlı Livaların da 76 olduğu görülmüştür. Ancak Varna mutasarrıflık şeklinde yönetilirken, Eflak-Boğdan ve Sırbistanın voyvodalıklarla, Mısır'ın ise sadrazam payesinde valiler tarafından idare edildikleri görülmüştür. Bu salnameye göre verilen isimlerin 1847 ve 1849 yıllarındaki salnamelere karşılaştığından bazı eyalet ve Livaların kaldırıldığı, bazılarının ise yeniden teşkil edildiği tesbit edilmiştir. Bu durum bize mevcut eyalet ve liva teşkilatında pek istikrarlı bir hal bulunmadığını göstermektedir⁽⁶⁵⁾.

Diğer bir husus ise, Tanzimatla beraber lağvedilen iltizam usulünü mütakip Eyaletlerde, "Muhassıl'lık" Teşkilatı, ayrıca birer Meclis teşkil edilmiştir. Bunun yanında 1851 yılında yazılan talimatnamelerden bir nüshası Meclislere gönderilmiş ve eyalet merkezinden bulunan yargıç ve Naipilerin meclis üyeleri olmaları kararlaştırılmıştır⁽⁶⁶⁾.

Eyalet teşkilatındaki değişiklikler 1852 yılında da devam etmiştir. Burada valilere eski hak ve yetkilerinden bazıları yeniden verilmiştir. Bu yetkilerden, idareleri altında bulunanları azletmek ve asayişin sağlanmasına ait olanlar genişletilmiştir. Yine bir fermanla kaymakamların, defterdarların, müdürlerin, mutasarrıfların tayinleri görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir⁽⁶⁷⁾.

Bu değişikliklerle birlikte 1856 islahat fermanı ile can, mal, ırz, namus, ve şahitlik durumları, müslüman ve gayri müslimler arasındaki ilişkiler yeniden güvence altına alınmış, idarenin islahı hususunda bazı yeni durumlar ortaya konulmuştur.

Yeni teşkilatta, idari taksimatta yapılan değişikliğe göre; memleket eyaletlere, eyaletler sancaklara, sancaklarda kazalara taksim olunmuştur. Bir eyalete bağlı bulunmayıp da doğrudan doğruya merkeze bağlı bulunan sancakların idareleri mutasarrıflara, doğrudan eyalete bağlı sancakların idareleri kaymakamlara, kazaların idareleri de müdürlere verilmiştir. 1854 senesinde yapılmış olan idari taksimat ufak tefek değişikliklere 1859 yılına kadar devam ettmiş, ancak bu sene içinde bazı eyalet valiliklerinin mutasarrıflıklara çevrildiği, bazı livaların da bağlılıklarının değiştirildiği, ayrıca eyalet ve livaların muhasebe işlerine bakan defterdarlık ve mal müdürlüğü teşkilatı üzerine de bazı tadilatlar yapıldığı görülmüştür.

1860 yılında idari taksimata baktığımızda; Edirne, Silistre, Vidin, Niş, Üsküp, Bosna, Rumeli, Yanya, Selanik, Girit, Aydın, Karaman, Trabzon,

65- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.128-131

66- Vecihi TÖNİK; a.g.e., S.112

67- Vecihi TÖNİK; a.g.e. S.112-114



işlerini valiler yürütürken, vilayetin mali işleri ve hesaplarını defterdar, yazı işlerini mektupçu, yabancı imtiyazları ve harici işleri hariciye nezaretinin emrindeki hariciye memuru, yol, köprü, binalara ait işleri nafia nezareti, ziraat ve ticaret işlerini, ticaret ve ziraat nezaretinin yürütmesi uygun görülmüştür. Viyaletin zabıta işlerinin "Miralay" derecesinde bir "Alay Beyi" tarafından yürütülmesi sağlanırken, Padişah tarafından tayin olunan müfettiş ve "Meclis-i Umuru Vilayet" adı altında ikisi müslim, ikisi gayrimüslim olmak üzere dört kişiden oluşan bir meclisin kurulması karar altına alınmıştır.

3- Sancaklarda: Mülki ve Mali İşlere bakmak üzere bir mütasarrıf bulunması, maliye ve hesap işlerinin muhasebeci adıyla maliye nezareti tarafından tayin edilen bir memur tarafından yürütülmesi belirlenmişti. Ayrıca bir idare meclisinin bulunması ve zabıta işleri amirinin mutasarrıf olması uygun görülmüştü. Kazalarda mülki ve mali işlere bakmak, zaptiye işlerine nezaret etmek üzere, devlet tarafından gönderilen bir kaymakam görevlendirilmişti. Yine başkanlığı altında bir idare meclisinin bulunması yanında, nizami ve şer-i davalara sancaklarda olduğu gibi hakimlerin bakması sağlanmıştı. Köylerde ise her sınıf ahalinin kendileri tarafından seçilecek ikişer muhtarın olması, şayet köyleri oluşturan halk tek sınıftan ise ve sayıları 20 haneden az olursa yalnız bir muhtar seçilmesi kararlaştırılmıştır. Vergi toplanmasında ve belediye işlerinin yürütülmesinde bekçi, korucu gibi görevlilerin muhtarlık tarafından seçilmesi ve her köyde her sınıf ahali için asgari üç, azami oniki kişiden oluşacak bir ihtiyar meclisinin bulunması öngörülmüştü(70).

1864 TARİHLİ VİLAYET NİZAMNAMESİNE GÖRE İDARİ TAKSİMAT VE MÜLKİ TEŞKİLAT

1856 İslahat Fermanından sonraki gelişmeler idare sisteminde bazı gelişmeleri sağlanmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi 1856 fermanının neticesinde yönetim, maliye ve yargı organlarını yeniden düzenlemeye ve bunun ilk örnekleri uygulamaya başlanmıştır. Ancak bazı gelişmeler sonunda esas Mülki İdare Sistemine vücut veren 8.11.1864 de çıkarılan "İdare-i Vilayet Nizamnamesi" olmuştur. Bu Nizamnameye göre idari taksimat vilayet, liva, kaza ve kariye olmak üzere dört kısımdan oluşmuştur. Burada yine vilayette vali, livada mutasarrıf, kazada kaymakam, köyde,



muhtar yönetici olarak görevlendirilmiştir. Bu nizamname ilk defa Tuna vilayetinde uygulanmış daha sonra, Cebel-i Lübnan, Mamûrat-ül Aziz, Manastır, Selanik, Tırhala ve Yanya'da uygulanmış, başarılı neticeler alınmıştır. 1864 Vilayet Nizamnamesi daha sonra Bağdat ve Yemen hariç diğer eyaletlerde de tatbik olunmuştur. Nizamnamenin başvilayetlerin sancaklara, sancakların kazalara, kazaların nahiyelere, nahiyelerin de köylere ayrıldığı görülmüştür. Bu teşkilata göre vilayet ve sancakların durumu ise şöyleydi; Rumeli'de adalarla beraber 10 vilayet, 44 sancak; Anadolu'da 16 vilayet, 74 sancak; Afrika'da 1 vilayet 44 sancak olmak üzere toplam 27 vilayet ve 123 sancak olarak tesbit edilmiştir(71).

1864 nizamnamesinin ilanından üç sene sonra 1867 nizamnamesi ilan edilmiştir. Burada eski nizamnamenin yeni nizamnamede şüphesiz etkileri görülmüştür. Bu senede 13 yeni vilayet düzenlenmiştir. Eski kaza ve nahiyelerden büyük bir kısmı ise kaldırılmıştır. Yani sayıları azalmıştır(72).

1867 yılında "Vilayet Nizamnamesi" adıyla neşredilen bu nizamname bugünkü idari teşkilatımıza esas ve temel teşkil etmiştir. Nizamnameye göre idari taksimatı, vilayetlerin teşkilatı ve umumi idaresi ile bu teşkilatın organları yeniden düzenlenmiştir. Bunlardan vilayette; vali, defterdar, mektupcu, umur-u hariciye memuru, umur-u nafia memuru, umur-u ziraiye ve ticariye memuru ile idare meclisinden(73), Liva teşkilatı; mutasarrıf, muhasebeci, tahrirat müdürü ve idare meclisinden, Kaza teşkilatı; kaymakam, kaza katibi ve idare meclisinden, köy teşkilatı; köy muhtarı, köy bekçisi, korucusu ve ihtiyar meclisinden teşekkül ettirilmiştir(74).

Yukarıda görüldüğü gibi bu nizamnameye göre idari taksimat dört kademe üzerine oturtulmuştur. Bunun yanında vilayetlerin adli teşkilatları ve yine mülki amirlerin, idare şube reislerinin görev ve yetkileri de bu nizamname ile tesbit edilmiştir. Nizamnamenin en büyük özelliği ise, koyu bir merkeziyetçilik sistemi oluşturması olmuştur. Ancak merkeziyetçilik sisteminin pek çok kötü neticeleri bu zamanlarda ortaya çıkmaya başlamış o kadar sıkıcı ve boğucu olmuştur ki, mahkeme kararları bile merkezi hükümetce onaylanmadıkça icra ve infaz edilemez hale gelmiştir.

1864 ve 1867 vilayet nizamnamelerinden sonra teşkilattaki değişiklikler yine yeterli olmamış ve 1870 yılında yeni bir nizamname çıkartılmış böylece idari taksimatta yeniden düzenlenmeye gidilmiştir. Bu yeni duruma göre vilayetlerin teşkilatına bakıldığında;

1- Vilayet Teşkilatında; Vali, Vali Muavinleri, Defterdar, Mektupcu, Umur-u Ecnebiye Müdürleri, Ziraat ve Ticaret Müdürü, Maarif

71- Vecihi TONIK; a.g.e., s.130

72- Dahiliye Vekaleti; a.g.e., s.14

73- Vecihi TONIK; a.g.e., S.150-151

74- Vecihi TONIK; a.g.e., S.154-159



Müdürü, Tarik Emni, Defter-i Hakani Müdürü, Emlak ve Nüfus Müdürleri, Evkaf Müdürü, Alaybeyi, Vilayet İdare Meclisi, Umumi Meclis olarak,

2- Liva teşkilatı; Mutasarrıf, Muhasebeci, Tahrirat Müdürü, Defteri Hakani Memuru, Emlak ve Nüfus Memuru, Zabtiye Zabıtı ve idare Meclisi olarak,

3- Kaza teşkilatı; Kaymakam, Mal Müdürü, İdare Katipleri, Emlak ve Nüfus Memurları, Zabtiye Zabiti, Nahiye Müdürü ve Nahiye meclisleri olarak,

4- Köy teşkilatı; Muhtar ve İhtiyar Meclislerinden teşkil edilmiştir.

Görüldüğü gibi yeni nizamnamede 1864 ve 1867 nizamnamesine göre bazı yenilikler yapılmıştır. İdari teşkilatta olduğu gibi, adliye teşkilatında da bazı yenilikler getirilmiştir. Buna göre idarenin adliyeye, adliyenin de idareye müdahalede bulunmaması hakkında açık hükümler getirilmiştir. Bu nizamname ile valilerin umumi işleri görmeleri belirlenirken, emrindeki memurların ise şube amirine karşı sorumlu tutulmaları karar altına almıştır. Vilayetin maliye, maarif, nafia, ziraat, sanayi, ve ticaret ile sağlık işleri birinci derecede valilere bağlanmış olup bu hususlara ait işlerin valiler vasıtasıyla şubelere havale olunması istenmiştir. Vilayet dahilindeki emniyet ve asayişin sağlanmasında da valiler sorumlu tutulmuştur. Yine bu nizamnamede sancakların, kazaların ve nahiyelerin idaresi vilayet idaresine benzetilmiştir. Diğer önemli bir yenilikde umumi meclislerin yetkilerinin genişletilmesi olmuştur. Nizamnameye göre nahiyede idari bir kademe haline koyulmak sureti ile idari taksimat beşe çıkarmıştır. Çünkü bundan evvelki nizamnamede idari bir kademe sayılmayacak olan nahiye ancak bu nizamname ile idari bir kademe haline gelmiştir. Ayrıca bu nizamnamede merkez mutasarrıf ve kaymakamlığı yer almamış, merkez idare meclisi de kaldırılmıştır. Bunların görev ve yetkileri vilayet ile livaya devredilmiş, ihtiyaca binaen vilayetlerde vali muavinliği de teşkil edilmiştir⁽⁷⁵⁾.

1867 yılında, Nizamnamenin tatbikatı sonucu her vilayetin hudutları, kendisine bağlı sancak ve kazaların vaziyetleri yeniden düzenlenmiş ve bu nizamnameye göre idari taksimat aşağıda şekilde belirtilmiştir⁽⁷⁶⁾.

TABLO - VII
1867 YILINDA İDARİ TAKSİMAT

Edirne Vilâyeti:

Edirne sancağı:

Nefs-i Edirne, Babaiatik (Babaeski), Dimitoka,

75- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.180-199

76- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.160-169; E.Ziya KARAL; **Osmanlı Tarihi** c.7, Ankara, 1977, s.157-158



Filibe Sancağı:	Kikkilise, Cisri Mustafapaşa (Sivibingrad), Cisri Ergene (Uzunköprü).
Gelibolu Sancağı:	Nefs-i Filibe, Hasköy, Zagra-i atik, Kızanlık, Sultan yeri, Pazarcık, Çırpan, Ahıçelebi.
Tekfurdağı Sancağı:	Nefs-i Gelibolu maa İpsala, İnos maa Megri Ferecik, Keşan, Şarköy maa Evreşe, Gümülcine.
İslimye Sancağı:	Nefs-i Tekfurdağı maa Ereğli, Çorlu Lüleburgaz maa Sarayvize, Midye, Silivri.
Tuna Viyaleti:	Aylos, Ahiyolu; Burgaz maa Karınabat, Yanbolu, Zağre-i cedit (Yeni Zağra) maa Misevri Ahiyolu.
Ruşuk Sancağı:	Ruşuk, Silistre, Hazargrad, Cuma, Zıstov, Şumnu, Niğebolu, Plevne, Totrakan.
Tulça Sancağı:	Nefs-i Tulça, Sünne, Maçın, Babadağı, Köstence, Hırsova, Mecidiye.
Vidin Sancağı:	Adliye, Berkofça, Lom, İvraca, Rahva, Belgradçık.
Sofya Sancağı :	Nefs-i Sofya, Köstendil, Samakov, Dobnice, Raodmir, İzladı, İhitman, Orhaniye.
Tirnova Sancağı:	Nefs-i Tirnova, Gabrova, Lofça, Servi, Osmanpazarı.
Niş Sancağı:	Nefs-i Niş, Şehirköy, Leskofça, İvranya, Ürüp, İznebol.
Varna Sancağı :	Nefs-i Varna, Pazarcık, Balçık, Pravadı, Mankalya.
Eyaleti Mümtaze :	
Buğdan Eyaleti :	Yaş, Bodiçan, Horogoy, Suçuva, Yınamç, Piyatra, Roman, Bakene, Putno, Kaverluy, Totova, Vasloy, Falçı, Huş.
Eflâk Eyaleti :	İlfov maa Bükreş, Yalomıçe, İbrail, Silam, Riminik maa Fokşan, Puzao, Sokayni maa Buko, Pirahuve, Dimyoviçe, Moşitel, Erciyeş, Otto, Deli Orman maa Turno, Vilâşka maa Yergöği.
Küçük Eflâk Sancağı :	Dulci maa Kırayve, Romançı, Vulçe maa Rinnik, Gorçi, Mehediç maa Çerneç.



- Sırp Eyaleti :** Belgrat maa Hisarcık, Semendere, Posorofça, Kıranya maa Nevahi, Çernüviç, Gurgusefçe, Alafsince maa isferagoyedça, Rudnik, Çaçka (Çaçak) Köprü maa Parakin, Kırakoyefçe, Rudnik, Çaçka (Caak), Üzle, Valyevo, Kalai Semendere, Kalai Fethi İslâm namıdiğer Kladuve, Kalai Böğürtlen, Kalai Sokol, Kalai Uziçe.
- Bosna Vilayeti :** Saray Bosna (Vilâyet merkezi) Sancağı: Saray Bosna, Visoka, Roniçe, Kıladine, Visgrad, Çelebipazarı, Çanice.
- Yenipazar Sancağı :** Yenipazar, Metroviçe, Yenivaruş maa Akova, Buhur, Tırgovişte, Taşlıca, Brepol, Kolaşın, Berata namı diğer Vasöyük.
- Benaluka Sancağı :** Gradişte, Teşne, Derbent.
- İzvornik Sancağı:** Nefs-i İzvornik, Boçka, Sirebernice, Muğlay (Muğla) Beline, Berce, Gradçanie, Gradaç.
- Bihke Sancağı:** Nefsi Bihke maa Priduz, Kazarca Mağden, Kösteniçe, Istosince, Kruppe maa Kılaç, Nevesil.
- Hersek Sancağı :** Nefs-i Hersek, Trebin, İstolça, Liboşka maa Nirtov, Koniçe, Foça, Nüvesin, Balagay, Goçko, Tefeşnik.
- Travnik Sancağı :** Nefs-i Travnik maa Gölhisar, Yayça maa Pridor, Akhisar, İhlivne, Galamaç.
- İşkodra Vilâyeti :**
- İşkodra Sancağı:** Nefs-i İşkodra, Padgoriçe, Uşbozi, Draç maa Krovaya, Peklin, Bar, Ülgün, Zadrime, Bukai İkbal, Tiran maa Akhisar, Güsine, Ohri.
- Prezrin Sancağı:** Nefs-i Prezrin, İpek, Yakova maa Altıneli, Lom, Pristine, Keylan, Vilçtrin.
- Derbe Sancağı:** Nefs-i Derbe, Elbasan, Mat, Kalkandelen.
- Yanya Vilâyeti :**
- Yanya Sancağı:** Nefs-i Yanya, Meçova, Grebene, Aydovat.
- Ergiri Sancağı:** Nefs-i Ergiri, Delvine, Filât, Pirmedi, Tepedelen.
- Berat Sancağı:** İskrapa, Tomanıçe, Avlonya, Maa Narda.
- Preveze Sancağı :** Narda, Margaliç, Maa Fener Fargo.
- Yenişehir Fener Sancağı :** Glos, Tırhala, Çatalca, Kartaca, Alasonya.



Selânik Vilâyeti:**Selanik Sancağı:**

Nefs-i Selânik, Vodine, Karaferiye, Kesendire, Doyran.

Manastır Sancağı:

Nefs-i Manastır, Köprülü, Ergiri, Bucak, Kesriye, Göriçe.

Siroz (Serez) Sancağı:

Nefs-i Siroz, Nevrekop, Menlik.

Drama Sancağı :

Nefs-i Drama, Kavala, Yenice.

Üsküp Sancağı :

Nefs-i Üsküp, Radovişte, Romanova, Kalkandelen.

Girit Vilayeti:**Hanya Sancağı:**

Nefs-i Hanya, Ksamo, Seline.

Kandiye Sancağı:

Nefs-i Kandiye maa bakiyei rizomonofaç, Malviz Temenoz, Kenuryo maa Priyonirçe, Pezye.

Resmo Sancağı :

Nefs,i Resmo, Melâyanmo, Amarya.

İsfakya Sancağı :

Nefs-i İsfakya, Eyvasil, Abukuron.

Lâsit Sancağı:

Nefs-i Lâsit, Merabilo, Yarapetre, İstiye.

Cezayiri Bahrisefid Vilâyeti : (Merkezi Biga)

Biga Sancağı (Merkezi Kalei Sultaniye) : Kaleisultaniye (Çanakkalesi) Bozcaada, Limni ceziresi, Ezine, Ayvacık, Biga, Lâpseki.

Sakız Sancağı:**Midilli Sancağı :**

Moluva.

Rodos Sancağı:

İstanköy ceziresi.

Kıbrıs ceziresi :

Tuzla Limson, Magosa, Bat, Kerine.

Hudavendigâr Vilayeti: (Merkezi Bursa)

Hudavendigâr Sancağı : Bursa, Gemlik, Pazarköy, Mudanya, Yalova, Karamürsel, Tirilye, Bilecik, Lefke, Gölpararı, Söğüt, Mihaliç maa Sencan Kirmasti, İnegöl maa nahyei Yarhisar, Yenisehir, İznik, Pazarcık.

Karesi Sancağı (Merkezi Balıkesir):

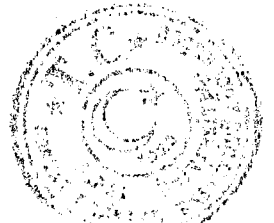
Balıkesir, Ayvalık, Erdek, Aydıncık(diğer adı Biga Karahisarı), Bandırma, Gönen, Edremit, Manyas Fartz maa Şami (Susıgırlığı) maa Nahiyeyi Emrüdabat (Armudeli), Kemerli Edremid maa Nahiy-i Avinye Balye, İvrindi, Bergama maa Nahiyeyi İllıca, Ayazmend, Çandarlı, maa Fasleke Kozak, Bigadiç, Sındırgı, maa Kartaşlı Kepsut; İlci Bergama, Balat, Kırkağaç, Soma maa Giresun Gelenbe.



- Kocaeli Sancağı (Merkezi İzmit):** İzmit, Adapazarı, Geyve, Akhisarı, Geyve, Taraklı, Kandire, Kaymas, Şeyhler, Akabad, maa Beşdivan, Ağaçlı.
- Karahisarı Sahip (Afyon Karahisar) Sancağı:** Karahisarı Sahip, Sandıklı, Şeyhlu maa Nahiyeyi Danşmendlu Geyikler, Çal, Bolvadin, İshaklı, Şuhid, Musilca.
- Kütahya Sancağı :** Nefsi Kütahya, Uşak, Gedos, Göbek, Banaz, Eskişehir, Karacaşehir, Seyidgazi, İnönü, Simav, Eğrigöz (Emed) Dağardı, Şaphane, Gümüş, Tavşanlı.
- Aydın Vilâyeti : (Merkezi İzmir)**
- İzmir Sancağı :** Nefsi İzmir, Kuşadası, Çeşme, Tire, Ödemiş, Urla, Foçateyn, Menemen.
- Saruhan Sancağı (merkezi Manisa) :** Manisa, Turgutlu, Kula Atala, Gördos, Akhisar, Eşme, Demirci, Alaşehir.
- Aydın Sancağı (Merkezi Güzelhisar) :** Güzelhisar, Nazilli, Çine, Bozdoğan, Söke, Denizli.
- Menteş Sancağı (Merkezi Muğla) :** Muğla, Bozöyük, Milâs, (Peçin) Bodrum, Taty, Meğri, Tavas, Köyceğiz.
- Konya Vilâyeti :**
- Konya Sancağı :** Nefsi Konya, Akşehir, Karaman, Ilgın, Seydişehir, Ereğli, maa Aşireti Rişvan, Esbkesen, Bozkır, maa Beğşa Beyşehir, Hadım, maa Hayran, Yalvaç.
- İçel Sancağı (Merkezi Anamur):** Anamur ma Sinanlı ve Sarıkavak ve Köselimli Mut, Silifke maa Cebel ve Aşiretli, Polaçlı maa Aşireti Keşlu, Karataş maa Zeye Gülnar.
- Niğde Sancağı:** Niğde, Nevşehir, Kırşehir maa Yahyalı, Ürgüp, Aksaray.
- Isparta Sancağı:** Nefsi Isparta, Burdur, Uluborlu, Havzu Karaağaç maa Gölhisar ve Kemire, Tefenni maa Barya ve Baylı ve Agrosi, Eğirdir.
- Teke Sancağı (Merkezi Alaiye) :** Elmalı, Akseki, Kızılkaya.
- Ankara Vilayeti:**
- Ankara Sancağı:** Ankara, Beypazarı, Ayaş. maa Akköprü, Seferihisar, Haymana, Kalecik, Keskin
- Bozok Sancağı:** Bozok, Çorum, Budaközü, Maaden.



- Kayseriyye Sancağı:** Kayseriyye
- Kastamonu Vilâyeti:**
- Kastamonu Sancağı:** Nefsi Kastamonu Zağfranbolu, İnebulu, Tosya, Taşköprü, Tatay, Araç.
- Sinop Sancağı:** Sinop, İstifan, Boyabad.
- Kengiri Sancağı (Çankırı):** Kengiri, Çerkeş, Kalecik.
- Bolu Sancağı:** Bolu, Göynük, Gerede, Ereğli, Bartın.
- Sivas Vilâyeti:**
- Sivas Sancağı:** Sivas, Aziziye, Tokat, Koçgiri, Divriği, Darende, Gürün, Tenos.
- Amasya Sancağı:** Amasya, Merzifon, Zile, Mecidözü, Osmancık, Erbaa, Kiri.
- Karahisarşarki Sancağı:** Karahisarşarki, Şuşehri, Milas, Koyulhisar.
- Trabzon Vilayeti:**
- Trabzon Sancağı:** Trabzon, Giresun, Bucak, Rize, Of, Tirebolu.
- Canik Sancağı (Merkezi Samsun):** Samsun, Ünye, Çarşamba, Bafra.
- Lâzistan Sancağı (Merkezi Batum):** Batum, Arhavi
- Gümüşhane Sancağı:** Gümüşhane, Torul, Kelkit.
- Erzurum Vilâyeti:**
- Erzurum Sancağı:** Nefsi Erzurum, Pasin-i Ulya ve Süflâ maa Tekman Hanos (Hinis), Tercan, Kiğı ve Göynük, Bayburt, İspir Tortum ve Keskim.
- Çıldır Sancağı:** Maa Şavşat, Mirhav, Tavusker, Adenuç maa Mihaçil, Livana Maa Göle, Çıldır, Poshev (Posof) ve Erdahan maa Mamervan, Penk Oltu
- Kars Sancağı:** Maa Karatuht Kars, Zaroşat, maa Nevahi-i Şarki ve Akbaba, Şuregil, maa Keçvan Kağızman.
- Beyazıt Sancağı:** Beyazıt, Diyadin ve Hamur maa Ahtal, Batnus maa Şiran, Eleşkirt, maa Ahtat, Karakilise.
- Hakkari Van Sancağı:** Maa Aşayir Van, maa Nevah-i Çölemerik, maa nevah-i ve aşiret Parkiri, maa Aşiret ve Kotur albak, Mukus, Gevaş ve Karcikan ve Yustan, maa Nevahi Gevar ve Şemdinan Orman, Şitak, maa Norduz, Adilcevaz, maa aşiret ve taifei Yezidi, Mahmudi ve Hoşap.
- Muş Sancağı:** Maa nahiyei Mutki, Bitlis, maa Malazgirt, Bulamklar, maa Nahiyei Vartol (Varto), maa Enir Van ve Muş, Ahlatlariyle Conkur, maa Mülhakatu Muş, Hoytu.
- Erzincan Sancağı:** Erzincan, Çarsancak, Maa Kercans, Kemah, Korzican (Kuzican), Ovacık, Mazgirt, Kuruçay.



Diyarbakır Vilayeti:**Diyarbakır Sancağı:** Süverek, Lice, Behramki.**Mamuretilaziz Sancağı:** Harput, Ergani, Arapkir, Malatya, Hisnımansur, Palo.**Mardin Sancağı:** Midyat, Cizre.**Siirt (Nami diğer İs'irt) Sancağı:** Bervade, Garzan.**Halep Vilayeti:****Halep Sancağı:** Halep, Antakya, Kilis, Ayıntap, Edilip, Bab ve Cebul, Cisri Sifur, Harim ve Barişa, Garye, Aşair-i Urban.**Elviye-i Mülhaka:****Kozan Sancağı:** Haçin, Beylanköy, Kars-ı Zülkadriye.**Payas Sancağı:** Beylan, Osmaniye.**Urfa Sancağı:** Birecik, Runkale, Suruç.**Maras Sancağı:** İslahiye, Elbistan, Zeytun, maa Göksun Andirin, Bulamık, Pazarcık, Hassa.**Adana Sancağı:** Tarsus, Mersin, Karaisalı.**Suriye Vilâyeti:** (Merkezi Şam)**Şamı Şerif Sancağı:** Balebek, Hasbite.**Mülhak Livalar :****Trablusşam Sancağı:** Safita, Akkar, Lazkiye, Merkop, Cebele.**Hama Sancağı:** Humus, Hisnilekrad, Maarretülnuman.**Havran Sancağı:** Cebeli duruz, Aclun, Kuneytura.**Beyrut Sancağı:** Sayda, Sur.**Akka Sancağı:** Hayfa, Nasıra, Safad, Tabariyye.**Kudsüşerif Sancağı:** Nablus Mecdel Gazze, Beni Saab, Yafa, Halilürrahman.**Belka Sancağı:** Maan.**Cebeli Lübnan Mutasarrıflığı:****Bağdat Vilâyeti:****Bağdat Sancağı:** Kazımiye, Azamiye, Risaliye.**Kerbelâ Sancağı:** Hindiye, Necef-i Eşref, Şifatiye, Rihaliye, Hüseyniye**Horasan Sancağı:** Halis, Şehriban.**Duleym Sancağı:** Ane, Kübeyse, Hit.**Ammare Sancağı:** Aliyü's Şarki, Aliyülgarlü, Uzeyr, Zübeyr, Mukra.**Hanikin Sancağı:** Bingüdre, Kızılribat.**Samarra Sancağı:** Tekrit, Samarra, Semeke, İmamıduz.**Bedre Sancağı:** Mendelcin, Vadi, Kubbe, Küt'l-Amare, Zurbatiye, Cesan.

Divaniye Sancağı:	Hille, Semade, Şamiye, Afek, Digre, Elyedir, Hercere, Zaptan, Yusufiye, Remine, Ebu Cevari.
Bihre Sancağı:	Ebulhasan, Kurne, Küturrin, Hemedan, Şattülarap, Fave, Kemisa, Mahmudiye.
Revanduz Sancağı:	Harir, Balık, Seydekan, Beraduş ve Şirvan, Erbil, Lüksancak, Yeşdur, Darebyan.
Süleymaniye Sancağı:	Karadağ, Gülanber, Bartan, Süricek, Zenike, Şivan, Siyurtaş, Herkiye, Kızılca, Şehripazarı, Sengânıvisal, Kovar, Kalei Şüyuk, Müsavat, Zergöz.
Şahrizor Sancağı:	Erbil, Davude, Dereli, Karatepe, Altınköprü, Aşireti Şeycerli, Aşireti Beyan, Şavak.
Musul Sancağı:	Zaho, İmadiye, Bağra, Balgara, Zibar, Enkuşi, Müdevri Sincar, Aşayiri Seba, Davudiye, Duhuk (Tocuk-Dokak)
Hicaz Vilâyeti:	Mekke-i Mükerreme, Taif, Nefs-i Cidde, Kanfede, Rayig, Medinei Münevvere, Yenbuulbahr.
Yemen Vilayeti:	Nefsi-i Hüdeyde, Zeydiye, Lihye, Zühre, Cizan, Cebeli Yer, Melhan, Cebeli Huffaş, Muha, Hıys, Zübeyd, Beytulfakih, Ebuariş, İsa, Ada-i Kamran.
Trablusgarp Vilâyeti:	Trablusgarp Sancağı: Guryan, Tanzur, Zaviye, Tacura, Menşiye, Acilât, Zavare.
Bingazi Sancağı:	Vekarkora ve Bersis Avakip, Evcele ve Calu, Derne, Meriç, Derse, Hase, Ubeydan.
Fizan Sancağı:	Şatı, Şemnu, Şarki, Garbi, Şarkiye, Sökne.
Cebeli Garbiye Sancağı:	Gadamin, Nalut, Kasto, Kekloka, Müjde, Tavurga, Musallata.

Bunlardan başka Muhtar eyaletlerden Mısır Hidivliği ile Tunus vilâyeti de muayyen sancak ve kazalara ayrılmış bulunmaktadır.

1876 I. MEŞRUTİYET DÖNEMİ MÜLKİ TEŞKİLAT VE İDARİ TAKSİMATTA YAPILAN İSLAHATLAR

Bilindiği gibi merkeze bağlı vilayetler kanununun tatbiki 1856 yılında başlamıştı. Bundan sonrada 1864, 1867 ve 1870 yılında vilayetler kanunu



ilan edilmişti. Bütün bunlara rağmen yapılan yenilikler yeterli görülmemiş ve batılı devletlerinde baskıları ile 6 Nisan 1876'da "İdare-i Nevahi Nizamnamesi" yürürlüğe girmiştir. Ancak bu uygulamadan nahiye Nizamnamesinde, nahiye sorununa getirilen yenilikler devleti ürktümüştü. Çünkü nahiye meclisi etnik ve dini guruplara göre belirli oranlarda kurulası ve Nahiye müdürlerinin seçimle getirilmeleri, müdürün bir muavini olması, seçme ve seçilme hakkının paraya bağlanması istenmişti. Yeni nizamnamede nahiyenin güvenliğinden en yakın kale veya derbent muhafızı zabıtı sorumlu tutulmuştu. Tanzimattan beri gelişmiş olan köy ve mahalle statüsü büyük ölçüde korunmuştur. Yine İmamlar mahalle idaresinde söz sahibi olmaya başlarken kadılar ise şehir idaresinde nüfuzlarını kaybetmeye başlamışlardır.

Bu zamanda muhtarlık teşkilatı ilk olarak İstanbul'da kurulmuş ve ilk denemelere başlanmıştır. Taşrada ise daha sonraki bir tarihte başlatılmış ve ilk uygulaması için Kastamonu vilayeti seçilmiştir⁽⁷⁷⁾. Daha sonra ise nahiye teşkilatı bu nizamnameye göre yeniden düzenlenmiştir⁽⁷⁸⁾. Nahiye teşkilatında, yukarıda belirttiğimiz gibi nahiyenin idaresi yönünden, bir müdürü ve nahiye meclisi bulunması öngörülmüştü. Meclis azasının birisi müdür muavini olarak belirlenmiş, müdürlerin iki senede bir değişmesi yine Nahiye Kâtibi ve Nahiye Zabıta Memurunun burada görev yapmaları belirtilmişti⁽⁷⁹⁾.

Bu durum yukarıda da açıklandığı gibi 1856 yıllarında teşkilatlanmaya başlaması, 1870 yılında "Vilayetler" kanunu ile ve 1876 "İdare ve Nahiyeler Nizamnamesi" çıkarılmak suretiyle mülki teşkilatın gelişmesine yardımcı olmuştur.

Mülki teşkilattaki bu gelişmeler yanında diğer bir yenilik ise "Dahiliye Nezareti" nin tekrar kurulmasında olmuştur. Teşkilatın çalışması ve organize edilmesi yönünden yapılan değişikliklerde Dahiliye Nezareti; Nazır, Müsteşar, Mektubi, Matbuat Müdürlüğü, Takvimi Vakayı Müdürlüğü, Memurin Kalemi Müdürlüğü ile teşkilat 1882'de genişletilmiştir. Ayrıca Muhasebecilik, ve Evrak Odası ile 1884'de Nüfus-u Umumiye Müdüriyeti, 1898'de İntıhabı Memurin Komisyonu teşkil edilmiştir. Bu durum 1899-1904 yılları arasında yeni birimlerin eklenmesi ile 1913 yılında yeni bir düzenlemeye gidilmiştir⁽⁸⁰⁾.

Mülki teşkilat yanında bu nizamnameyle idari taksimat yönünden de bazı değişikliklere gidildiği anlaşılmıştır. İdari taksimat bakımından,

77- Musa ÇADIRCI; Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması üzerine **Belleten** C.XXXIV. s. 135, Ankara,1970, s.410; Vecihi TÖNİK, a.g.e., s.200.

78- Daha geniş bilgi için, Vecihi TÖNİK, a.g.e., s.206-211

79- Vecihi TÖNİK, a.g.e., s.205-206

80- Vecihi TÖNİK, a.g.e., s.207-208; E.Ziya KARAL; **Osmanlı Tarihi**, c.8,s.309



zamanının hükümdarı II. Abdulhamid devrinde; merkeze bağlı vilayetler, merkeze bağlı müstakil sancaklar, imtiyazlı eyaletler olmak üzere üç çeşit idare bölgesinin oluşturulması vilayet, sancak ve kaza sayılarının değişmesincede etkili olmuştur. Nitekim 1877 yılında idari taksimata baktığımızda merkeze bağlı vilayetlerin 9'u Avrupada, 25'i Akdeniz Bölgesinde, 13'ü Anadolu'da, 5'i Arap Yarımadasında, 1'ide Afrikada olmak üzere toplam 53 vilayet olduğu görülmüştür. Bu zamanda vilayetler sancaklara, sancaklar kazalara, kazalar, nahiyelere taksim edilmiştir. İstanbul ise özel bir idare durumunda bırakılmıştır. Yönetimde ise; vilayetlerin idaresi valilere, sancakların idaresi mütasarrıflara, kazaların idaresi kaymakamlara, nahiyelerin idaresi ise müdürlere verilmesi belirlenmiştir. Burada valiler ve mutasarrıflar padişah tarafından tayin edilirken, kaymakamın prensip itibariyle Dahiliye Nazırı tarafından tayin edilmesi ve Kaza merkezinde oturması açıklanmıştır⁽⁸¹⁾.

Meşrutiyet döneminde vilayet ve kazalarda görülen değişiklikler yanında nahiyelerde de daha önce de belirtildiği gibi yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu dönemde nahiyeler iki çeşittir. 200 ve daha yukarı hanelik köy veya mahalleden kurulu nahiyelere Münferit Nahiyeler denilmiştir. Ancak bir köyden ibaret nahiyelere köyün adı, birkaç köyden kurulu nahiyelere de en büyük köyün adı verilmiştir. Bütün bu durumlara rağmen, bu dönemde Fransa'dan örnek alınan mülki idare sistemi, Osmanlı sistemi yapısına uyması ve tatbikatı bakımından güçlük yaratması tabii karşılanmıştır. Bu güçlükler hem idari taksimata, hemde mülki teşkilatta ayrı ayrı görülmüştür. İdari taksimattan doğan güçlüklerin başında Osmanlı Devletinin vilayetlerinin sahasının çok geniş tutulması olmuştur. Diğer güçlükte ise mülki teşkilat sisteminde maliye dairelerinin kuruluşu hususunda uzun zaman tereddüt edilmesi, mülki amir ve memurların kifayetsizlikleri, bunların tayin edildikleri yerlerdeki mahalli mukavemetlerle karşılaşmaları ve yabancı konsolosların faaliyetleri gösterilmiştir⁽⁸²⁾.

İdari taksimattaki değişiklikleri 1876-1882/1890-1894/1897-1907 ve 1908 yıllarına ait tablolarla görmek için aşağıda verilmiştir.

(TABLO VIII)
1876-1882 YILLARINDA VİLAYETLER
SANCAKLAR VE EYALETLER⁽⁸³⁾

1876

Edirne

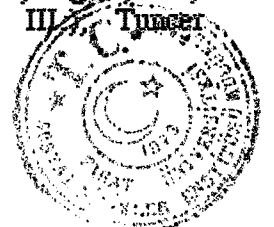
1882

Edirne

81- E.Ziya KARAL; *Osmanlı Tarihi* c.8, s.309

82- E.Ziya KARAL; *Osmanlı Tarihi* c.8-s.316

83-Tuncer BAYKARA; *a.g.e.*, s.133-135; Kemal H.KARPAT; *a.g.e.*, s.132-150 (Tablo I); Yılmaz ÖZTUNA; *Büyük Türkiye Tarihi*, c-12, İstanbul 1983, s-57-72; H.Kemal KARPAT; *a.g.e.*, s-155(Tablo II); Yılmaz ÖZTUNA; *a.g.e.* c.12, s-73-90, H.Kemal KARPAT; *a.g.e.*, s-160-164 (Tablo III); Tuncer BAYKARA; *a.g.e.*, s.136-139 (Tablo IV.)



Tuna	-
Selanik	Selanik
Manastır	Manastır
Bosna	Bosna
Hüdavendigâr	Hüdavendigâr
Ankara	Ankara
Sivas	Sivas
Kastamonu	Kastamonu
Konya	Konya
Adana	Adana
Trabzon	Trabzon
Erzurum	Erzurum
Aydın	Aydın
-	Bitlis
Diyarbakır	Diyarbakır
-	Mamuret-ül Aziz
-	Van
Bağdat	Bağdat
-	Musul
Halep	Halep
Suriye	Suriye
Sisam Beyliği	Sisam Beyliği
Tarblusgarp	Tarblusgarp
-	Bingazi
Yemen	Yemen
Hicaz	Hicaz
Mısır	Mısır
Tunus	Tunus
Sırbistan	-
Boğdan	-
Eflak	-
Karadağ	-
Yanya	Yanya
Cezair-i Bahr-Sefid	Cezair-i Bahr-i Sefid
-	Kosova
-	Rumeli Şarki
-	İşkodra
Girit	Girit
Cebel-i Lübnan	Cebel-i Lübnan
-	Bulgaristan Emaret

(TABLO IX)
1890-1894 YILLARINDA VİLAYETLER
SANCAKLAR VE EYALETLER

<u>1890</u>	<u>1894</u>
Edirne	Hicaz Vilayeti (Mekke)
-	Yemen Vilayeti (San'a)
Selanik	Basra Vilayeti
Manastır	Bağdat Vilayeti



Bosna
Hüdavendigâr
Ankara
Sivas
Kastamonu
Konya
Adana
Trabzon
Erzurum
Aydın
Diyarbakır
Bağdat
Basra
Halep
Suriye
Sisam Beyliği

Trablusgarb
Bingazi
Yemen

Hicaz
Mısır
Tunus

-
-
-
-

Yanya
Van
Cezair-i Bahr-ı Sefid
Beyrut
Kosova

Rumeli Şarki
Bitlis

Musul
İşkodra
Girit

Mamuret-ül Aziz
Cebel-i Lübnan
Bulgaristan Emareti

Musul Vilayeti
Halep Vilayeti
Suriye Vilayeti
Beyrut Vilayeti
Trablusgarb Vilayeti
Hüdavendigâr Vilayeti(Bursa)
Konya Vilayeti
Ankara Vilayeti
Aydın Vilayeti
Adana Vilayeti
Kastamonu Vilayeti
Sivas Vilayeti
Diyar-ı Bekr Vilayeti
Bitlis Vilayeti
Erzurum Vilayeti
Mamüretü'l-Aziz Vilayeti
(Harput)
Van Vilayeti
Trabzon Vilayeti
Cezair-i Bahr-i Sefid Vilayeti
(Rodos)
Girit Vilayeti (Hanya)
Edirne Vilayeti
Selanik Vilayeti (Usküp)
Kosova
Yanya Vilayeti
İşkodra Vilayeti
Manastır Vilayeti
Kuds-i Şerif (Kudüs) Sancağı
Bin Gazi Sancağı
Zor (Deyrû'z-zor) Sancağı
İzmid Sancağı
Kala-i Sultaniyye (Çanakkale)
Sancağı
Çatalca Sancağı
Cebel-i Lübnan Sancağı
(Dayrû'l Kamer)
Sisam Emareti
Mısır Hıdıviyyeti
Bulgaristan Emareti ve Şarki
Rumeli Vilayeti
Bosna Vilayeti
Kıbrıs Sancağı
Tunus Vilayeti
Hadramut (Lahc) Emareti



(TABLO E)
1897-1907 YILLARINDA VİLAYETLER
SANCAKLAR VE EYALETLER

<u>1897</u>	<u>1907</u>
Hicaz Vilayeti (Mekke)	Hicaz Vilayeti (Mekke)
Yemen Vilayeti (San'a)	Yemen Vilayeti (San'a)
Basra Vilayeti	Basra Vilayeti
Bağdat Vilayeti	Bağdat Vilayeti
Musul Vilayeti	Musul Vilayeti
Halep Vilayeti	Halep Vilayeti
Suriye Vilayeti (Şam)	Suriye Vilayeti (Şam)
Beyrut Vilayeti	Beyrut Vilayeti
Trablusgarp Vilayeti	Trablusgarp
Hüdavendigâr Vilayeti (bursa)	Hüdavendigâr (Bursa)
Konya Vilayeti	Konya Vilayeti
Ankara Vilayeti	Ankara Vilayeti
Aydın Vilayeti (İzmir)	Aydın Vilayeti (İzmir)
Adana Vilayeti	Adana Vilayeti
Kastamonu Vilayeti	Kastamonu Vilayeti
Sivas Vilayeti	Sivas Vilayeti
Diyar-ı Berk (Diyarbakır) Vilayeti	Diyar-ı Bekr Vilayeti
Bitlis Vilayeti	Bitlis Vilayeti
Erzurum Vilayeti	Erzurum Vilayeti
Mamuretü'l Aziz (Elazığ) Vilayeti (Harput)	Mamretü'l Aziz (Elazığ Vilayeti)
Van Vilayeti	Van Vilayeti
Trabzon Vilayeti	Trabzon Vilayeti
Cezair-i Bahr-i Sefid Vilayeti	Cezair-i Bahr-i Sefid Vilayeti
Girit Vilayeti (Hanya)	Girit Vilayeti (Muhtar)
Edirne Vilayeti	Edirne Vilayeti
Selanik Vilayeti	Selanik Vilayeti
Kosova Vilayeti (Üsküb)	Kosova Vilayeti(Üsküb)
Yanya Vilayeti	Yanya Vilayeti
İşkodra Vilayeti	İşkodra Vilayeti
Manastır Vilayeti	Manastır Vilayeti
Kuds-i Şerif (Kudüs) Sancağı	Kuds-i Şerif (Kudüs Sancağı)
Bin-Gazi Sancağı	Bin-Gazi
Zor Sancağı	(Deyrû'z) Zor Sancağı
İzmit Sancağı	İzmit Sancağı
Kal'a Sultaniyye(Çanakkale)Sancağı	Biga Sancağı (Çanakkale) (I)
Çatalca Sancağı	Çatalca Sancağı (I)
Cebel-i Lübnan Sancağı	Cebel-i Lübnan Sancağı (I)
Mısır Hıdiviyyeti (Kashire)	Mısır Hıdiviyyeti (Kashire)
Tunus Eyaleti	Tunus Eyaleti
-	Kıbrıs Sancağı(Lefkoşe)
Bulgaristan Emareti ve Şarkı Rumeli	Bulgaristan emareti ve Şarkı
Rumeli Eyaleti	Rumeli Eyaleti
Sisam Emareti	Sisam Emareti
Hadramut Emareti	Hadramut Emareti



(TABLO XII)
1908 YILINDA VİLAYETLER VE SANCAK

<u>VİLAYET</u>	<u>SANCAK</u>
1- ŞEHREMANETİ	-
2- HİCAZ	1- Adalar 1. Merkez mekke 2. Medine 3. Cidde
3- YEMEN	1. San'a 2. Hudeybe 3. Asir 4. Ta'az
4-BASRA	1. Basra 2. Müntefik 3. Necid 4. Amare
5- BAĞDAT	1. Bağdat 2. Divaniye 3. Kerbela
6- MUSUL	1. Musul 2. Kerkük 3. Süleymaniye
7- HALEP	1. Halep 2. Urfa 3. Maraş
8- SURIYE	1. Şam'ı Şerif 2. Kerek 3. Hama 4. Havran
9. BEYRUT	1. Beyrut 2. Akka 3. Trablus 4. Lazkiye 5. Nablus
10- TRABLUS-GARP	1. Trablus-Garp 2. Hums 3. Cebel 4. Fizan
11-HÜDAVENDİGAR	1. Bursa 2. Ertuğrul 3. Kütahya 4. Karahisar 5. Karesi
12-KONYA	1. Konya 2. Niğde 3. Burdur 4. Hamid-abad 5. Teke



- 13- ANKARA
1. Ankara
 2. Yozgad
 3. Kayseriye
 4. Kuşehri
 5. Çorum
- 14- AYDIN
1. İzmir
 2. Saruhan
 3. Aydın
 4. Menteşe
 5. Denizli
- 15- ADANA
1. Adana
 2. Mersin
 3. Cebel-i Berket
 4. Kozan
 5. İç il
- 16- KASTAMONU
1. Kastamonu
 2. Bolu
 3. Kangın
 4. Sinob
- 17- SIVAS
1. Sivas
 2. Amasya
 3. Kara-hisar-ı Şarki
 4. Tokad
- 18- DİYARBEKİR
- 1- Diyarbekir
 2. Mardin
 3. Ergani-Madeni
- 19- BİTLİS
1. Bitlis
 2. Muş
 3. Siird
 4. Genç
- 20- ERZURUM
1. Erzurum
 2. Erzincan
 3. Bayezid
 4. Hms
- 21- MAMURATÜL-AZİZ
- 1- Mamuretü'l-Aziz
 2. Malatya
 3. Dersim
- 22- VAN
1. Van
 2. Hakkari
- 23- TRABZON
1. Trabzon
 2. Canik
 3. Lazistan
 4. Gümüşhane
- 24- CEZAIİR-İ BAHR-İ SEFİD
1. Rodos
 2. Midillü
 3. Sakız
 4. Limni
- 25- GİRİD VİLAYETİ



26- EDİRNE VİLAYETİ	1. Edirne 2. Gümülcine 3. Kırk-Kilise 4. Dede, ağaç 5. Tekfur-Tağı 6. Gelibolu
27- SELANİK	1. Selanik 2. Siroz 3. Drama 4. Taşoz
28- KOSOVA	1. Üsküp 2. Piriştine 3. Yenice 4. İpek 5. Taşhca
29- YANYA	1. Yanya 2. Ergiri 3. Preveze 4. Beraat
30- İŞKODRA	1. İşkodra 2. Draç
31- MANASTIR	1. Manastır 2. Serfiçe 3. Debre 4. İlbasan 5. Görice
MÜSTAKİL SANCAKLAR	1. KUDS-İ ŞERİF 2. BİNGAZİ 3. ZOR 4. İZMİD 5. BİGA 6. ÇATALCA 7. CEBEL-İ LÜBNAN

EYALETİ MÜMTAZE
MİSR-İ KAHİRE HİDİVLİĞİ
TUNUS EYALETİ
BOSNA VİLAYETİ
KIBRIS CEZİRESİ
BULGARİSTAN EMARETİ
RUMELİ-İ ŞARKİ EYALETİ
SİSAM EMARETİ

Yukardaki listelerden 1876, 1882, 1890, 1894, 1897, 1907, 1908 yıllarına ait listelerde vilayet sancak ve eyaletlerde pek fazla değişiklik görilmemektedir. Ancak 1908 yılından sonra Bosna, Hersek, Bulgaristan, Doğu Rumeli elden çıkacaktır. Bunlara ait listeler ileride verilmiş ve değişiklikler gösterilmiştir. Ancak 1908 yılına ait tabloda vilayetlerin sancaklarının isimlerini vermiş olan Tuncer BAYKARA bize Cumhuriyet dönemindeki vilayetlerin ve kazalarının idari taksimattaki değişiklikleri göstermemiz açısından büyük yardımları olmuştur.



1908 II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE İDARİ TAKSİMAT VE MÜLKİ TEŞKİLAT

1908 II. Meşrutiyetin ilanından sonra merkezi eğilimlerin daha çok ortaya çıktığı ve meselelerin çözebilmesinde, büyük gayret sarf edildiği görülmüştür. Bu dönemde vilayetler idaresini, Meşrutiyet esasları ile düzeltmek için bir layiha hazırlamak üzere "Şura-i Devlet Reisliği" makamında bir komisyon kurulmuş vilayetlerden alınan görüşler müzakere edildikten sonra, "Meclis-i Mebusana" gönderilmiştir. 1908-1912 yılları arasında Meclis-i Mebusan'ın Hususi Encümeni bu layihayı tetkik etmiş esaslı bir şekilde tadilat yapmış ve meclis genel kuruluna sevk etmiştir. Ancak Balkan Harbinin çıkması bu projenin kanun haline gelmesine engel olmuştur(84).

II. Meşrutiyet döneminde başa geçen İttihat ve Terakki Hükümeti taşra yönetimlerini ele geçirmişler bazı taşra yöneticilerinin kişiliğine yeni bir boyut getirmişler e tek parti temsilciliği ile bu dönemde kullanılan telgraf sayesinde denetimi daha kolay bir şekilde yapabilmişlerdir. Bunun yanında bir çözüm olarak idareyi kolaylaştırmak için, vilayet sınırları daraltılmış, bazı livalar doğrudan merkeze bağlanmıştır. Bu nedenle merkeze bağlı liva sayısı artmıştır.

1913 TARİHLİ İDARE-İ UMUMİYE-İ VİLAYET KANUNUNUN ÖZELLİKLERİ

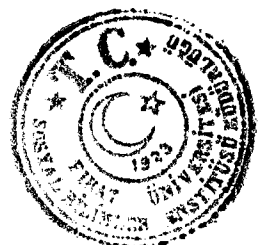
Yukarda da izah ettiğimiz gibi 1908 Meşrutiyetinden sonra teşkilatta yapılan projelerle mülki ve idari taksimatta değişiklikler yapılmak istenmiştir. Ancak Balkan Harbinin çıkması bu gibi yeniliklerin ve değişikliklerin yapılmasını engellemiştir.

1912 Balkan Harbinin bitiminden sonra yukarıda açıklanan proje tekrar gündeme gelmiş ve iş başında bulunan hükümet projeyi meclisten almış bazı değişiklikler yaptıktan sonra, 26 Mart 1913 tarihinde muvakkat kanun halinde işleme konmuştur. Söz konusu kanuna göre, vilayetler livalara, livalar kazalara, kazalar nahiyelere, nahiyeler de köylere ayrılmış, yönetim olarak; vilayetleri valiler, kazaları kaymakamlar, nahiyelerin de yine nahiyeye müdürleri tarafından yönetilmesi kabul edilmiştir. Bir yenilik olarak da vilayet merkezlerinde ayrıca, "Merkez Kazası" teşkilatı ve kaymakam bulunması getirilmiştir(85).

Belirtilen esaslar dahilinde idari taksimatta bazı değişikliklerin meydana gelmesi yanında, mülki teşkilatın kurulması, hudut ve merkezlerde tayin ve teşkilatın değiştirilmesi gibi hususların icraası gerçekleşmiştir. Ayrıca

84- Dahiliye Vekaleti; a.g.e., s.16-17; Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.222

85- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.234



vilayet, liva, kaza idaresi, şube reisi ile ikinci dereceden memurların tayin ve seçim usulleri ile göreve getirilmeleri ve çıkarılmaları belirtilmiştir.

Bu konuda vali mutassarıfı ve kaymakam gibi mülki amirlerin vazife ve selahiyetleri de açıklanmış, mahkemelerin bağımsızlığına, adaletin süratle yerine getirilmesine ve idare şube reislerinin ise valiye karşı mesul tutulmaları öngörülmüştür.

Yeni kanununun daha önceki vilayet nizamnamelerinden önemli bir farkı da evvelki nizamnameler, vilayet teşkilatının organları ile bunların görev, yetki ve sorumlulukları, tayin ve tesbit edilmek suretiyle metinlerde toplamış oldukları halde, bu kanun sadece mülki amirlerin görev ve yetkilerinin açıklaması olmuştur⁽⁸⁶⁾.

1913 tarihli idare-i umumiye-i vilayet kanununun idari birimlerdeki değişikliklerine bakacak olursak,

1- VİLAYETLERİN TEŞKİLAT VE İDARESİNDEKİ ÖZELLİKLER

1913 tarihli kanuna göre vilayetlerin teşkilat ve idaresinde kanunun birinci faslında; Vilayet, kaza, nahiye ve köylerin yeniden teşkili veya kaldırılması hakkındaki maddelerde değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca merkez kazalarının, yanında teşkili ve teşkilatının icrası uygun görülmüştür. Kanunda, valinin görev, yetki ve sorumlulukları detaylı bir şekilde açıklanmış, vali muavinlerinin durumu ise ayrı bir madde ile düzenlenmiştir.

Teşkilatın diğer birimleri; Mektupçuluk, Defterdarlık, Jandarma Alay Komutanları, Maarif Müdürlüğü, Nafia Müdürlüğü, Ziraat Müdürlüğü, Defter-i Hakani Müdürlüğü, Polis Müdürlüğü, Evkaf Müdürlüğü, Nüfus Müdürlüğü, Sıhhiye Müdürlüğü, Umur-u Ejnebiye Müdürlüğü, Meclis-i idare şeklinde düzenlenmiş, teşkilat, vazife ve selahiyetleri geniş bir şekilde açıklanmıştır⁽⁸⁷⁾.

2- LİVALARIN TEŞKİLAT VE İDARESİNDEKİ ÖZELLİKLER

Livaların teşkilat ve idaresinde yetkili kişi olarak mutassarıfın yetki ve görevleri yanında; muhasebecilik, Tahrirat Müdürlüğü, Jandarma Tabur Komutanlığı, Nafia Mühendisliği, Ziraat Memurluğu, Evkaf Memurluğu, Defter-i Hakani Memurluğu, Nüfus Memurluğu, Polis Komiserliği, Meclis-i İdare gibi kurumların Teşkilat görev yetki ve sorumlulukları açık bir şekilde belirtilmiştir⁽⁸⁸⁾.

86- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.255-256

87- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.235-244

88- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.245-249



3- KAZALARIN TEŞKİLAT VE İDARESİ

Kazaların en büyük amiri olan kaymakamın görevleri ve yetkileri yanında buna yardımcı kurumlar olarak; Mal Müdürlüğü, Tahrirat Katipliği, Jandarma Bölük Komutanlığı, Evkaf Memurluğu, Nüfus Memurluğu, Tapu Memurluğu, Polis Komserliği ve Meclis-i İdarenin teşkilat vazife selahiyetleri bu kanunda açık olarak gösterilmiştir⁽⁸⁹⁾.

Kanunun ikinci faslında; vilayet memurları haklarında inzibati cezaların uygulanması yanında valinin selahiyet ve yetkileri,

Üçüncü faslında; vilayet işlerinin idaresinde birliğin temini, valiye verilen denetleme ve idame hakkı, halkın ihtiyaçlarının karşılanması, mahkeme kararlarının icrası,

Dördüncü faslında; Kaymakam ve kazada görevli memurlar hakkındaki hükümler,

Beşinci faslında; nahiye müdür ve memurlarının görev yetkileri,

Altıncı faslında ise; vilayet idare heyetlerinin teşekkülü açıkça belirtilmiştir.

Şüpheşiz bu kanun imzalanması sırasında hükümet ve devlet refomlarının durumu ile demokrasinin tahakkukunda mühim bir husus olarak düşünölmüş ve umumi heyetçe, Yüksek Reislige sunulmuştur⁽⁹⁰⁾.

Kanunun çıkartılmasıyla yapılmak istenilen yenilikler çerçevesinde, imparatorluk idari ve mülki teşkilatında gözle görülür bazı değişiklikler olmuştur.

1914 yılına gelince değişiklikler devam etmiş, yine imparatorluk; vilayetler, müstakil liva veya sancaklara, vilayetlere bağlı sancaklara (Mutassarıflık), kazalara, nahiyelere, köylere ayrıldığı görölmüştür. Memleket idaresi fiziki olarak sıkı bir şekilde merkezi sistem ile yönetilmeye devam etmiştir. Ancak yerel idare ve meclislerin sorumlukları sınırlı bırakılmıştır. Yalnız Arabistan 'da Osmanlı idaresinde bulunan vilayetlerde, emirlerin sözleri yine geçerli kalmıştır.

II. Meşrutiyetin ilanı ile 1914 yılları arasında meydana vilayet ve sancaklardaki değişiklikleri belirlemek amacıyla aşağıda çeşitli yıllara göre tablolar verilmiştir. Bunlar;

89- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.250-254

90- Dahiliye Vekillerinin ; a.g.e., s.19-25



TABLO- XII**1911 SONUNDA VİLAYETLER VE SANCAKLAR(91)**

1- Edirne Vilayeti	26- Manastır Vilayeti
2- Erzurum Vilayeti	27- Musul Vilayeti
3- İstanbul Vilayeti	28- Van Vilayeti
4- İskodra Vilayeti	29- Yanya
5- Adana vilayeti	30- Yemen Vilayeti
6- Ankara Vilayeti	31- Urfa Sancağı
7- Aydın Vilayeti (İzmir)	32- İzmit Sancağı
8- Bitlis Vilayeti	33- Bingazi Sancağı
9- Basra Vilayeti	34- Bolu Sancağı
10- Bağdat Vilayeti	35- Canik(Samsun) Sancağı
11- Beyrut Vilayeti	36- Cebel-i Lübnan Sancağı(Diyarül Kamer)
12- Cezair-i Bahri- Sefid (Rodos)	37- Catalca Sancağı
13- Haleb Vilayeti	38- Zor Sancağı
14- Hicaz Vilayeti (Mekke)	39- Asir Sancağı
15- Hudavendigâr Vilayeti (Bursa)	40-Ebha Sancağı
16- Diyar-ı Bekir Vilayeti	41- Kuts-i Şerif Sancağı(Kudüs)
17- Selanik Vilayeti	42- Karesi Sancağı
18- Süriye Vilayeti	43- Kaki Sultaniye(Çanakkale)
19- Sivas Vilayeti	44- Medine-i Münevvere Sancağı
20- Trablusgarb Vilayeti	45- Sisam Eمارeti
21- Trabzon Vilayeti	46- Mısır Hidipliği(Kahire)
22- Kastamonu Vilayeti	47- Kıbrıs Sancağı
23- Kosova Vilayeti (Üsküp)	48- Girit Vilayeti
24- Konya Vilayeti	49- Tunus Eyaleti
25- Mamûretülaziz Vilayeti (Elsazğ)	50- Hadramut Eمارeti

Yukardaki tabloya göre eyalet sayısı 1'e inerken sancak sayısı 14 vilayet sayısında 31 olarak belirlenmiştir. Daha önceki listelerimizde Doğu Rumelinin, Bulgaristan, Bosna, Hersek, Selanik, Kosova, Yanya, İskodra, Manastır 'ın elden çıktığı, bunun yanında Kuds-i Şerifin de tabloda gösterilmediği anlaşılmaktadır.

TABLO - XIII**1914 YILINDA VİLAYETLER VE SANCAKLAR(92)**

<u>VİLAYETLER</u>	<u>VİLAYETLERE BAĞLI SANCAKLAR</u>	<u>BAĞIMSIZ SANCAKLAR</u>
Edirne	Kırklareli, Tekirdağ, Gelibolu	Çanakkale
İstanbul	Rumeli Tarafı, Anadolu Tarafı	Bahkesir

91-Yılmaz ÖZTUNA; a.g.e., s.90-102; Genel Kurmay, Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, Osmanlı Devri I. Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik, c.10, Ankara, 1985, s.13

92-Genel Kurmay Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi; a.g.e., s.593-595; Kemal H.KARPAT; a.g.e., s.176-188



Aydın (İzmir)	Manisa, Denizli, Aydın	Çatalca
Hüdavendigar (Bursa)	Bilecik	Muğla
Kastamonu	Çankırı, Sinop, Safranbolu	İzmit
Ankara	Çorum Kırşehir	Kütahya
Konya	Burdur, Isparta	Eskişehir
Adana	Kozan, osmaniye, Mersin	Afyon
Sivas	Amasya, Tokat, Şebinkarahisar	Antalya
Trabzon	Rize, Gümüşhane	Bolu
Elazığ	Malatya Tunceli	Samsun
Erzurum	Erzincan Doğubeyazıt	Kayseri
Diyarbakır	Mardin Siverek, Maden	Niğde
Bitlis	Siirt, Genç, Muş	Silifke
Van	Hakkari	Kahramanmaraş
Halep	Gaziantep	Urfa
Şam	Havran (Der'a), kerek, Hama	Dirzer
Beyrut	Trablusşam, Akka, Lazkiye,	Kudüs Nablus
Musul	Kerkük, Süleymaniye	Medine
Bağdat	Kerbela, Divaniye	Asir

Osmanlı Devletinin 1912 Balkan yenilgisinin üzücü neticesi ve 1913 yılında çıkarılan İdare-i Umumye-i Vilayet kanunu sonucu vilayetler 20'ye düşerken vilayetlere bağlı sancaklar 45'e çıkarılmış ayrıca bağımsız sancaklar sayısı ise 20 olarak belirlenmiştir. Şüphesiz bu durum daha sonraki dönemlerde getirilen yeni kanunlar çerçevesinde yeniden değişmiştir.

1918-1922 YILLARI ARASINDA İDARİ TAKSİMAT VE MÜLKİ TEŞKİLAT

1913 tarihli nizamnameden sonra yapılan değişiklikler ilk defa 7 mart 1916 tarihinde "Aşair ve Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi" hakkındaki kanunu ile Dahiliye Nezaretine bağlı olmak üzere muhacirler ve aşiretlerin iskan ve yerleştirilmesini sağlamak üzere bir müdürlük kurulmuştur. Bu umum müdürlük bir müdür bir muavin ve iskan şubesi, heyet-i teftişiyeye, heyet-i Feniyye, sevkiyat şubesi, aşair şubesi, muhasebe şubesi gibi birimlerle teşkilatlandırılmıştır⁽⁹³⁾.

Yine, Aşair ve Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi gibi Dahiliye Nezaretine bağlı kuruluşlardan olan; Müsteşarlık, Kalem-ı Mahsus, Emniyet Umum Müdüriyeti, İdari-i Umumye-i Dahiliye Müdürlüğü, Umumu Mahalliye-i Vilayet Müdürlüğü, Hukuk Muşavirliği, Memurin Müdüriyeti, Sicil-i Ahval Müdüriyeti, Hapishaneler Müdüriyeti, Evrak Müdüriyeti, Heyet-i Teftişiyeye ve Sıhhiye-i Umumye Müdüriyeti gibi şubelerin olduğu görülmektedir. Bu durum "Dahiliye Nezaretinin"



teşkilatına temel sayılan bir değişiklik olmuştur. Ancak yeni teşkilatın ismi, Büyük Millet Meclisi Hükümetinin kurulmasından sonara 2 Mayıs 1920 tarihinden itibaren "Dahiliye Vekaletine" çevrildiği ve bu vekaletin teşkilatının esaslarını 22 Mayıs 1930 tarihindeki 1624 sayılı kanunla düzenlendiği anlaşılmaktadır (94).

Milli Mücadele başlangıcında ise yönetim birimlerinde, 1913 tarihli idare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu göre ülkenin vilayet, liva, kaza ve nahiyelere ayrılan şekli yine devam etmektedir. Kanunda görülen, vilayet çünkü il örgütü karşılığı olup, başında vali görülmektedir. Liva ise vilayet ile kaza arasında bir idari örgüt olup, en büyük mülki amir olarak mutasarrıf bulunmaktadır. Bu yüzden livalara mutasarrıflıkta denilmektedir. Livaların bir kısmı vilayetlere, bir kısmı doğrudan merkeze bağlı olduğu bilinmektedir. Diğer bir yönetim birimi de kaza teşkilatı olup, bugünkü gibi başında kaymakam görev almaktadır. Teşkilatın en küçük birimi olarak nahije ve köy karşılığı olan kariye belirtilmektedir (95).

Birinci dünya harbinin sona ermesi ve Mondros mütarekesinden sonra yurdumuz itilaf devletleri tarafından işgali sonucu idari taksimat tamamen değişmiş ve elimizde ancak Doğu Anadoludaki ve iç kesimlerdeki vilayetlerden başka bir toprak kalmamıştır. Nitekim bu kayıplar arasında Batı Trakya, Suriye, Irak ve Kafkasyadaki pek çok vilayetler 1919 - 1920 yıllarından hemen önce el değiştirmiş, Güneyde; Beyrut, Halep, Suriye, Vilayetleri, Kuzede ise Elviye-i Selase (Kars, Ardahan, Batum) elden çıkmıştır. Bu tarihlerde ancak 15 vilayet ve Vilayetlere bağlı 35 liva ve 17 müstakil livanın kaldığı görülmüştür. I. Büyük Millet Meclisi tutanaklarından yararlanarak hazırlanan Kamil ERDEHA'ya ait bir tablo, o günlerin idari taksimatını tesbit edebilmek yönünden aşağıda verilmiştir.

TABLO - XII

1919-1920 VİLAYETLER VE LİVALAR(96)

<u>VİLAYET VE MÜLHAK LİVANIN ADI</u>	<u>MERKEZİ</u>
I- Erzurum Vilayeti	Erzurum
a) Erzincan Livası	Erzincan
b) Bayezit "	Doğubeyazıt
II- Sivas Vilayeti	Sivas
a) Amasya Livası	Amasya
b) Tokat "	Tokat
c) Karahisar-ı Şarki Livası	Şebinkarahisar

94- Vecihi TÖNİK; a.g.e. s-7-11

95- Kamil ERDEHA; **Milli Mücadele Yılında Vilayetler ve Valiler**, İstanbul 1975 s.41-42

96- Kamil ERDEHA; a.g.e., s.42-44



III- Mamuretühaziz (Harput) Vilayeti	Elaziz (Elazığ)
a) Malatya Livası	Malatya
b) Dersim "	Tunceli
IV- Diyanbekir Vilayeti	Diyarbakır
a) Ergani Livası	Maden
b) Mardin "	Mardin
c) Siverek	Siverek
V- Bitlis Vilayeti	Bitlis
a) Muş Livası	Muş
b) Siirt "	Siirt
c) Genç "	Genç
VI- Van Vilayeti	Van
a) Hakkari Livası	Hakkari
VII- Trabzon Vilayeti	Trabzon
a) Lazistan Livası	Rize
b) Gümüşhane Livası	Gümüşhane
VIII- Kastamonu Vilayeti	Kastamonu
a) Sinop Livası	Sinop
b) Kengiri "	Çankırı
IX- Ankara Vilayeti	Ankara
a) Kırşehir Livası	Kırşehir
b) Çorum "	Çorum
c) Yozgat "	Yozgat
X- Konya Vilayeti	Konya
a) Isparta Livası	Isparta
b) Burdur Livası	Burdur
XI- Adana Vilayeti	Adana
a) Mersin Livası	Mersin
b) Kozan "	Kozan
c) Cebel-i Bereket Livası	Osmaniye
XII- Hüdavendigar Vilayeti	Bursa
a) Ertuğrul Livası	Bilecek
XIII- Aydın Vilayeti	İzmir
a) Aydın Livası	Aydın
b) Denizli "	Denizli
c) saruhan "	Manisa
XIV- Edirne Vilayeti	Edirne
a) Gelibolu livası	Gelibolu
b) Kırkkilise "	Kırklareli
c) Tekfurdağı "	Tekirdağ
XV- İstanbul Vilayeti	İstanbul
a) Beyoğlu Livası	
b) Üsküdar "	

Müstakil livanın adı

1. Eskişehir Livası
2. Antalya "
3. Urfa "
4. İçel "

Merkezi

- Eskişehir
Antalya
Urfa
Silifke



- | | |
|----------------------|----------------------|
| 11-Burdur | 11-Canik |
| 12-Bursa | 12-Çankırı |
| 13-Canik | 13-Dersim |
| 14-Cebelibereket | 14-Diyarbakır |
| 15-Cankırı | 15-Elazığ |
| 16-Çorum | 16-Çorum |
| 17-Dersim | 17-Erzincan |
| 18-Diyarbakır | 18-Erzurum |
| 19-Edirne | 19-Gaziantep |
| 20-Elazığ | 20-Genç |
| 21-Ergani | 21-Gümüşhane |
| 22-Ertuğrul | 22-Hakkari |
| 23-Erzincan | 23-Isparta |
| 24-Erzurum | 24-İçel |
| 25-Eskişehir | 25-Karahisar-1 şarki |
| 26-Gaziayıntap | 26-Karesi |
| 27-Genç | 27-Kastamonu |
| 28-Gümüşhane | 28-Kayseri |
| 29-Hakkari | 29-Kırşehir |
| 30-İçel | 30-Konya |
| 31-Isparta | 31-Malatya |
| 32-Istanbul | 32-Maraş |
| 33-Izmir | 33-Mardin |
| 34-Izmit | 34-Menteşe |
| 35-Karahisar-1 Şarki | 35-Muş |
| 36-Karahisar-1 arki | 36-Siirt |
| 37-Karesi | 37-Sinop |
| 38-Kastamonu | 38-Sivas |
| 39-Kayseri | 39-Siverek |
| 40-Kırşehir | 40-Tokat |
| 41-Konya | 41-Urfa |
| 42-Kozan | 42-Yan |
| 43-Kütahya | 43-Afyonkarahisar |
| 44-Lazistan | 44-Amasya |
| 45-Malatya | 45-Ankara |
| 46-Mardin | 46-Cebelibereket |
| 47-Menteşe | 47-Denizli |
| 48-Mersin | 47-Ertuğrul |
| 49-Muş | 49-Eskişehir |
| 50-Niğde | 50-İstanbul |
| 51-Saruhan | 51-Yozgat |
| 52-Siirt | 52-Kozan |
| 53-Sinop | 53-Kütahya |
| 54-Sivas | 54-Lazistan |
| 55-Siverek | 55-Niğde |
| 56-Tokat | 56-Saruhan |
| 57-Trabzon | 57-Mersin |
| 58-Yan | 58-Bursa |
| 59-Yozgat | 59-Edirne |
| 60-Oltu | |

1921 ve 1922 yıllarında Milli Mücadalenin tam hareketli anlarında 1921 Anayasasına göre daha önceki vilayet sayısı müstakil livaların kaldırılması ve vilayete dönüştürülmesiyle sayısı 60'a çıktığının buna mükabül 1924 yılında ise bu sayının 59'a düştüğü görülmüştür.



5. İzmit	"	İzmit
6. Bolu	"	Bolu
7. Çanık	"	Samsun
8. Çatalca	"	Çatalca
9. Karahisar-ı Sahip	"	Afyon
10. Karesi	"	Balıkesir
11. Biga	"	Çanakkale (Kala-i Sultaniye)
12. Kayseri	"	Kayseri
13. Kütahya	"	Kütahya
14. Maraş	"	Maraş
15. Menteşe	"	Muğla
16. Niğde	"	Niğde
17. Ayıntap	"	Antep

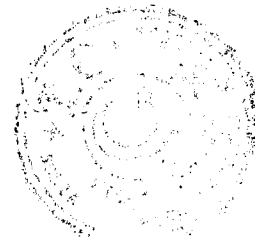
Yukardaki listede 1914 yıllarına göre vilayet sayısının 15 olduğu buna bağlı livaların sayısı ise 35 ve mustakil livaların sayısı ise 17 olduğu görülmektedir. Bununla artık bundan sonraki tarihlerde ortaya çıkabilecek durum çerçevesinde yeniden düzenlemelere gidileceği muhakkaktır. Bilhassa 23 Nisan 1920 de yeni Büyük Millet Meclisinin Kurulması ile Teşkilatta bazı gelişmeler ortaya çıkmıştır. Nitekim 7 Şubat 1921 tarih ve 85 sayılı "Teşkilat-ı Esasiye Kanununun " Büyük Millet Meclisinde kabul edilmesi ve Milli Devletin temellerinin atılmış olmasıyla devlet yapısı yeni bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Bu düzenlemede Türkiye'nin coğrafi ve iktisadi noktai nazarında vilayetler kazalara, kazalar nahiyelere bölünmüş, livalar ise bir idari kademe olmaktan çıkarılmıştır. Aynı durum 20 Nisan 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 89. maddesi uyarınca açıklığa kavuşturulmuştur.

1921-1922 yıllarında vilayetlerin durumunu daha iyi bir şekilde değerlendirebilmek için aşağıda müşterek bir tablo halinde gösterilmiştir .

TABLO - XV
MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE İDARİ TAKSİMAT(97)

<u>1921 YILI</u>	<u>1922 YILI</u>
1- Adana	1- Adana
2- Amasya	2- Antalya
3- Ankara	3- Ardahan
4- Antalya	4- Aydın
5- Aydın	5- Batum
6- Batum	6- Bayazıt
7- Beyazıt	7- Biga
8- Biga	8- Bitlis
9- Bitlis	9- Bolu
10-Bolu	10-Burdur

97- T.B.M.M. **Gizli Celse Zabıtları**, c.2, Ankara, 1980, s.624; T.B.M.M.**Gizli Celse Zabıtları**, c.3, Ankara, 1980, s.430-431



II. BÖLÜM

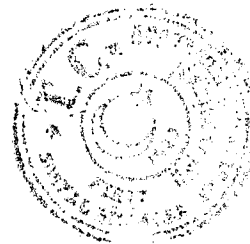
CUMHURİYETİN İLANINDAN SONRA MÜLKİ TEŞKİLAT VE İDARİ TAKSİMAT

II. Meşrutiyetin ilanından sonra bilhassa 1913 tarihli idare-i umumiye-i vilayet kanunu, 7 Şubat 1921 tarih ve 85 sayılı "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu" ve 20 Nisan 1924 tarih 491 sayılı teşkilatı esasiye kanununun neticeleri Cumhuriyetin ilanından soraki 20 Nisan 1924 ve 30 Mayıs 1926 tarihli kanunlarla nihayet 18 Nisan 1929 tarih ve 1426 sayılı Teşkilat ve Mülki Taksimat Kanunları sonucu Cumhuriyet Türkiye'sinde idari taksimat ve mülki teşkilat mühim değişikliklere uğramıştır. Ancak bu kanunla, vilayet idare kanunu tadil veya yürürlükten kaldırılmadığı için, vilayetlerin hususi idarelerine ait olan bu hükümler geçerliliğini muhafaza etmiştir.

Yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti vilayetlerin idaresini yeni rejime uygun bir suretle tanzim ve ıslahı düşünmeye başlamıştı. Milli Mücadele döneminden itibaren, yurdun düşman istilasından kurtarılması, devletin istiklal ve hakimiyetinin temin edilmesi düşüncesi, bu konuda ıslahat yapılma fikrini ikinci plana itmişti. Buna rağmen 1921 teşkilat-ı esasiye kanunu ile vilayetler idaresi hakkında çok dikkatte şayan hükümler getirilmişti. Bu arada idari taksimattaki sistem yine devam etmiş ve idare vilayetlere, vilayetler kazalara, kazalar da nahiyelere ayrılmıştı.

Bunun yanında vilayet şuraları teşkil edilmiş, vilayetlere, T.B.M.M. nin vekili ve temsilcisi olarak birer vali bulundurulmasına devam edilmişti. Ayrıca kazaların, valilerin emri altında bulunan bir kaymakam tarafından idare edilmesi, en küçük birim olan nahiyelerin ise bir "Şura" bir "İdare Heyeti" ve bir de müdür tarafından yönetilmesi işlemi devam etmişti.

Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında, 20 Ocak 1921 Anayasası ile liva teşkilatının gereksizliği anlaşılmış, ve bunların kaldırılması cihetine gidilmiştir. Ancak vilayetler ekonomik ve sosyal münasabetleri itibariyle birleştirilerek "Umumi Müfettişlik" mntıkaların teşkili de önemli bir yenilik olarak getirilmiştir Fakat yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, belirtilmesinde fayda görülen bir hususta bu düzenlemelerin tatbiki ve faaliyetlerin tam olarak gerçekleştirilmesi mümkün olmamıştır. Bunları gerçekleştirmek ancak livalığın ortadan kaldırılması ve teşkilat-ı esasiye kanununun 20 Nisan 1924 tarihinde yürürlüğe girmesiyle gerçekleşmiştir(99).



1924 Anayasasında yer alan en önemli hususlar; Cumhuriyet, Milli Eğemenlik, Kuvvet Birliği ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin üstünlüğünün ortaya konulması olmuştur. 1924 Anayasasının bizleri ilgilendiren durumu; 89, 90,91. maddeleriyle vilayetlerin yeniden düzenlenmesi olmuştur. Bu yasayla 1921 Anayasasına bağlı kalmakla birlikte; vilayet, kaza, nahiye ve köylerin tüzel kişiliklerinin bulunduğu ve vilayet idaresinin yetki genişliği ile görev ayrımı ilkelerine dayanması sağlanmıştır(99).

Yapılan düzenlemeler çerçevesinden 1923 yılından sonra, Türkiye Cumhuriyetindeki vilayetlerin sınırları yeniden tanzim edilmiştir. O günkü durumu, bugün mevcut olmayan vilayetlerin, kazalarını da gösteren bir tablo Tuncer Baykara'nın eserinden alınmış ve mukayese yapmak yönünden tam olarak verilmiştir. Ayrıca durum çizilen bir haritada da gösterilmiştir. (Bkz. Harita 2)

TABLO - XVI
1923 YILLARINDA İDARİ TAKSİMAT(100)

VİLAYETLER

- 1- Adana
- 2- Afyon Karahisar
- Ağrı-Bk. Beyazıt
- 3- Aksaray. Arapsun, Koçhisar
- 4- Amasya
- 5- Ankara
- 6- Antalya
- 7- Ardahan : Çıldır, Göle, Oltu, Poshov
- 8- Artvin
- 9- Aydın
Balıkesir: Bk. Karesi
- 10- Bayezid
- 11- Beyoğlu
- 12- Biga
Bilecik : Bk. Ertuğrul
- 13- Bitlis
- 14- Bolu
- 15- Bozok
- 16- Burdur
- 17- Bursa
- 18- Canik
- 19- Cebel-i Bereket (Osmaniye) : Bağçe, Dört Yol, Hassa, Ishahiye,
- Çanakkale, Bk. Biga
- 20- Çankırı
- 21- Çatalca : Büyükçekmece, Silivri.
- 22- Çorum
- 23- Denizli

99- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.259-265
100- Tuncer BAYKARA; a.g.e., s.140-142



- 24- **Dersim** : Çarsacak, Çemişgezek,
Mazgirt, Nazımiye, Ovacık.
- 25- **Dişarbekir**
- 26- **Edirne**
- 27- **Elaziz** (Elazığ)
- 28- **Ergani-Madeni** : Maden, Çermik.
- 29- **Ertağrul**, (Bilecik)
- 30- **Erzincan**
- 31- **Erzurum**
- 32- **Eskişehir**
- 33- **Gazi Aymatp**
- 34- **Gelibolu** : Eceabad, Enez, Ipsala, Keşan, Şarköy.
- 35- **Genç** : Çapakçur, Kulp.
- 36- **Giresun**
- 37- **Gümüşhane**
- 38- **Hakari** (Çölemerik)
- Hamid, Bk. Isparta
- Hüdavendigar, Bk. Bursa
- 39- **Isparta**
- 40- **İç-il** (Silifke) : Anamur, Gazi-Paşa, Gülnar, Mut.
- 41- **İstanbul** : Adalar, Bakırköy.
- 42- **İzmir**
- İzmit, Bk. Koca-eli
- Karahisar-ı Sahib; Bk. Afyon Karahisan
- Karahisar-ı Şarki/Şebin, Bk. Şarki/Şebin Karahisan
- 43- **Karesi** (Balıkesir)
- 44- **Kars**
- 45- **Kastamonu**
- 46- **Kayseriye**
- 47- **Kırklar-eli** (kırk-Kilise)
- 48- **Kırşehir**
- 49- **Koca-eli** (İzmit)
- 50- **Konya**
- 51- **Kozan (Sis)** : Feke, Kadirli,
(Kars-ı Zülkadriye), Saimbeyli (Haçın)
- 52- **Kütahya**
- 53- **Malatya**
- Manisa, Bk. Saruhan
- 54- **Manş**
- 55- **Manlı**
- 56- **Menteşe** (Muğla)
- 57- **Mersin** : Tarsus
- 58- **Muş**
- 59- **Niğde**
- 60- **Ordu**
- 61- **Rize**
- Samsun, Bk. Canık
- 62- **Saruhan** (Manisa)
- 63- **Sind**
- 64- **Sinop**
- Sis Bk. Kozan



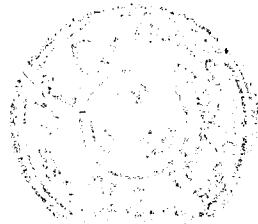
- 65- Sivas
 66- Siverek : Viranşehir.
 67- Şarki Şehin Karahisar : Aluçra, Koyul-Hisar, Mesudiye Su Şehri
 68- Tekirdağ
 69- Tokat
 70- Trabzon
 71- Urfa
 72- Üsküdar. Gebze, Kartal, Ömerli, Şile.
 73- Van
 - Yozgad, Bk. Bozok
 74- Zonguldak

Yukardaki listede vilayetler koyu renkle belirtilmiş olup alfabetik sıraya dizildiğinden ismi değişen vilayetler tekrar alfabetik sıraya alınmamış ve (bk.) işaretiyle belirtilmiştir. 1923 yılında 74 vilayet görülmektedir. Bunların bir kısmı 1924 ve 1925 yıllarında kaldırılmıştır. Bu arada 1925 yıllarına ait T.B.M.M. gizli celse zabıtlarından çıkardığımız vilayetler listesi ve harita aşağıda verilmek suretiyle değişiklikleri görmek mümkün olacaktır. (Bkz. Harita 3)

TABLO - XVII
1925 YILINDA VİLAYETLER(101)

1-Adana	34-Isparta
2-Aksaray	35-İstanbul
3-Amasya	36- İzmir
4-Ankara	37- Çangırı
5-Antalya	38- Karahisar-ı Sahip
6-Ardahan	39- Karahisar-ı Şarki
7-Aydın	40- Karasi
8-Bayazıt	41- Kastamonu
9-Beyoğlu	42- Kayseri
10-Biga	43- Kırklareli
11-Bitlis	44- Kırşehir
12-Bolu	45- Kocaeli
13-Bozok	46- Konya
14- Burdur	47- Kozan
15-Bursa	48- Kütahya
16-Cebel-i Bereket	49- Malatya
17-Canik	50- Mentеше
18-Çorum	51- Mersin

101- T.B.M.M. Gizli celse zabıtları; 1923 yılı, c.4.s.181-182; T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları; 1925 yılı, c.4., s. 553



19-Denizli	52- Muş
20-Dersim	53- Niğde
21-Edirne	54- Ordu
22-Elaziz	55- Rize
23-Ergani	56- Saruhan
24-Ertuğrul	57- Siirt
25-Erzurum	58- Sivas
26-Eskişehir	59- Siverek
27-Gaziayntep	60- Tekirdağ
28-Gelibolu	61- Trabzon
29-Genç	62- Urfa
30-Giresun	63- Üsküdar
31-Gümüşhane	64- Van
32-Hakkari	65- Zonguldak
33-İçel	

1926 YILINDA İDARİ TAKSİMAT

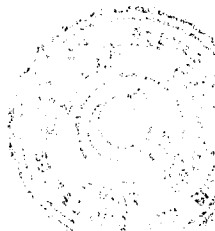
1926 yılında idari taksimatla yeniden bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş ve 30 Mayıs 1926 tarihinde, Teşkilatı-ı Mülkiye Kanunu ile 11 vilayet kazaya, 27 kaza ise, nahiyeye dönüştürülürken 60 nahiyede kaldırılmıştır. Buna mukabil, 18 kaza yeniden teşkil ettirilirken, yapılacak değişiklik dalayısıyla meydana gelecek tasarrufa karşılık, 100 nahiyenin teşkil edilmesi kararlaştırılmıştır. Söz konusu kanunla, kaymakam ve nahiyeye müdürlüklerinin tayini dahiliye vekaletine bırakılmıştır. 1926 yılına yapılan İdari Taksimattaki değişiklik aşağıda verilen tabloda ve çizilen haritada açıkça gösterilmiştir. (Bkz. Harita 4)

TABLO - XVIII

1926 YILINDA VİLAYETLER VE KAZALAR⁽¹⁰²⁾

1-Üsküdar Vilayeti	7-Ardahan Vilayeti
2-Beyoğlu vilayeti	8-Siverek Vilayeti
3-Çatalca Vilayeti	9-Kozan Vilayeti
4-Gelibolu Vilayeti	10-Muş Vilayeti
5-Genç Vilayeti	11-Dersim Vilayeti
6-Ergani Vilayeti	

102- **Düster III. Tertip 2.** Baskı; c.7, Ankara, 1944, s.1395-1398; 1926 **Türkiye Sahnamesi**, İstanbul, 192, s.150-153



NAHIYE HALİNE GETİRİLEN KAZALAR

<u>Kazanın İsmi</u>	<u>Yılayeti</u>	<u>Kazanın İsmi</u>	<u>Yılayeti</u>
Silivri	Çatalca	İznik	Kocaeli
Büyük Çekmece	Çatalca	Yalova	"
Beykoz	Üsküdar	Kadışehri	Bözüyük
Abdurrahman Gazi	"	Borkça	Artvin
Ladik	Amasya	Ayvacık	Çanakkale
İlisu	"	Neriman	Erzurum
Yumurtalık	Adana	Huşap	Van
Hassa	Cebelibereket	Adelcevaz	"
Zir	Ankara	Harput	Elaziz
Erdek	Karesi	İpsala	Gelibolu
Enez	Gelibolu	Pınarhisar	Kırklareli
Şarköy	Tekirdağı	Gazipaşa	Silifke
Havza	Edirne	Halfeti	Gaziantep
Lalapasa	"		

KALDIRILAN NAHIYELER

<u>Nahiye İsmi</u>	<u>kazası</u>	<u>Yılayeti</u>
Zekeriyya		Beyoğlu
Yakacak		Üsküdar
Dudulu		"
Peşayegit	Keşan	Gelibolu
Körlyas	Merkez	Tekirdağı
Ereğli	Çorlu	"
Kermiyan	"	"
Deveci	Malkara	"
Sazhdere	Havza	Edirne
Ede	Kavakh	"
Karacadağ	"	"
Serkin	Vize	"
Karıstıran	Babaeski	"
Dereköy	Merkez	"
Efenin	"	Mersin
Bulacalı	"	İçel
Pulat	Akçadağ	Malatya
Koçali	Hasanmensur	"
Oğnut	Merkez	Genç
Mizak	"	"
Ferki	Kalp	"
Sülaymaniye	Memmeris	Menteşe
Kazıklı	Milas	"
Hamare	Divrikli	Sivas
Göl	Vezirköprü	Amasya
Paşalimanı	Erdek	Karesi



Susağırık	"	"
Pireme	"	"
Veladikars	Merkez	Kars
Fakipazarı	Devrek	Kastamonu
Göre	İnebolu	"
Göl	Merkez	"
Akbaba	"	"
Bucak	"	Burdur
Şarli	Yakfukebir	Trabzon
Sarıcah	Ezine	Çanakkale
Çardak	Lapseki	Çanakkale
Selçuk	Kuşadası	İzmir
Kıvırcık	Nazilli	Aydın
Ağa	"	"
İnevi	Merkez	Konya
Hadımlı	Karaman	"
Hatırlı	Akşehir	"
Çumra	Merkez	"
Mardak	Hınıs	Erzurum
Çerme	Kığı	"
Erdüz	Narman	"
Hudicur	Yusufeli	"
Sorgun	Merkez	Bozok
Gölpazarı	"	Ertuğrul
Edremit	"	Van
Eriçik	"	"
Kanis	Başkale	"
Çubuklu	Saray	"
Ovocık	Çerkeş	Çankırı
Emir	Keban	Elaziz
Derican	"	"
İranik	Kemaliye	"
Etikan	Merkez	"
Torbali	"	İzmir



YENİDEN TEŞKİL OLUNAN KAZALAR

<u>Kazanın İsmi</u>	<u>Yılayeti</u>	<u>Kazanın İsmi</u>	<u>Yılayeti</u>
Baskil	Elaziz	Küre	Kastamonu
Gölpazarı	Ertuğrul	Torbali	Izmir
Osmaneli(Lefke)	"	Nezip	Gaziantep
Bozüyük	"	Susurluk	Karesi
Sorgun	Bozok	Gercüs	Mardin
Cumra	Konya	Hilvan	Urfa
Hadımlı	"	Yaylak	"
Cihanbeyli	"	Polatlı	Ankara
Bucak	Burdur	Serik	Antalya

İRTİBATI TAHHİL OLUNAN KAZALAR

Gebze-izmir	Vezirköprü-Canik
Inegöl-Bursa	Havza-
Yenişehir-Bursa	Yusufeli-Artvin
Keşan-Edirne	Kağı-Erzincan
Aziziye-Kayseri	Bayburt-Gümüşhane
Behisni-Gaziantep	Safranbolu-Zonguldak
Arapkir-Malatya	Beşiri-Siirt
Eğir-	Direk-Mardin
Ceyhan-Cebelibereket	

1928 yılına ait vilayetlerin listesi aşağıdaki tabloda ve haritada gösterilmiştir.
(Bk. Harita 5)

TABLO - XIX
1928 YILINDA VİLAYETLER(103)

1-Adana	32- İçel
2- Afyon	33- Isparta
3- Aksaray	34- İstanbul
4- Amasya	35- İzmir
5- Ankara	36- Karahisar-ıŞarki(Şebinkarahisar)
6- Antalya (Teke)	37- Kars
7- Artvin	38- Kastamonu
8- Aydın	39- Kayseri
9- Balıkesir	40- Kırklareli
10- Beyazıt	41- Kırşehir
11- Bitlis	42- Kocaeli
12- Bolu	43- Konya

103- 1928 yılı Büyük Ticaret Sahnemesi; İstanbul, 1928, s.4-16; (Bu liste yeniden alfabetik sıraya konulduğundan sahnamedeki sayfa numaraları değişmiştir. Çizilen haritada vilayetlerin isimleri yeniden gösterilmiştir.)



13-Bozok (Yozgat)	44- Kütahya
14-Burdur	45- Malatya
15- Bursa	46- Manisa
16- Cebel-i Bereket	47- Maraş
17- Çanakkale	48- Mardin
18- Çankırı	49- Mersin
19- Çorum	50- Muğla
20- Denizli	51- Niğde
21- Diyarbakır	52- Ordu
22- Edirne	53- Rize
23- Elaziz	54- Samsun
24- Ertuğrul (Bilecik)	55- Siirt
25- Erzurum	56- Sinop
26- Erzincan	57- Sivas
27- Eskişehir	58- Tekirdağ
28- Gaziantep	59- Tokat
29- Giresun	60- Trabzon
30- Gümüşhane	61- Urfa
31- Hakkari	62- Van
	63- Zonguldak

Yukardaki tabloda görüldüğü gibi 1928 yılında vilayet sayısı 63 olarak tesbit edilmiştir. Bu yıl içinde merkez, kaza ve nahiyeleri gösterebilmek bakımından 1928 yılı Büyük Ticaret Salnamesinden çıkartılan tablo ileride değişikliğe uğrayacak vilayet, kaza ve nahiyelerin mukayesesini yapabilmek için aşağıda verilmiştir.

TABLO - XX
1928 YILI BÜYÜK TİCARET SALNAMESİNE GÖRE VİLAYET,
KAZA ve NAHİYELER(104)

<u>Vilayet ve Kazalar</u>	<u>Nahiyeler</u>
1- Adana	
Merkez	Karataş
	Tuzla
	Misis
	Karaisalı
	Pozantı
	Çatalan
	Karasantı
	Kamışlı



Kozan (sis)	Sırkıntı(Balâ)
Kars-1 (Zülkadriye)	
Feke	Tapan
Saimbeyli(Haçin)	Mağara
2-Afyonkarahisar	
Merkez	Şuhud
	Sincanlı (Sinanpaşa)
Bolvadin	Çay
Sandıklı	
Kırklar(Dinar)	Polatlı
Aziziye	Bayat(Hambarçin)
3- Aksaray	
Merkez	
(Şerefli) Koçhisar	Panlı
Arapsun	
4- Amasya	
Merkez	Akdağ Bucak M. (Zana)
	Ezine pazard
	Zara
	İlisu
	Alve
	Varal
	Türnüük
Merzifon	Gümüş
Gümüşhacıköy	Saraycık
	Hamamüzeri(Hamamönü)
5- Ankara	
Merkez	Zir(İstanos)
Cubuk Abad	Asi Yozgat
Ayaş	Güdül
Beypazarı	-
Nallıhan	-
Haymana	-
Balâ	-
Yabanabad	Şorba(Ali dede şeyhleri)
Kalecik	İnalıballı ,Kargın
Keskin(Denk maden)	Beyobaşı
Polatlı	



6- Antalya

Merkez
Alaiye

Kemer
Köprülü
Gazipaşa
Demirtaş
Kızılağaç
İbradı

Akseki
Elmalı
Kaş

Kalkan
Kale(Eynihal)
Kızılcadağ (Mamatlar)

Korkuteli

Bozova
Kumluca

Fenike

Kuzca
Beşkonak(Bozyaka çayı)
Taşağıl
Gebiz

Manavgat

Serik

7- Artvin

Merkez

Şirya(Zeytinlik)
Ardanuç(adakale)
Berma(Ortaköy)
Maradit (Muratlı)
Murgul
Hanak
Borçka
Mirya (Veli Köy)
Emirsu(Kurşunlu)
Erkinis
Barhal

Şavşat

Yusufeli

8- Aydın

Merkez

Karapınar
(Koçarlı) Subice
Köşk
Karahayıt (Kuyulu)
Germencik
Horsunlu (Kuyucak)
Sultanhisar
Klavuzlar
Yenipazar
Akkuyu

Nazilli

Bozdoğan
Söke



Çine	Bağarası Domatça Akçaabad Karapuzlu N.M. (Gölçük)
9- Balıkesir Karasi(Merkez)	Şanlı Konakpınarı Bigadiç İvrindi Korucu Karaman
Dursumbey	Kepsut Sarnıç
Bandırma	Manyas Erdek
Gönen	Marmara Işıklar Edincik Sarıköy Taban
Edremit Balya	Agvaniye(Koyuneli) Orhanlar
Ayvalık Sındırgı	İlica Yunt Gölcük Çorum Armutova
Burhaniye(Kemeredremit) Susurluk Anamur	
10- Beyazıt Merkez Diyadin Karakilise Tutak İğdır Kulp Eleşkird(Toprakkale)	Musun Taşlıçay Hamur Sini Aralık Ağrıca(Permanut)
11- Bitlis Merkez	
Şetek	Tatvan Norşin



Mutki(Merkez nahiye Karasuvak)	Simek Huyut Korsuvak
Hizan(karasu)	Uçum Hakif
Muş	Azakupur Geligüzan Ziyaret Akçan Valir
Bulanık Varto	Liz Karaköy Üstükran
Malazgird	Nurettin Sultanmud
Ahlat	Patnos Adilcevaz Sarısu Misk
12- Bolu	
Merkez	Kıbrısık
Düzce	Akçşehir Yığılca Nengen
Gerede	
Göynük(Torbalı)	
Mudurnu	Çarşamba
13- Bozok(Yozgat)	
Merkez	Salmanlı(Kayadibi) Kızilkoca
Boğazlıyan	Akdağ
Akdağmadeni	Karamağara
Sorgun	
14- Burdur	
Merkez	Sertac Belağı (Ağlasun) Göhlisar Dirmil
Tefenni	Melli
Bucak	Kızilkaya



15- Bursa(Hüdavendigâr)

Merkez

Orhaneli

Karacabey(Mihaliç)

Mustafa kemalpaşa(Kirmastı)

Genlik

Mudanya

Orhangazi

İnegöl

Yenişehir

16- Cebeli-i Bereket (Osmaniye)

Merkez

Bahçe

Ceyhan

İslahiye

Dört Yol

17- Çanakkale

Merkez

Ezine

Bayramiç

Biga

Lapseki

Gelibolu

Eceabad(Maydos)

Bozcaada

İmroz

Emirali(Kestel)

Cedid

Harmancık

Gökçedağ

Yenice-Atranos

Armutlu

Tirilya

Pazarköy

Yenice

Domaniç

İznik

Kaypak(Serdar)

Tecirli

Yarpuz

Haruniye

Hamidiye

Sırkıntuzir

Yumurtalık

(Sakçagöz) Keferdiz

Hassa

Payas

Erzin

Erenköy

Külahlı

Küçükkuyu

Ayvacı

Geyikli

Evciler

Mamure M.M.(Gölçük)

Karabiga

Çan (M.M.Pazarköy)

Dimetoka

Bergas

Evreşe



18- Çankırı

Merkez

Şabanözü

Orta (Karapazar)

Tuht

Karacaviran

Mecidiye

Ilgaz(Koçhisar)

Çerkeş

19- Çorum

Merkez

Osmancık

Hüsünabad(Alaca)

Sungurlu

İskilip

Mecitözü

Avlağı

Alagöz

Ortaköy

Şeyhmustafa

20- Denizli

Merkez

Tavas(Yaranküme)

Buldan

Sarayköy

Çal

Garbikaraağaç(Acıpayam)

Çivril

Honoz

Kale tavas

Güney

Kadıköy

Baklan(Dedeköy)

Irla(Satırlar)

21- Diyarbakır

Merkez

Şark

Garb

Eğil

Behramki

Hazro

Hani

Silvan(Meyyafarikin)

Lice

Kulp

Osmaniye(Ergani)

Çermik

22- Edirne

Merkez

Sırpsındığı

Lalapasa

Tatarlar

Havsa

Ömerbey

Maksudlu

İbriktepe

Uzunköprü(Cisr Ergene)

Keşan



Kavaklı
23-Elaziz
Merkez

Enez
Mecidiye
Yerlisu
Ispisala

Keban
Baskil

İçme
Balıbey
Huhülya
Harput
Çüngüş
Mollakendi
Hankendi
İringil
Sarım

Palu

Tahir
(Kömürhan) İzolu
Muşar
Bulanık
Karabeğan(Mirvan)
Karaçor
Gökdere
Sivan
Aşağıbulanık

Hozat

Sin
Amutka
Dere
Germili
Balıkan

Ovacık
Çemişgezek

Vaskovan
Germili
Başvartınık

Pertek

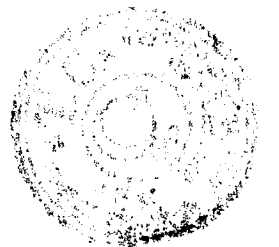
Vasged
Çarşancak
Savak

Mazgirt

Muhundu
Türüşmek
Pah

Çapakçur
Genç
Maden

Perhengök (Kameran)



24- Ertuğrul(Bilecik)

Merkez

Söğüt

Gölpazara

Bözöyük

Osmaneli (Lefke)

25- Erzurum

Merkez

Pasinler(Hasankale)

Tercan (Kızhatun)

İspir

Hims

Tortum

Oltu

26- Erzincan

Merkez

Pülümür

Refahiye

Yarhisar

Küplü

İnhisar

Mihalgazi

İnönü

Yenipazar

Pazarcık

Aşkale

İlca

Ovacık(Üçkilise)

Yelibaba(Aras)

Karayazı(Akrak)

Kötek

Mans

Karakulak

Peri

Kırık

Norgah

Hacı Ömer (Söylemez)

Karaçoban

Halilçavuş

Narman

Tanır

Azort

Kosor

Olur

Başkøy

Çimke

Çimen

Selapur

Yanzile

Şatüy

Elakilise

Çankiri

Zevker



Kuruçay	Armudanlı
Kernah	Kuz Kışla
	Alitik
	Ermenek
Kiğı	Kemerbeg
	Hüseyinig
	Çan
Nazimiye	Hakis
	Kötü dere
	Keklik
	İrioki
27- Eskişehir	
Merkez	Çifteler (Mahmudiye)
Mihalıççık(kuyucak)	
Sivrihisar	Günyüzü
Seydigazi	
28- Gaziantep	
Merkez	Islahiye
Kilis	Musabeyli
	Elbeyli
	Münbiç
Nizip	Carablus
	Halfeti(Rumkale)
Besni	Keysun
	Perveri
	Tut(N.M. Gölbaşı)
	Kızilin
	Belveren
	Şambayadı(Şambayat)
	Suvarlı
29- Giresun	
Merkez	Piraziz
	Yavuzkernal
	Bulancak(Akköprü)
	Keşap
Görele	
Tirebolu	Espiye
	Derele



30- Gümüşhane

Merkez

Kelkit

Torul

Şiran(Karacasu)

Bayburt

Kovans(Keçikale)

Yağmurdere

Köse

Harşit

Kürtün

Kerem

Pulur

Hart

Maden

31- Hakkari

Çölemerik(Merkez)

Gevar(Yüksekova)

Livin(Geçitli)

Çal

Baçirge

Oramar

Destiki

Gerdi(Herki)

32- İçel

Merkez

Silifke

Mut

Gülner

Taşucu

Ayaş

Yağda

Sarıkavak

Gilindire

Ovacık

33- Isparta

Merkez

Uluborlu

Eğridir

Şarkikaraağaç

Yalvaç

34- İstanbul

Merkez

Beyoğlu

Bakırköy

Üsküdü

Adalar

Atabey

Keçiborlu

Senirkent

Barla

Cile (Bağlılı)

Afşar

Hoyran(Kumdanlı)

Kemerburgaz

Mahmutbey nahiyesi

Beykoz



	Abdurrahman Gazi Mahmut Şevket Paşa Alaçalı Değirmençayırı Ağva
Şile	
Çatalca	Büyük Çekmece Hadımköy Istranca
35- İzmir	
Merkez	Bornova Kızılcadağ Seydiköy Kemalpaşa Mordoğan Küçükbahçe
KemalPaşa (Nif) Karaburun	
Ödemiş	Adagide Birgi Balyanbolu Kiraz
Menemen Tire Çeşme	Aliağa çiftliği Fatih Alaçati Barbaros Davutlar
Kuşadası	Akıncılar(Şelçuk) Foça-1 Cedid(Yenifoça) Sığacık Doğanbey (İpsili)
Foçatin (Karafoça) Seferihisar	Kınık Dikil Çandarlı Kozak Turanlı Altunova Reşadiye Değirmendere
Bergama	
Torbali Urla Gülbahçe	
36- Karahisar-ı Şarki	
Merkez Suşehri(Endiryas) Ezbider	



Mesudiye	Ağvanis
Koyulhisar	Gebeme
Aluçra	Naıplı
37- Kars	Sisorta
Merkez	Mindeval
Posof(K.M.Damal)	Susuz
Göle	Damal
Arpacayı(K.M.Zaruşat)	Cilvana
Sarıkamış	Hoçuvan
	Okam
	Başgedikler(Süregil)
	Kızılçakçak)
	Selim
	Karaurgan
	Bardiz
	Karakurt
	Kağızman
Kötek	Digor
Çıldır	Çala
Ardahan	Kurtkale
	Yarızçam
	Hanak
38- Kastamonu	Kuzkaya
Merkez	Devrekani
İnebolu	Çatalzeytin
Taşköprü	Evrenye
Cide	Gökçeğaç
Daday	Meşet
Tosya	Azdavay
Araç	Kargı
	Magara
	İğdır
	Boyalıkışla
39- Kayseri	Talas
Merkez	Erkilet
	Muncusun



Develi	Gesi
	Tomarza
İncesu	Bakırdağı
Bünyan	Karahisar
	Sarıoğlan
	Akkışla
Aziziye	Zamantı (Elbaşı)
	Viranşehir
	Sarız
	Kaynar
	Pazarören
	Toklar
40- Kırklareli	
Merkez	Üsküp
	Pınarhisar N.M.
	Bedre (Polos)
	İnce
Babaeski	Kofcaz
	Taşagil (Karacaoğlan)
	Pavli
Vize	Midye
İğneada	Demirköy
41- Kırşehir	
Merkez	Kaman
Mecidiye (Boyalık)	
Mucur	Hacıbektas
Avanos	
42- Kocaeli	
Merkez	Bahçecik
	Akmeşe
Kandıra	Şeyhler
	Kaymas
	Akçova
Adapazarı	Karasu
	Akyazı
	Sabanca
	Söğütü
Hendek	
Geyve	Taraklı
	Akhisar



Gebze	Mollafeneri
	Taşköprü
	Darıca
	Yalova
Karamürsel	
43- Konya	
Merkez	Sille
	Kızılviran
	Zıvarık
(Kadınham) Saiteli	
Akşehir	Doğanhisar
	Kireli
	Doğanbey
Şeydişehir	
İlgin	Argıtham
Bozkır	Belviran
Karaman	İbrala
	Başkışla
Ereğli	Osmaniye
	Çayhan
Sultaniye(karapınar)	Hotamış
	Kayacık
Ermeneek	Halimiye
	Fariske
Çumra	Dinek
	Akviran
Cihanbeyli	Yunak
	Yeniceoba
Hadım	Aladağ(Konakkışla)
44- Kütahya	
Merkez	Altıntaş
	Virancık
	Gümüş(Köprüören)
	Armutlu(Sabuncu)
Uşak	Sivaslı
	Banaz
	Karahallı
	Ulubey
Tavşanlı	
Simav	Dağardı
Gediz	Şaphane
Emet	



45- Malatya

Merkez

Gözene
İspendere(Yeniköy)
Kale(Ören)(aşağıköy)

Hısn-ı Mansur

Kuyucuk

Çalgan

Samsat

karıcık

Akçadağ(Arga)

Kürecik

Levend

Sürgü

Hekimhan

Hasançelebi

Kâhta

Tokaris

Alut

Sincik

Pötürge

Narince

Keferdiz

Sinan

Taraksu

Arguvan

Merdis

Mutmur

Şotik

Kemaliye(Eğin)

Ağın

İliç

46- Manisa(Saruhan)

Merkez

Palamut

(Timurci)Demirci

Akhisar

Gölmarmara

Gördes

Borlu

Salihli

Adala

Turgutlu(Kasaba)

Dağmarmara

Ahmetli

Alaşehir

Sarıgöl

Eşme

Güre

Takmak

Kırkağaç

Gelenbe

Soma



47- Maraş

Merkez
Elbistan
Andırın
Pazarcık
Göksun

Yenicekale
Afşin

Süleymanlı(Zeytin)

48- Mardin

Merkez
Savur
Nusaybin

Koçhisar
Ömerli
Habap
Alyan
Kerburan
Habezbeni
Basbirin
Hasankeyf

Midyat

Resülayn
Derik
Cizre
Gercüş

Meşkinan
Silopi

49- Mersin

Merkez

Elvanlı
Erçel
Mamrun
Gülek

Tarsus

50- Muğla

Merkez

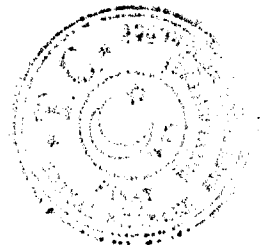
Bozöyük
Denizabad
Gökabad
Kavaklıdere
Selimiye
Güllük
Ören
Karaman
Dalıyan
Üzümlü
Kemer
Eşen
Karaabad
Reşadiye
Bozburun

Turgut
Milas

Köyceğiz

Fethiye

Bodrum
Marmaris



51- Niğde

Merkez

Nevşehir

Bor

Ulukışla

52- Ordu

Merkez

Fatsa

Ünye

53- Rize

Merkez

Atena

Hopa

54- Samsun

Merkez

Bafra

Çarşamba

Terme

Havza

Vezirköprü

55- Siirt

Merkez

Şirvan

Garzan

Eruh

Misli

Bereketli Maden

Melendiz

Bolaman

Perşembe

Hapishane

Aybastı

Ulubey

Kumru

Karakuş(Yazlık Pınarı)

Çağiran kaya

Karadere(Medrese)

Yenipazar

Ardeşen

Hemşin

Arhavi

Kemalpaşa

Vice

Kavak

Alaçam

Karahalil

Karaaptal

Ladik

Hasras

Minar

İskonbo

Melefan

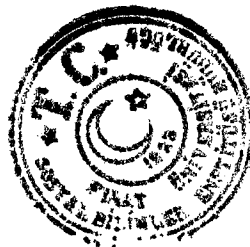
Rıdvan

Lodi

Fındık



Pervari	Cacas
Şirnak	Hazo
Sason(Kabilcevaz)	Barınç
Beşiri	Karasu
56- Sinop	Yenicuma
Merkez	Durağan
Gerze	Osmanlı
Boyabat	Türkeli
Yenikonak	
57- Sivas	Kayadibi
Merkez	Ulaş
	Hıdırnalı
Tonus(Şarkışla)	Gemerek
	Delililyas
Yenihan(Yıldızeli)	Akçakışla
	Direkli
	Çırçır
Hafik(Koçhisar)	Belcik
	Celallikaya
	Mamuga
Zâra(Koçgiri)	Tozanlı(İbsile)
	İmraniye
	Karacaviran
	Şerefiye
	Beypınarı
Divriği	Bolucay
	Vazıldan
	Sincan
	Hamo
	Servir(Danişment)
Kangal	Kavak
	Alacahan
	Deliktaş
	Yellice
Gürün	Karatoruk
	Göbekviran
Darende	Ayvalı
	Balaban



58- Tekirdağ

Merkez

Naib(Barbaros)

İncik

Saray

Banarlı

Osmanlı

Malkara

Çerkesköy

Şahin

Yürekli

Çorlu

Müstecib

Hayrabolu

Muratlı

Dambazlar

Susuzmüsellim

Şarköy

Mürefte

59- Tokat

Merkez

Pazar

Almus

Turbal

Bizeri

Ahtab

Reşadiye

Büşürüm

Artova

Kızılca

Erbaa

Karağaç

Hayati

Kozlu

Alinek

Destek

Sonusa

Tekke

Zile

Kadışehir

İğdir

Niksar

Ladik

Çamiçi

60- Trabzon

Merkez

Yomra

Tonya

Vakıkebir(Büyükliman)

Sürmene

Araklı

Akçaabad

Maçka

Cevizlik

Of(K.M. Solaklı)



61- Urfa

Merkez

Harran (Akçakale)
Suruç (Cisr sürüç)
Viranşehir
SiverekHilvan
Yaylak**62- Van**

Merkez

Muradiye(Bargiri)

Erciş

Gevaş

Başkale

Çatak

Mahmudi(Saray)

63- Zonguldak

Merkez

Devrek(Hamidiye)

Bartın

Safranbolu

Sumatari
Kabahaydar
Baziki
NusratiyeBucak
Karakeçi
Karacadağ

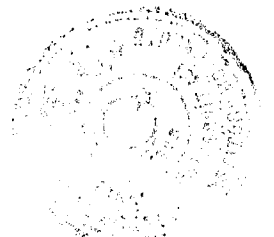
Arpetin

Hoşap
Timar
Havasor
Mamuret-ül Raşid
Çaldıran
Gölesor
Zilan
Sarısu
Reşadiye
Müküs
Hakkâri
Şivelan
Şikefti

Taşrumi

Çaycuma
Amasra
Kuruçaşile
Ulus
Eflani
Aktaş

1928 yılı ticaret salnamesinde almış olduğumuz bu tabloya göre vilayet sayısı 63, kaza sayısı 386, nahiye sayısı ise 667'yi bulmaktadır. Buradaki vilayet, kaza ve nahiye değişikliği 1926 yılındaki değişikliğe göre bazı yeni düzenlemeleri getirmek zorunluluğunu ortaya koymuştur. 1928 yılındaki bu



değişiklik yine yerinde kalmamış bir müddet sonra Dahiliye Vekaletince 16.1.1929 tarihinden tanzim olunan ve T.B.M.M. sunulmasına karar verilen, "Vilayetlerin Umumi İdaresi" hakkındaki kanun lâyihası daha sonra, incelenmek üzere seçilmiş olan özel komisyona gönderilmiştir. Bu lâyiha 21.3.1929 tarihinde tetkik edilmiş ve son şeklini aldıktan sonra T.B.M.M.ne sevk edilmiştir 18 Nisan 1929 tarih ve 1426 sayılı İdari Taksimat ve Mülki Teşkilat Kanunu olarak yayınlanmıştır. Bu Kanunun birinci maddesine göre İdari Taksimatta; Türkiyenin coğrafi durumu ve iktisadi ilişkiler açısından Vilayetlere, Vilayetlerin Kazalara, Kazaların Nahiyelere, Nahiyelerinde köylere ayrıldığı belirtilmektedir. İkinci maddede ise; Vilayet, kaza, nahiyeye ve köylerin teşkili ve kaldırılması, sınırların değiştirilmesine ait usul ve esaslar açıklanmıştır. Kanunda; Vilayetlerin durumunda, Devlet Şurasının görüşü alınarak, kazaların; vilayet, idare heyet ve umum meclislerin mutalası alındıktan sonra, Dahiliye Vekaletinin kararı ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile değişiklik yapılabileceği belirtilmiştir. Buna mukabil köylerin teşkili birleştirilmesi, ayrılması ve bir nahiyeye bağlanması, vilayet idare heyeti ve umum meclislerinin mütaalası alındıktan sonra, dahiliye vekaletinin izni ile vilayet tarafından yapılacağı hususu getirilmiştir Kanunun 3. maddesinde yönetici olarak; vilayetleri vali, kazayı kaymakam, nahiyeleri nahiyeye müdürü, köyleride muhtarların idare edecekleri vurgulanmıştır. 4. madde ise, vali muavinlerinin görevleri, 5. maddede vilayetlerin teşkilat, organ, görev ve yetkileri, 6. maddede de kazaların teşkilatı kaymakamların vazife ve selahiyetleri, 7. maddede nahiyelerin teşkilatı, müdürlerin vazife ve selahiyetleri ortaya konulmuştur⁽¹⁰⁵⁾.

Bu kanun çerçevesinde ortaya konulan değişikliği belirtmeye çalışalım;

1- VILAYETLERİN TEŞKILATI, VALİLERİN GÖREV VE YETKİLERİ

1- Vali: Vilayetin en yüksek yetkilisi olup, her bakımı ayrı ayrı temsil edip, vilayetin bütün yönetiminden sorumludur. Görev ve yetkileri arasında kaymakamlarla birlikte, idare şube müdürleri ve memurları hakkında taltif ve tecziye etmede bulunmaktadır. Ayrıca güvenlik kuvvetleride doğrudan doğruya valinin emrinde olup, huzur ve asayişin sağlanmasından sorumludur. Eğitimin gelişmesini, halkın sağlığının korunmasını, Bayındırlık İşleri, hakkında hükümetçe hazırlanan programlara göre memleketin kalkınması ve imarına ait teşebbüs ve icraatların gerçekleşmesini temin etmekle yükümlüdür.

105- Dahiliye Vekaleti; a.g.e., s.26-55; Vecihi TONIK; a.g.e., s.265-266; Düstür c.10, s.454-507



9- Ticaret Müdürlüğü: Ticaret vekâletinin vilayetler teşkilatı, muntaka ticaret müdürlüklerinden teşkil edilmiş olup vazife ve selahiyetleri arasında, muntaka ticaret müdürlükleri iç ve dış ticaret işleriyle, ölçüler ve ayarları teşkilatlandırma, standardisasyonu ve ihracatın kontrolü sayılabilir.

10- Sanayi ve Mesai Müdürlüğü: İktisat vekaletinin vilayetlerdeki teşkilatı; Zonguldak muntakası, iktisat müdürlüğü, muntaka iktisat müdürlüklerinden ve muntaka iktisat amirliklerinden ibarettir.

11- Orman Müdürlüğü: Özel bir durum olduğunda, vilayetler teşkilatı memleketin vaziyetine göre kurulur.

12- Maadin Müdürlüğü: Bulunan vilayetlerde maadin'e ait kanun ve nizamların tatbiki ve icrasıyla mükelleftir.

13- Veteriner Müdürlüğü: Hayvan sağlığı ile ilgili olup, Ziraat Vekaletine bağlıdır. Veteriner başmüdürlükleri, veteriner ve hayvan sağlık memurlarından teşkil edilmiştir.

14- Vakıflar Müdürlüğü: Vakıflar umum müdürlüğünün vilayetler teşkilatı; muntaka müdürlükler, vilayet ve kaza müdür ile memurlarından teşkil edilmiştir. Vazife ve selahiyetleri : Vakıf mallarının korunması için dava açmak, takip etmek ve kanunlar dairesinde vakıf işlerini yürütmektir.

15- Tapu Müdürlüğü: Yeni tapu siciline göre her kaza; bir muntaka ve iki vilayetten aşağı olmamak üzere, çeşitli vilayetler dahilindeki muntakalar, bir grup olarak teşkil ettirilmiştir. Sicil tutulan yerlerde bir tapu sicil muhafızlığı ve sicil müdürlüğü kurulmuştur. Vazifeleri, grupları dahilinde meydana gelen bütün tasarruf işlerinin kontrol ile aykırı işler yapanlara soruşturma açmaktır.

16- Nüfus Müdürlüğü: Teşkilatında bir nüfus müdürü ile lüzumu kadar katip bulunur. Vazifeleri ise; Nüfus kanun ve tüzüğünde yazılı görevleri yapmak, nüfus memurlarını teftiş etmektir.

17- Ziraat Müdürlüğü: Teşkilatında; ziraat başmüdürlükleri, ziraat müdürlükleri, ziraat müesseseleri, ziraaî mücadele teşkilatı ve ziraat okulları bulunur.

18- İskân Müdürlüğü: Vilayette iskân teşkilatı varsa, bunlar valinin emrinde olup, iskan işlerini yürütmekle görevlidirler.



2- Vali Muavinleri: Hükümet tarafından lüzum görülen yerlerde teşkil edilmiştir. Görevleri arasında, Valinin vereceği vazifeleri yapmak ve bulunmadığı zamanlarda ona vekalet etmek sayılabilir.

3- Defterdarlık : İdaresi altında varidat müdürü ve memurlar bulunur. Görevleri; merkez ve kazalardaki mali işlemin kanuna uygun yapılmasını sağlamak, kanuna muhalif harekette bulunanlar hakkında soruşturma yapmak ve memurların sicillerini tutmaktır.

Maliye Bakanlığının il düzeyinde en yüksek memurları defterdarlıkta; vergi kontrol memurları, vergi denetiminde varidat servisi, vergilerin tarh ve tahakkuk eden tahsilat servisi, vergilerin tahsili muhasebe servisi gibi bürolar mevcuttur. Bu kurum, vilayet teşkilatına dahil memurların tahakkuk eden maaş ve masrafların ödenmesinden ve muhakemat servisi, Milli Emlak Müdürlüğü gibi şubelerin yönetiminden de sorumludur.

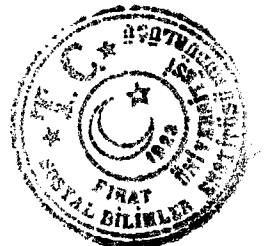
4- Mektupçuluk: Her vilayette bir mektupçu ve emrinde bir mektupçuluk kalemi bulunur. Görevleri; vilayetin bütün yazışmalarının yapılması, evrakların arşivlenmesi ve kurulmasından sorumludur. Vali muavini bulunmayan yerlerde mazeret halinde valiye vekâlet etmek gibi görevi vardır.

5- Maarif Müdürlüğü: Her vilayette bir maarif müdürü ve muavinleri bulunur. Maarif işlerini yürütmek en önemli görevidir.

6- Vilayet Nafia Müdürlüğü : Teşkilat olarak bir müdür, fen heyeti ve muamelet memurlarından teşekkül eder. Yol, köprü ve yapı işlerinin yürütülmesinden sorumludur.

7- Hukuk İşleri Müdürlüğü : Gerek görülen vilayetlerde hukuk işleri müdürü bulunur. Görevleri; vilayet idare heyetinin kazai bir heyet olarak toplandığında hukuk işleri müdürü müdde-i umum gibi görev yapmak, vilayet ve vilayet kanaliyle havale edilen diğer şubelerin ihtiyaç duydukları konularda muteaala vermek, tabiiyet işleriyle meşgul olmaktadır.

8- Sıhhat ve İçtimai Muavenet Müdürlüğü : Her vilayet merkezinde bir sağlık müdürü ve lüzumu kadar idari memurdan teşkil edilmiştir. Vazife ve selahiyetleri, buldukları vilayetin sağlık ve sosyal bütün işlerinden vali ile birlikte mesul tutulmaktadır .



19- Posta-Telgraf Telefon Müdürlüğü: Vilayet merkez posta, telgraf ve telefon müdürleri, vilayet hududu dahilindeki Posta- Telgraf ve Telefon merkezlerine ait işlerde kanun ve usul dairesinde görev yapmakla yükümlüdürler.

20- Gümrük Müdürlüğü: Vekilliğin taşra teşkilatı, memurluk, başmemurluk ve müdürlükler gibi birimlere ayrıldığı görülür. Vazifeleri; kanun dairesinde vekilliğine ait işleri yapmak ve iş sahiplerine kanun dairesinde kolaylık sağlamaktır.

21- Emniyet Müdürlüğü: Vilayetlerde emniyet makamları emniyet müdürlükleridir. Emniyet müdür, muavini, şube müdürü ve şube şefi teşkilatın önemli kısımları olup, vilayetin asayiş ve güvenliğini sağlamak en önemli görevleridir.

22- Jandarma Komutanlığı: Jandarma kuruluşu mülki teşkilata tabidir. Kadrosunun tertip ve dağıtımını Dahiliye Vekaletince yapılır. Vilayet jandarma birliklerine, yarbay veya binbaşı rütbesinde bir komutan tayin edilir. Vazifeleri arasında; vilayet ve çevresinde asayiş sağlamak, disiplini temin etmek, subay ve askeri zat işlerini düzeltmek, mesleki, askeri talim ve terbiye ile maiyetini yetiştirmek sayılabilir.

23- Vilayet İdare Heyeti: Valinin ildaresi altında olup; mektupçu, defterdar, nafia, sıhhiye ve ziraat müdürlüklerinden teşekkül eder.

İdare heyetleri kararlarını; idari, istişari ve kazai olmak üzere üç şekilde verirler.

İdare heyetinin idari yetkileri, kanun nizam ve nizamnamelerle vazifeleri belirtilmiştir(106).

II- KAZALARIN TEŞKİLAT VE İDARESİ

1- Kaymakam: Kazada en yüksek hükümet memuru olup, kazanın umumi idaresinden sorumludur.

Vazifeleri dalinde; kazada kanun ve nizamnameleri yayınlamak, ilan etmek, huzur ve asayiş sağlamak, halkın istek ve arzularını dinlemek, adli ve askeri daireler hariç, kaza dahilindeki memurları teftiş ve kontrol etmek, vazifelerinde suistimal görünenlere işten el çektirmek, köyleri gezip teftiş etmek söylenebilir.

106- Dahiliye Vekâleti; a.g.e., s.26-54; Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.267-278



2- Mal Müdürlüğü: Mal müdürünün idaresinde; varidat, tahsilat ve Milli Emlak Memurları bulunur. Vazifesi; kanunlar çerçevesinde görevlerin yapılıp yapılmadığını kontrol etmek, kanuna muhalif işleri yapanlar hakkında soruşturma açmak, bünyesinde bulunan üç servisi gerektiği şekilde çalışmasını sağlamaktır. Bu üç servisin görevleri ise:

a- Vardiat servisi: vergilerin toplanması için tahakkuk edecek bilgileri, tahsilat servisine vermek.

b- Tahsilat servisi; tahsilat memurları vasıtasıyla vardiat servisi tarafından tesbit edilen vergileri toplamak.

c- Muhasebe servisi: kaza teşkilatına ait masraf ve tahakkuk ettirilen maaş ve masrafları ita emrine bağlamak ve kanun hükümleri dairesinde dağıtımını temin etmek.

d- Milli Emlak Servisi: Milli Emlak Memurları tarafından, vilayet, milli emlak servisinde yazılan işlerden kazalara ait olanları tesbit etmek, hazineye ait zararların tanzimini sağlamaktır.

3- Tahrirat Katibi: Teşkilatında her konuda bir tahrirat katibi ve luzumu olan yerlerde bir de yardımcısı vardır.

4- Hükümet Hekimliği: Teşkilat olarak kazalarda bir veya daha ziyade hükümet tabibi bulunur. Hükümet tabiblerinin emrinde luzumu kadar sağlık memurları vardır. Vazifeleri, kanun ve talimatlar doğrultusunda kazada sağlık işlerini yürütmektir.

5- Orman Memurluğu: Orman Umum Müdürlüğü'nün vilayetler teşkilatı memleketin orman vaziyetine göre kurulur.

6- Ziraat Muallimliği(Memurluğu): Ziraat işlerinden sorumludur. Ziraat Vekaletine bağlıdır. Vilayet teşkilatında; ziraat başmüdürlükleri, zirai mücadele teşkilatı, ziraat mektepleri ve kurslar bulunmaktadır.

7- Veteriner: Hayvan sağlığı ile konularla ilgili bir kurumdur. Teşkilatında; veteriner başmüdürlükleri, veteriner müdürlükler, mütehasıs veterinerler, fen ve hayvan sağlık memurları, mektepler ve kurslar bulunur.

8- Tapu Memurluğu: Teşkilatında bir tapu sicil muhafızı veya memuru bulunur. Tapu sicil muhafızları mntıklarında tapu işlemlerini sonuçlandırma selahiyetlerine haizdirler.



9- Nüfus Memurluğu: Teşkilatında, kazalarda birer memur ile katip bulunur. Vazifesi; doğum ve ölüm nüfus kayıtlarının, askerlik çağına gelenlerin kayıtlarının çıkarılmasını yapmaktır.

10- İskân Memurluğu: Kazada iskân teşkilatı varsa, bunlar Kaymakamların emrinde iskân mevzuatının verdiği iş vazifelerini yaparlar.

11- Vakıflar Memurluğu: Teşkilat olarak; lüzum görülen kazalarda memur ve katiplerinden teşekkül etmiştir. Vazifeleri arasında; kaza dahilindeki bütün vakıf işlerini mevzuat ve talimatlar dairesinde yürütmek ve gerekli kayıtları yapmaktır.

12- Emniyet Amiri veya Emniyet Komseri: Teşkilatı; Emniyet makamları, emniyet amirliği veya emniyet komiserlerinden teşekkül eder. Kazaların emniyet ve asayişini temin etmek vazifeleri arasındadır. Her derece komserlerden şube şefleri bulundurulabilir.

13 - Jandarma Komutanı: Jandarma kuruluşları mülki teşkilata attır. Bir kaza mıntukasında bulunan sabit jandarmalar o kazanın jandarma birliğini teşkil ederler.

Vazifeleri arasında; mesleki, askeri talim ve terbiye, seferberlik hazırlıkları, asayişin, emniyet ve güvenini sağlamak, mülki, adli ve askeri vazifeleri yapmak sayılabilir.

14- Posta, Telgraf ve Telefon Müdürü: Müdür ve Şefleri o kaza hududu dahilindeki Posta, telgraf ve telefon merkezlerine ait işlerden kanunlar çerçevesinde sorumludurlar.

15- Kaza İdare Heyeti: Kaymakamın idaresi altında; tahrirat katibi, mal müdürü, hükümet doktoru ve ziraat memurlarından teşkkül ettirilmiştir. Bunların idari, istişari ve kazai olmak üzere üç çeşit görevleri vardır.

Kaza idare heyetlerinin kararlarına Devlet Şurasına iritarzda bulunulabilir.

III- NAHIYELERİN TEŞKILAT ve İDARESİ

1- Nahiye Müdürü: Nahiye de en yüksek hükümet memurudur. Görevleri arasında; nahiye dahilindeki kanun ve nizamnamelerin yayın ve ilanı temin etmek, nahiyenin emniyet ve asayişini sağlamak, halkın şikayet ve dileklerini dinlemek sayılmaktadır.



2- Emniyet Komiseri: Polis Teşkilatı bulunan nahiyelerde emniyet komiserlikleri emniyet makamı olup, buldukları yerin emniyet ve asayişini sağlamakla yükümlüdürler.

3- Hükümet Tabibi: Tam teşekküllü nahiyelerde hükümet tabibi bulunabilir. Halkın sağlığı ile ilgili konularda, kanunlar ve talimatlar dahilinde görev yaparlar. Hastalıklardan korunma ve mücadele görevlerini üstlenmişlerdir(107).

Bu kanun çerçevesinde bir değerlendirme yapılacak olursa; yukarıda açıklanan, mülki teşkilat ve idari konularına göre, daha önce çıkarılmış kanunlardan 1913 idare-i umumiye kanununa göre pek çok değişiklikler görmek mümkündür. Bu değişiklikler:

1- 1929 yılı vilayetler idaresi kanununun 1. maddesine göre idari birim olan; vilayet, kaza, nahiye burada da yer almış, ancak "Sancak" tabiri tamamen kaldırılmıştır.

2- 1913 İdare-İ Umumiye-i vilayet Kanununda ,vilayet sınırlarının, kaza merkez ve sınırlarının değiştirilmesi ile nahiyelerin teşkili ve kaldırılmasını, birinden diğerine bağlanmasını sağlayacak tek yol padişahın onayı ve tasdiki iken yeni 1929 kanunu ile ilk defa, vilayet merkezlerinde merkez kaza teşkilatı kurulması ve başlarına bir Kaymakam tayini yürürlüğe girerken, bazı memurlukların ilavesi sağlanmıştır. Ayrıca bir vilayetin teşkili veya kaldırılması 2. maddede belirtildiği gibi, ancak Devlet Şurasının görüşü alınarak kanunla yapılabileceği belirtilirken kaza, merkez ve sınırlarının değiştirilmesi, nahiyelerin kurulması veya kaldırılması, sınırlarının değiştirilmesi, bir kazadan diğerine bağlanması ise vilayet idare heyeti ve umumi meclislerin onayının alınmasından sonra, Dahiliye Vekaletinin kararı ve Cumhurbaşkanının tasdiki ile yapılacağı belirtilmiştir. Böylece osmanlı dönemindeki kişi egemenliğinden (Padişah) , halkın egemenliğine geçiş ve yetkinin tek elden alınması ortaya konulmuştur.

3- Diğer bir husus ise, 1924 yılında şeriye ve evkaf nezaretinin kaldırılmasından sonra, kadılık ve mutasarrıflık teşkilatlarına rastlanmaması, hukuk işleri müdürü, hekim ve müddei-i umumiler gibi memurluklarında görülmesi olmuştur. Vilayet ve kazalarda yeni kurulan teşkilatlarda, ticaret ve sanayi, orman, ziraat, veteriner, iskan memurluklarında yapılan bazı değişiklikler önemli yeniliklerden sayılabilir.



4- Vilayetlerde vali başkanlığında mülkiye ve hukuk memurları arasından, üç kişi ile kurulan "İdare Heyetleri" de bir başka yenilik olarak gösterilebilir

5- Vilayet, kaza ve idare kuruluşlarının görevleri, tayin usulleri bu husustaki önemli yeniliklerden birisidir.

18 NİSAN 1929 TARİH VE 1426 SAYILI KANUN HÜKÜMLERİNE GÖRE İDARI TAKSİMAT VE MÜLKİ TEŞKİLATIN SONRADAN UĞRADIĞI DEĞİŞİKLİKLER

1929 tarih ve bu günkü mülkiye teşkilatının temeli olan 1426 Sayılı Kanun hükümleri, daha sonraki yıllarda bazı değişikliklere uğramıştır. Nitekim 22 Mayıs 1932'de 14. maddenin b fıkrasından kaza mal müdürleri tabiri kaldırılmıştır⁽¹⁰⁸⁾.

Yine Dahiliye Vekâletinin merkez teşkilatındaki 22 Mayıs 1930 tarih ve 1624 sayılı kanunla, Müsteşarlık, Hususi Kalem Müdürlüğü, Emniyet işleri Umum Müdürlüğü, Hukuk Müşavirliği, Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü, Nüfus İşleri Umum Müdürlüğü, Jandarma Kumandanlığı, Vilayetler İdaresi Umum Müdürlüğü Şubeleri yeniden düzenlenmiştir⁽¹⁰⁹⁾.

Ayrıca 29 Temmuz 1931 tarih ve 1851 sayılı kanunla, vilayetler idaresi kanununun bazı maddeleri değiştirilirken⁽¹¹⁰⁾, 2050 sayılı kanunla da Emniyet Umum Müdürlüğü iç teşkilatında bazı değişiklik yapılarak emniyet işleri ile asayiş işleri birbirinden ayrılmıştır⁽¹¹¹⁾.

1 Haziran 1933 tarih ve 2205 sayılı kanunla da Hukuk Müşavirliği teşkilatı, müşavirlik ve muhakemat diye ikiye ayrılmış ve matbuat umum müdürülüğü teşkil edilmiştir⁽¹¹²⁾.

1934 Temmuzunda emniyet işleri umum müdürlüğüne memleketin hudut işleriyle uğraşması için iki büro ilave edilirken, 2577 sayılı kanunla Nüfus Umum Müdürlüğü iç teşkilatında değişiklik yapılmıştır. Haziran 1936'da ise 3046 sayılı kanunla mahalli idareler umum müdürlüğününün

108- **Düster III. Tertip**; c.13, s.354

109- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.11-14

110- **Düster III. Tertip**; c.12, s.864

111- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.14

112- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.15



dahili teşkilatında değişiklik yapılmış, iki şubeden ibaret olan şube, dörde çıkarılmıştır(113). Bu arada 16.6.1936 tarih ve 3001 sayılı kanunla vilayet idaresi kanununun 2 ve 71. maddeleri değiştirilirken 4025 sayılı kanununda üçüncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır(114). 1937 yılında 3201 sayılı kanunla emniyet umum müdürlüğü teşkilatında değişiklik yapılarak şubeler 9'a çıkarılmış, 1938 yılı başlagıcında 3314 sayılı kanunla mahalli idareler umum müdürlüğü dahili teşkilatında değişiklikler yapılmış, yeni daire reislikleri kurulmuştur(115).

1938 yılında 3451 sayılı vilayetler idaresi kanununun 2. ve 71. maddeleri değiştirilirken 3001 sayılı kanunun 1. maddesinde yürürlükten kaldırılmıştır(116).

1939 yılında ise 3571 sayılı kanunla Dahiliye Vekaleti teşkilatında müsteşar muavinliği getirilirken Vilayetler İdaresi Umum Müdürlüğü kaldırılmış, Memurlar Sicil ve Muamelat Umum Müdürlüğü, Levazım ve Serferberlik Müdürlükleri kurulmuştur.

1943 yılında ise 4445 sayılı kanunla müsteşar muavinlikleri ikiye çıkarılırken, Vilayet İdaresi Umum Müdürlüğü yeniden teşkil edilmiştir(117).

Vilayetler idaresi kanunundaki değişiklikler ise 6.1.1940 tarih ve 3758 sayılı kanun(118); 6.5.1941 tarih ve 4008 sayılı kanun(119), 15.5.1941 tarih ve 4025 sayılı vilayet idaresi kanununda bazı değişiklikler yapılmıştır(120).

Ancak vilayet idaresi kanunundaki değişikliklerden biriside; 1426 sayılı kanununda tadil edilen 9.6.1943 tarih ve 4438 sayılı kanunla 58. maddede yapılan değişikliktir. Buna göre vilayet idare heyeti; valinin başkanlığı altında mektupçu ve defterdar ile maarif, nafia, sıhhat ve içtimai muavenat, ziraat müdürlüklerinden teşekkül ettirilmiş, vali maazereti halinde muavini, muavini bulunmayan vilayetlerde, mektupçuyu heyete başkanlık etmek üzere vekil bırakması uygun görülmüştür(121).

113- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.117-18

114- Düstur III. Tertip; c.17, s.1101

115- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.20-22

116- Düstur III. Tertip; c.19, s.1268

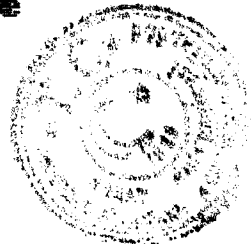
118- Vecihi TÖNİK; a.g.e., s.21-23

117- Düstur III. Tertip; c.21, s.167

119- Düstur III. Tertip; c.22, s.506

120- Düstur III. Tertip; c.22, s.559

121- T.C.Başvekalet Neşriyat ve Müdevrenat Dairesi Müdürlüğü **Resmî Gazete**
15.6.1943



1933 YILINDA VİLAYETLER(122)

- | | |
|--------------------------|-------------------------|
| 1- A. Karahisar Vilayeti | 29- İzmir Vilayeti |
| 2- Amasya Vilayeti | 30- Kars Vilayeti |
| 3- Ankara Vilayeti | 31- Kastamonu Vilayeti |
| 4- Antalya Vilayeti | 32- Kayseri Vilayeti |
| 5- Aydın Vilayeti | 33- Kırklareli Vilayeti |
| 6- Balıkesir Vilayeti | 34- Kırşehir Vilayeti |
| 7- Beyazıt Vilayeti | 35- Kocaeli vilayeti |
| 8- Bilecik Vilayeti | 36- Konya Vilayeti |
| 9- Bolu Vilayeti | 37- Kütahya Vilayeti |
| 10- Burdur vilayeti | 38- Malatya Vilayeti |
| 11- Bursa Vilayeti | 39- Manisa vilayeti |
| 12- Çanakkale Vilayeti | 40- Maraş Vilayeti |
| 13- Çankırı Vilayeti | 41- Mardin Vilayeti |
| 14- Çoruh Vilayeti | 42- Muğla Vilayeti |
| 15- Çorum Vilayeti | 43- Muş Vilayeti |
| 16- Denizli Vilayeti | 44- Niğde Vilayeti |
| 17- Diyarbekir Vilayeti | 45- Ordu vilayeti |
| 18- Edirne Vilayeti | 46- Samsun Vilayeti |
| 19- Elaziz Vilayeti | 47- Seyhan Vilayeti |
| 20- Erzincan Vilayeti | 48- Siird Vilayeti |
| 21- Erzurum Vilayeti | 49- Sinop Vilayeti |
| 22- Eskişehir Vilayeti | 50- Sivas Vilayeti |
| 23- Gazi Anteb Vilayeti | 51- Tekirdağ Vilayeti |
| 24- Giresun Vilayeti | 52- Tokad Vilayeti |
| 25- Gümüşane Vilayeti | 53- Trabzon Vilayeti |
| 26- İçel Vilayeti | 54- Urfa Vilayeti |
| 27- Isparta Vilayeti | 55- Van Vilayeti |
| 28- İstanbul Vilayeti | 56- Yozgad Vilayeti |
| | 57- Zonguldak Vilayeti |

122- M.Orhan BAYRAK; **Türkiye Tarihi Yerler Klavuzu** , İstanbul, 1982, s.1-540;
T.C. Dahiliye Vekaleti 1933 Yılına Ait Belediye Bütçeleri c.4, İstanbul, 1936,
s.1866-1885



1939 YILINDA VİLAYETLER(123)

- | | |
|----------------|----------------|
| 1- Afyon | 31- İstanbul |
| 2- Ağrı | 32- İzmir |
| 3- Amasya | 33- Kars |
| 4- Ankara | 34- Kastamonu |
| 5- Antalya | 35- Kayseri |
| 6- Aydın | 36- Kırklareli |
| 7- Balıkesir | 37- Kırşehir |
| 8- Bitlis | 38- Kocaeli |
| 9- Bolu | 39- Konya |
| 10- Burdur | 40- Kütahya |
| 11- Bursa | 41- Malatya |
| 12- Çapakçur | 42- Manisa |
| 13- Çanakkale | 43- Maraş |
| 14- Çankırı | 44- Mardin |
| 15- Çoruh | 45- Muğla |
| 16- Çorum | 46- Muş |
| 17- Denizli | 47- Niğde |
| 18- Diyarbakır | 48- Ordu |
| 19- Edirne | 49- Rize |
| 20- Elazığ | 50- Samsun |
| 21- Erzincan | 51- Seyhan |
| 22- Erzurum | 52- Siirt |
| 23- Eskişehir | 53- Sinop |
| 24- Gaziantep | 54- Sivas |
| 25- Giresun | 55- Tokat |
| 26- Gümüşhane | 56- Tekirdağ |
| 27- Hakkâri | 57- Trabzon |
| 28- Hatay | 58- Tunceli |
| 29- Isparta | 59- Urfa |
| 30- İçel | 60- Van |
| | 61- Yozgat |
| | 62- Zonguldak |

Yukarıdaki tablolardan da anlaşılacağı üzere, Cumhuriyetin ilanından 1950 yılına kadar idari taksimatta yapılan değişiklikler sonucu, bazı vilayetler kazaya dönüştürülürken, bazı kazalarda vilayet yapılmıştır. Bunların bir kısmı ise yeniden ilçeye dönüştürülmüştür. Bazı vilayetlerin isimleri ise, zaman içerisinde çeşitli kanunlarla yenilenmiştir. Bu düzenlemelerdeki durumlar siyasi, iktisadi



coğrafi konumları gözönüne alınmış ve üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Nitekim en son 1989 yılında Kırıkkale, Aksaray, Karaman ve Bayburt yeni vilayetlerin arasında katıldığı görülmüştür.

Tesbit edebildiğimiz kadar 1923 yılından 1950 yılına kadar; Adana 1933 yılına kadar ismini taşımasına mükabil daha sonra 1956 yılına kadar Seyhan olarak anılmış; Ağrı 1938 den sonra vilayet olmuş; Artvin 1923-1934 yılları arasında vilayet iken sonradan 1950 yılına kadar kaza olmuş, ancak 1950 den sonra tekrar vilayet haline dönüştürülmüştür. Yine Bursa vilayeti 1933 yılına kadar Hüdavendigar ismiyle anılmış ancak 1933 den sonra Bursa olarak ortaya çıkmıştır. Hakkari ise 1926-1936 yılları arasında kaza olarak yönetilirken, ancak 1936 yılında yeniden vilayet olabilmisti. İçel ve Mersin 1933 yılına ayrı ayrı söylenirken bu tarihten sonra İçel olarak anılmaya başlanmış, Muş 1929'dan sonra vilayet haline getirilmiştir. Bu hususlardaki değişikliklerden en önemlisi şüpesiz 1939 yılında Hatay'ın Anavatanına katılması ve idari taksimattaki yerini alması olmuştur. 1923 yılında 1940 yılına kadar yukardaki tablolardan görüldüğü gibi vilayetlerin durumu ve isimleri zaman zaman değişmiştir.



SONUÇ

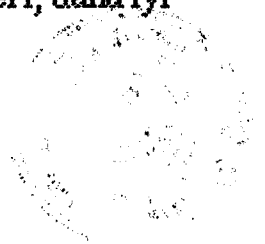
Türklerde idari taksimat ve mülki teşkilatın tarihçesinin islamiyet öncesi Türk tarihinin derinliklerinden itibaren başladığı bilinmektedir. Nitekim Göktürk Hakamı Bumin Hanın, İstemi Hanı Göktürk devletinin batı kesimini idare etmek üzere görevlendirilmesi, memleketin yönetiminde bir kolaylık sağlamak isteğini ortaya koyarken idari taksimatında ilk örneğini sergiliyordu.

Büyük Selçuklu, Gazneli, Karahanlı, Memluklu gibi Türk devletleri zamanında, Türklerin teşkilatlanmaya önem verdikleri ve bu maksatla, prenslere "Atabey"leri yardımcı olmak üzere memleketin yönetimine kolaylıklar getirmeleri için yanlarında gönderiliyordu. Anadolu Selçuklu Devleti zamanında ise; memleketin sınırlarının genişlemesi üzerine idari taksimat ve mülki teşkilata yeniliklere gidilmiş ve "Divan Teşkilatı" getirilerek yönetiminin istişare ve müşavere yoluyla teminine çalışmaları ve bunda da başarılı oldukları görülmektedir.

Osmanlı Devleti dönemine gelince; eyalet veya taşra yönetiminde Beylerbeyi, Sancak Beyi, Şubası, Sipahi gibi, komuta zinciriyle birbirine bağlı yöneticiler bulunmuşlardır. Ancak bu dönem şartlarında, yönetimin kolayca denetlenmesinin sağlanmasını gerçekleştirilmesi mümkün olamamıştır. Yükselme devrinde toprak ve sınırlarının çok genişlemesi; Eyalet, Sancak (Liva) ve kazalara bölünme durumunu getirmiş ve şehzadelerin bazı vilayetlere vali olarak gönderilmeleri, yönetimi rahatlatma ve teşkilatın işleyişini sağlama bakımından önemli sonuçları olmuştur.

Şüphesiz batı sistemi yönetim şeklinin bazı hususiyetleri, çağdaş işleyen yönetim ilkelerine dayandırmak fikirleri tanzimat ile başlamıştır. Ancak Osmanlı Yönetimini zorlayan pek çok önemli faktörleride unutmamak gerekir. Çünkü, Fransız İhtilali sonucu dünyada milliyetçilik fikirlerinin Osmanlı sınırlarından girmesi, batılı devletlerin Osmanlı Devleti içindeki çeşitli toplumları kavmiyetçiliğe ve dini siyasete alet etmeye, bağımsızlığı ileri sürerek, Osmanlı Devletinden reformlar istemeye başlamaları sonucu, yönetimde batı sistemi yeniliklerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim bunun etkisi kendisini kısa zamanda göstermiştir. Tanzimatın ilâm ile Osmanlı Devlet Yönetiminde yeni bazı hususların ortaya çıkması, devlet gücünün, mali işlerin, yargı yetkisinin, mülki teşkilatın düzenli bir şekilde işleyebilmesini temine yardımcı olmuştur.

Burada önemli olan husus yetişmiş kadro yetersizliğine rağmen, tüm yönetim yapısını tek merkezden yürütmeye çalışmaları olmuştur. Fakat zaman göstermiştir ki, bu husus pek başarılı bir şekilde gerçekleştirilememiştir. Böyle bir yenileme hareketi yerine, eyalet yönetiminin geleneksel kurum ve teşkilatına çeki düzen vermeleri, daha iyi

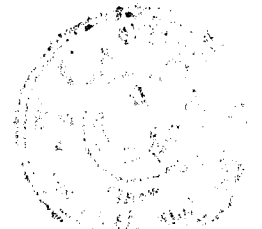


bir sonuç alınabileceğini ortaya koymuştur. Tanzimat hareketi ile daha da kuvvetlenen, "Merkeziyetçi" eğiliminin sonucu, Osmanlı eyalet yönetimini iki şekilde etkilemiştir. Birincisi, mali alanda, ikincisi ise vilayetlerin ve yerel yönetimin yeniden örgütlenmesi, düzgün, hızlı ve eşit bir biçimde işlenmesini temin etmenin sağlanmasında olmuştur. Bu teşkilatlanma anlayışı imparatorluğun sonuna kadar sürdüğü gibi, Cumhuriyet dönemi yönetim sisteminde de önemli etkileri olarak devam etmiştir.

Diğer önemli bir olay da 1856 Islahat Fermanından sonraki gelişmelerde olmuştur. Buradaki mülki ve idari taksimat sisteminin aldığı olduğu şekil, yine maliye, yönetim ve yargı organlarının yeniden düzenlenmesi ile halkın yönetiminde etkili olmasını sağlamıştır. 1861 yılında çıkarılmış olan bir nizamnameye göre vilayet yönetim sistemi, ilk defa Cebel-i Lübnan'da uygulanmıştır. Fakat bu, Osmanlı devletinin topraklarında gözü olan batılı devletlerin pek tatmin etmemiştir. Bunun üzerine Osmanlı Mülki idaresi sistemine yeniden şekil veren temel belge, "İdare-i Vilayet Nizamnamesi" 1864 yılında ilan edilmiştir. Bu nizamnameye göre idari taksimat; vilayet, liva, kaza ve kariye olmak üzere dört, kademe üzerine oturtulmuştur. Vilayetleri valilerin, livaları mutarasıfların kazaları kaymakamlıkların, kariye, nahiyeleri de müdürlerinin yönetimine verilmişlerdir. Ayrıca bunların yanında idare meclisleri oluşturulmuştur. Diğer bir yenilik ise, vali muavinliğinin getirilmesi olmuştur. Bu nizamname ilk defa Tuna vilayetinde, daha sonra da pek çok vilayetlerde uygulanma başlamış, bunda başarılı olunca 1871 yılında "İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi" çıkarılarak, İdari Taksimat; vilayet, liva, nahiyeye ve köy halini almıştır.

Ancak bu nizamnamede, merkeziyetçi eğilim eskisinden daha fazla kuvvetlenmiş, mahalli idarelerde bu eğilim içerisinde düzenlenmiştir. Bu sistem 19. yüzyıl boyunca yürürlükte kalmıştır. Uygulama sonrası nahiyeye sayıları artmamış, fakat köy ve mahalle idareleri değişime bağlı olarak, yeniliklerin uygulanmasında pek uyum sağlayamamıştır.

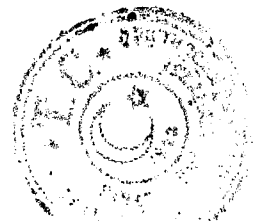
Ancak bu plân çerçevesinde 1876 tarihinden sonra "İdare-i Nevahi-Nizamnamesi" ile Nahiyeye teşkilatı ve idaresi yeniden tanzim olunmuş, 200 haneden küçük köyler bir araya getirilerek yeni nahiyeler teşkil edilmiştir. 19. yüzyıl sonlarında görülen diğer bir gelişme imparatorluğun, biri Arabistan'da, biri Rumeli'de ve diğer ikisinde Anadolu'da olmak üzere dört ordu bölgesine ayrılması ve başlarına birer "Müşir" atanması olmuştur. Bununla vilayet yönetimi askeri yapıdan ayrılmış, vali mülki amir durumuna getirilmiştir. Bu arada önemli bir durum ise; vilayet meclisi ile valiler arasındaki ilişkinin niteliğidir. Valilerin etnik yönden karmaşık olan bu meclislerin üzerinde bulunması cemaatler arası problemlerin çözümlenmesine yardımcı olduğu gibi hükümet ile halk ilişkilerinin de daha rahat yürütülmesine sebep teşkil etmiştir.



İdari taksimat ve mülki teşkilat II. Meşrutiyet döneminde de bazı gelişmeler ile değişiklikler göstermiştir. Ancak merkezîyetçi eğilim yine devam etmiştir. Burada önemli olan nokta Osmanlı Devletinin Taşra yöneticilerinin kişiliğine yeni bir husus olarak tek parti temsilciliğinin eklenmesi olmuştur. Böylece ittihat ve teraki yönetimi taşra yöneticilerini artan ulaşım ve haberleşme imkanlarından faydalanarak merkezi denetimi daha rahat yapabilmişlerdir. Fakat devletin o dönemlerde üst kademedeki örgütlenmesi ve kati bir merkezîyetçiliğe imkan sağlanması mümkün olmadığından Tanzimattan sonra olduğu gibi, çözüm olarak vilayet sınırları daraltılmış ve bazı livalar doğrudan doğruya merkeze bağlanmıştır. Şüphesiz bu durum merkezi denetimin sağlanması için vilayet sayısının düşürülmesi ile maliye ve yönetim alanındaki güçlükleri çözmede etkili olmuştur. Yani yönetim yapısında ne kadar çok il oluşturulursa güçlükleri de o kadar artmış olacağı düşüncesiyle hareket etmişlerdir.

İdari Taksimat ve mülki teşkilatta yenileşme hareketleri 1913 tarihli "İdare-i Umumiye-i Vilayet" kanunu ile devam etmiştir. Bu kanun şüpheşiz Cumhuriyet dönemine de kaynak teşkil etmiştir. Nizamnamede öngörülen idari bölünmeler kanunlaşmış, kanunda vilayet genel idaresinin vali, liva idaresinin mutasarrıf, kaza idaresinin kaymakam, nahiye idaresinin nahiye müdürünün sorumluluğunda olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca vilayet merkezinde "Merkez kazası" teşkilatı ve kaymakam bulunması öngörülmüştür. Milli Mücadele yıllarında bu kanun yürürlükte olmakla birlikte 1921 anayasası ile idari taksimat; vilayet, kaza, nahiye olarak tanzim edilmiştir. Böylece livaların kaldırılması yoluna gidilmiştir. Ancak bu durum 1924 yılında kesin halini almıştır.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde bazı isimler değişmekle birlikte 57 vilayet olarak idari taksimat gerçekleşmiştir. Yine 30 Mayıs 1926 tarihinde mülki teşkilatı ve idari taksimatta yeni bir düzenlemeye gidilmiş; 11 vilayet kazaya, 27 kaza nahiyeye dönüştürülürken, 18 kaza ise yeniden teşkil edilmiştir. Cumhuriyet döneminde mülki teşkilat ve idari taksimattaki yapılan önemli bir değişiklikde 18 Nisan 1929 tarih ve 1426 sayılı kanun hükümlerine göre yapılmıştır. Burada yönetim vilayet, kaza ve nahiyelere ayrılırken; vilayetlerin, kazaların, nahiyelerin teşkilat ve idareleri ile vali, kaymakam, nahiye müdürlerinin görev ve yetkileri artırılarak yeniden düzenlenmiştir. Ancak bununla da kalmamış, Dahiliye Vekâleti teşkilatında 22 Mayıs 1930 da ve 1 Haziran 1930 da kabul edilen kanunlar ile vazife ve selahiyetleri yönünden yeni düzenlemelere gidilmiştir. Ayrıca, 1426 sayılı kanunla idari taksimatın teşkilat ve idaresindeki değişiklikler; 29 Temmuz 1931 tarih, 1851 sayılı kanun, 22 Mayıs 1932 tarih ve 1965 sayılı kanun, 16 Haziran 1936 tarih ve 3001 sayılı kanun, 28 Haziran 1933 tarih ve 3451 sayılı kanun, 6 Ocak 1940 tarih ve 3758 sayılı kanun, 6 Mayıs 1941 tarih ve 4008 sayılı kanun ve 18 Mayıs 1941 tarih 4025 sayılı kanunlar ile yapılmıştır.



Cumhuriyetin ilanından 1950 yılına kadar olan bu değişiklikler bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda tablolar ve haritalar göz önüne alınarak taksimat ve isim değişiklikleri vilayetlere göre şu şekilde izah etmek mümkündür.

1- Adana: 1923-1928 yılları arasında il iken, 1933-1956 yılları arasında "Seyhan" olarak isimlendirilmiş, 1956 da tekrar Adana olarak geçmiştir.

2- Ağrı: 1923-1927 yılları arasında Bayazıt'a bağlı, 1927-1938 yılları arası Karaköseye bağlı bir ilçe iken, 1938'de il olabilmıştır.

3- Artvin: 1923-1933 yılları arasında il iken, 1933-1936 yılları arası Rize, 1936-1956 yılları arası Çoruh adıyla il haline getirilmiş, 1956 yılından sonra tekrar Artvin adıyla il olmuştur.

4- Balıkesir: eski adı Karasi olan bu ilimiz 1926 yılında Balıkesir adını almıştır.

5- Bilecik: ilk adı Ertuğrul olarak bilinen bu il, 1932 yıllarından sonra Bilecik olarak değişmiştir.

6- Bingöl: Çapakçur adıyla önce Diyarbakır'a, daha sonra Genç'e, 1926'da ise Genç İlinin kaldırılması ile Elazığ'a bağlanan bu ilçe, 1929'da Muş'a bağlanmıştır. Çapakçur ancak 1936 yılında il olmuş, 1945 yılında da Bingöl adını almıştır.

7- Bitlis: 1923-1929 tarihleri arasında il iken, 1929'da Muş'a bağlanmış, 1936'da tekrar il haline getirilmiştir.

8- Bursa: Hüdavendigâr ismiyle anılan bu il, Cumhuriyet Döneminde Bursa adını almıştır.

9- Çankırı: "Çangırı" ismiyle anılan il 1925'te "Çankırı" adını almıştır.

10- Çoruh: 1933-1936 yılları arasında il iken, 1936'da Rize iline bağlanmıştır.

11- Diyarbakır: önceleri Diyr-ı Bekir ismi ile anılırken 1937 yılında Atatürk'ün isteği üzerine Diyarbakır olarak değiştirilmiştir.

12- Elazığ: önceleri "Elaziz" olan şehrin ismi Atatürk'ün isteğiyle Elazığ olarak değiştirilmiştir.

13- Gaziantep: Başlangıçta Ayıntap olan ismi 1928 yılında Gazilik ünvanı verilerek Gaziantep olmuştur.

14- Hakkari: 1926'da il olmuş, 1933 yılında ilçe haline getirilerek Van'a bağlanmış, 1936 yılında tekrar il olmuştur.

15- Hatay: (Antakya); Cumhuriyetin ilk yıllarında sınırlarımız dışında kalan Hatay, 1939 yılında Türk topraklarına katılmış ve Antakya il merkezi olarak teşkilatlanmıştır.

16- İçel: 1923 yılında il olmuştur. Ancak İçel ve Mersin ayrı ayrı vilayet iken, 1933 yılından itibaren ikisinin birleştirilmesi sonucu tek vilayet halinde getirilmiştir.

17- Çebel-i Bereket: 1923 ile 1933 yılları arasında vilayet iken, 1933'de Adana'ya Osmaniye adıyla ilçe olarak bağlanmıştır.



18- Kırklareli: önceleri adı Kırk Kilise olan il, 1924 yılında kırklareli olarak değiştirilmiştir.

19- Kırşehir: Gül Şehri olarak bilinen ismi, Kırşehire'e çevrilmiştir. 1923-1954 yılları arası vilayet, 1954-1957 tarihleri arasında Nevşehir'e bağlı bir ilçe yapıldıktan sonra, 1957'de tekrar vilayet olmuştur.

20- Manisa: ilk ismi Saruhan olarak geçen vilayet, 1927 yılında Manisa olarak değiştirilmiştir.

21- Kahraman Maraş: Maraş olarak bilinen il, 1973 yılında özel bir kanunla Kahramanmaraş olarak değiştirilmiştir.

22- Muğla: Mentese olarak bilinen il, 1923'te Muğla adını almıştır.

23- Nevşehir: 1923-1954 yılları arasında Kırşehir'e bağlı bir ilçe iken, 1954'de il olmuştur.

24- Sakarya: 1954 yılına kadar Adapazarı adı ile Kocaeli'ne bağlı iken, 1954'de adı Sakarya'ya çevrilerek, il olmuştur.

25- Samsun: başlangıçta adı Canik olan bu vilayet, 1926'da Samsun'a çevrilmiştir.

26- Tunceli: 1923-1925 yılları arasında Dersim adıyla vilayet olmuş, 1926-1936 yılları arasında Elazığ'a bağlı bir ilçe, 1936'da Çemişgezek'e bağlı bir ilçe olmuş, 1947'de merkez ilçesi olan Kalan, Tunceli'adıyla yeniden vilayet yapılmıştır.

27- Uşak: 1923-1953 yılları arasında Kütahya'ya bağlı bir ilçe iken, 1953'te vilayet olmuştur.

28- Van: 1923-1933 arası vilayet, 1933-1936 arası ilçe haline getirilmiş, 1937'de tekrar vilayet olmuştur.

29- Yozgat; önce Bozok olan ismi 1927'de Yozgat'a çevrilmiştir.

Bütün bunlardan Cumhuriyet dönemi idari taksimat ve mülki teşkilattaki değişiklikler yapılmış olduğu yıllar içinde, merkezi yönetim anlayışı gelişmiş, merkezin temsilcisi olan yöneticilerin önemlerinin ise azaldığı gözden kaçmamıştır.

Böylece bu gün için 71 vilayete ayrılan Türkiye Cumhuriyeti idari taksimatında en önemli şekillendirme 1923 yılında olmuş, bir Böngöl'ü 1936 yılında Hakkari'nin 1926 yılında, Antakya'nın 1939, Bilecik'in 1924 yılında Nevşehir'in, 1954 yılı, Sakarya'nın, 1954 yılında Tunceli'nin 1924 yılında, Zonguldak'ın 1924 yılında Ağrı'nın 1938 yılında yeni vilayetler olarak yer aldığını görürken, Seyhan'ın Karaköşenin, Şebinkarahisarın, Dersim'in Cebel-i Bereketin, Aksaray'ın Genç'in Ergani'nin, Siverek ve Çemişgezek vilayetlerinin bazılarının isimlerinin değiştirildiğini bazılarının da ilçe haline getirildiği görülmektedir. Bu değişikliğin; Ekonomik, Siyasi ve Coğrafi şartlar içinde yapıldığı ancak zamanın siyasi iktidarlarının da bunda etkili olduğu bilinmektedir. Ayrıca pek çok ilçenin nüfus patlaması sebebiyle bağlı buldukları vilayetleri sayıca ve ekonomik yönden geçmelerine rağmen vilayet yapılmamaları merkezi idarenin güçlüklerle karşılaşacağı bilindiğinden bunlar gerçekleşmemiştir.



BİBLİYOGRAFYA

KAYNAKLAR

- 1926 Yılı Türkiye Salmamesi; İstanbul, 1926
- 1928 Yılı Büyük Ticaret Salmamesi; İstanbul, 1928
- DÜSTUR; III Tertip, X Tertip, XII Tertip, XIII Tertip, XVII Tertip, XIX Tertip, XXI Tertip, XXII Tertip
- T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları; C.II - III, Ankara, 1980
- Resmi Gazete; T.C. Başvekalet Neşriyat ve Mudevvenat Müdürlüğü yayını, 4438 sayılı kanun

TETKİK ESERLER

- AKBAL, Fazıla ;1831 Tarihinde Osmanlı imparatorluğunda idare Taksimat ve Nüfus, **Belleten**, C.XVII/60, Ankara, 1951
- AKDAĞ, Mustafa ;Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi, C.I-II, Ankara, 1959-1974
- BAYKARA, Tuncer; **Anadolunun Tarihi Coğrafyasına Giriş I, Anadolunun İdari Taksimatı**, Ankara, 1988
- BAYRAK M., Orhan ;**Türkiye Tarihi Yerler Klavuzu**, İstanbul-1982
- CİN, Hailil ;**Osmanlı Toprak Düzeni**, İstanbul, 1985
- ÇADIRCI, Musa ;Türkiye Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme, **Belleten**, C.CXXXIV/135, Ankara, 1970
- ----- ;Tanzimatın ilanı sıralarında Türkiye de Yönetim, **Belleten**, C.CLI/203, Ankara, 1988
- DAHİLİYE VEKALETİ; **Vilayet İdaresi Kanunu**, Ankara, 1929
- ----- ;1933 Yılına Ait Belediye Bütçeleri, c.I, İstanbul, 1936



- ; **1933 Yılı Belediyeler Bütçeleri**, C.III. İstanbul, 1936
- ERDEHA, Kâmil ; **Milli Mücadele Yılında Vilayetler ve Valiler**, İstanbul, 1975
- GENELKURMAY ; **Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, Osmanlı Devri, I. Dünya Harbi İdari faaliyetler ve Lojistik**, C.X, Ankara, 1985
- GÜNGÖRDÜ, Nedret; **Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Mülki İdare Taksimatı**, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1988
- KAFESOĞLU, İbrahim, Yılmaz ÖZTUNA; **Türk Tarihi I**, Ankara, 1971
- KARAL, Enver Ziya **Osmanlı Tarihi**, C.VI, VII, VIII, Ankara, 1976-1977-1988
- KARPAT, Kemal. H ; **Ottoman Population, (183-1914)**, London, 1985
- ORTAYLI, İlber ; **Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler**, Ankara, 1974
- ; **Türkiye İdari Tarihi**, Ankara- 1979
- ORTSTROGORSKY. G. ; **Bizans Devleti Tarihi**, Ankara- 1981
- ÖZKAYA, Yücel ; **Osmanlı İmparatorluğunda Ayanlık**, Ankara, 1977
- ÖZTUNA, Yılmaz ; **Büyük Türkiye Tarihi**, C.XII, İstanbul, 1983
- UĞUR, A.Peker ; **Osmanlı İmparatorluğu İdari Taksimat ve Posta Şubeleri**, Ankara, 1984
- UNAT, Faik Reşit ; **Tarih I**, İstanbul, 1941
- UZUNÇARŞILI, İsmail. H; **Osmanlı Tarihi**, C.I, Ankara, 1984
- TÖNİK, Vecihi ; **Türkiye'de İdari Teşkilat**, Ankara, 1945
- TURAN, Şerafettin ; **XVII. Osmanlı İmparatorluğu İdari Taksimatı**, Atatürk Üniversitesi 1961 yıllığı, Erzurum- 1963, S.201-232
- YAMAN, Talat. M ; **Osmanlı Mülki İdaresinde Avrupalaşma Hakkında Bir Kalem Tecrübesi**, İstanbul, 1940



EKLER

EK-1= 1928 Yılı Büyük Ticaret Salnamesine Göre İdari Taksimat Metni

EK-2= 18 Nisan 1929 Tarih ve 1426 Sayılı Kanun Hükümlerine Göre İdari Taksimatta Yapılan Değişikliklere ait Kanun Metni

ŞEKİLLER

1= 1870 Nizamnamesine Göre Mülki Teşkilat

2= 1913 Tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanununa Göre Mülki Teşkilat

3= 18 Nisan 1929 Tarih ve 1426 Sayılı Kanuna Göre Mülki Teşkilat

HARİTALAR

1-A= 1831 Tarihinde Osmanlı İdari Taksimatı

1-B= 1883 Tarihinde Osmanlı İdari Taksimatı

1-C= 1903 Tarihinde Osmanlı İdari Taksimatı

2 = 1923 Tarihinde Türkiye Cumhuriyeti İdari Taksimatına Göre Vilayetleri

3 = 1925 Tarihinde Türkiye Cumhuriyeti İdari Taksimatına Göre Vilayetler

4 = 1926 Tarihinde Türkiye Cumhuriyeti İdari Taksimatına Göre Vilayetler

5 = 1928 Tarihinde Türkiye Cumhuriyeti İdari Taksimatına Göre Vilayetler

6 = 1933 Tarihinde Türkiye Cumhuriyeti İdari Taksimatına Göre Vilayetler

7 = 1939 Tarihinde Türkiye Cumhuriyeti İdari Taksimatına Göre Vilayetler





Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

Handwritten text in the upper middle section, appearing as a paragraph or list.

Handwritten text in the middle section, possibly a continuation of the previous text.

Handwritten text in the lower middle section, possibly a concluding paragraph.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or date.

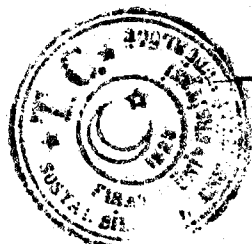
Handwritten text in the bottom left corner, possibly a name or address.

Handwritten text in the bottom right corner, possibly a date or reference number.

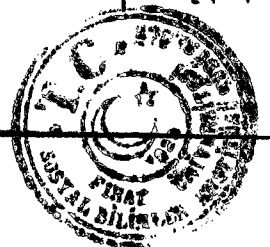
ناحيه	قضا مركزلى	ناحيه	قضا مركزلى
اسپارطه (حميد آباد) (۱۴۴۸۰۴)	مرکز	بازارجق	بوز اويوك ۳۰۷۶۹
اتاك ، يكي بوزلو	۴۴۶۶۳	اين اوكى ، اين حصار ، ميخال غازى	سكود ۳۶۷۸۳
بارلا ، جيل (ياولو)	۲۸۵۹۶	يكي بازار	كول بازارى ۱۵۹۲۱
سيكيركند	اولو بوزلو ۱۷۲۱۸		لفكه (عثمان ايلي) ۹۱۳۷
آفتشار	شرقي قره آغاج ۲۵۴۳۱		ازمير (۵۳۲۰۰۹)
حوران (قوندانلى)	يالواج ۲۸۸۹۶	بورنو ، سىدى كوى ، قيزلج طاغ (طاغ قيزلج)	مرکز ۱۹۰۲۹۱
استانبول (۸۰۶۸۶۰)	مرکز	آطه كیده ، باليانبول ، يركى ، كلاس .	اوده مش ۷۶۱۲۲
—	۲۶۱۵۰۴	كل باغچه	اوزله ۱۵۵۴۸
بكتوز ، عبدالرحمن غازى ، محمود شوكت باشا	اسكدار ۱۵۵۰۹۲	—	بايندر ۲۵۲۷۹
—	آطه ل ۱۱۶۹۱	آلتون اووا (آيازمند) ، تورانلى (ايايجه برنجه) ، جاندارلى ، ديكىلى ، رشاديه ، قنق (برنجه نواى) ، قوزاق	برنجه ۶۴۰۵۹
محمود بك	باقيركوى (مقرىكوى) ۲۰۴۴۱	فاضه	تيره ۳۹۱۲۹
كمر بورغاز (سورلى)	بك اوغلى ۲۹۴۰۲۵	آلاچالى ، بارباروس (يكي ناحيه)	چشمه ۹۷۹۷
استرانجه ، بويوك چكجه ، خادم كوى ، سيلورى	چتالجه ۵۰۶۱۲	صنيرجق ، طوغان بك (ايسىلى)	سفر بحصار (طوغان بك) ۸۳۳۲
آغوره ، آلاچاي ، ذكرمن چارى	شيله ۱۳۴۹۵	ذكرمن دره	طوربالى ۲۱۹۸۵
اسكىشهر (۱۵۴۱۹۵)	مرکز	فويجه جديد	فويجه ين ۸۸۱۸
چيفتيلر (محموديه)	۸۱۵۵۶	كوچوك باغچه ، مرصفان	قره برون (آخوردلى) ۷۹۳۲
كون يوزى ، قوز آغاجى	سيور بحصار ۳۱۴۹۶	آقنجيلر ، داوودل	قوش آطه ۱۴۷۱۵
—	سید غازى ۱۷۶۰۴	—	كجال باشا (نيف) ۲۱۹۶۸
—	ميخاليججق (قوزجق) ۲۳۵۳۹	على آغا چفتاكي	منمن ۲۷۹۲۴



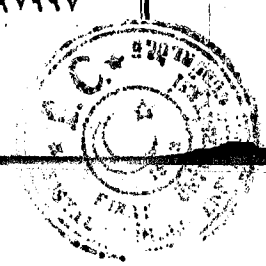
ناحيه لار	قضا مركزلىرى	ناحيه لار	قضا مركزلىرى
اينالى باللى ، قورگور	قله جك (قلايچق) ۳۸۳۱۵	(۲۰۶۲۷۰)	آنطاله (تىكە)
بك اوبەسى	كسكىن (دنك . مدنى) ۴۹۰۵۰	كەر	سركز ۲۸۷۸۰
—	نملاوخان ۱۴۲۳۷	ابرادى ، سوللس	آقسكى (مازله) ۲۴۶۰۴
شوربا (على دده شىخلىرى)	بيان آباد (بيان اووا) ۵۳۷۵۹	—	آلالى ۱۶۱۲۶
اورفه (۲۰۸۵۳۹)	—	كيز	سرىك (كوكسز) ۱۴۸۵۴
بازىكى (هوك) . سومطرى ، قباچيدز	سركز ۵۹۲۲۲	دمير طاش ، غازى پاشا ، قزل آغاج ، كوزىلى	علاشيه ۳۴۴۰۳
—	بیره جك ۳۱۴۲۵	توزجه ، قومليجه	فنىكه ۱۴۸۹۷
نصرتيه (ميل)	حران (آقچ قلمه) ۱۳۱۲۴	قاتقان (قلاماكي) ، قلمه (آينه هال)	قاش ۱۹۶۴۴
—	سروج (جىرسروج) ۱۹۴۵۲	بوز اووا ، قزلبه طاغ (مامانلر)	قورقود ابلى ۲۵۱۲۶
بوجاق ، قره طاغ ، قره كى (قرار)	سيوهرك ۴۳۳۴۴	بش توناق (بوزيقه چاي) ، طاش آغىل	مناوغات ۱۷۸۲۶
—	ويران شهر ۱۲۳۲۱	—	آنقره (۴۰۴۷۲۶)
—	هیلوان ۱۲۱۷۸	زیر (استانوس) ، عامى بوزغاد	سركز ۱۰۷۶۴۱
آرباطين	بايلاق ۱۷۴۶۳	كودول	آباش (مناره) ۲۲۴۰۳
ايچ ايل (سافكه) (۹۱۰۳۹)	—	—	بالا (قره على) ۲۶۳۱۳
آباش (مناره) ، باغده ، طاش اوجى	سركز ۳۷۶۸۰	—	بكيازارى ۲۱۳۴۰
—	آنامور ۱۸۱۸۲	—	بولاطلى ۱۶۶۶۰
اوواجق ، كلنديره	كلنار (أنای بازار) ۱۹۳۶۹	—	چوبوق آباد ۲۵۹۷۳
صارى قواق	موط ۱۵۸۰۰	—	خايجانه (بيان جامى) ۲۹۰۸۵



قضا مرکز لری	ناحیہ لری	قضا مرکز لری	ناحیہ لری
بور دور (۸۳۴۳۶)	ساری سو (کوسک) ، عادلجواز ، میسک	آخلاط	۸۲۰۷
بل اوکی (آغلاصون) ، سرتاج (بوبکر)	یز (قرغان)	بولاتق (قوب)	۶۰۰۱
قیزیل قیا ، میالی	اوجوم (اسپیریت) ، خاکیف (دورسوان)	خیزان (قره صو)	۸۳۴۰
دیرمیل ، کولحصار	آزاقبور (تیل) ، آتجان (سقاوی) ، زیارت ، کلکوزان (طایک) ، والیر	موش	۲۱۴۱۴
بوز اوق (یوزغاد) (۲۰۸۶۲۸)	خیوط	موطکی (کورسواک)	۱۰۹۸۷
سلیمانلی (قیادیسی) ، قیزیل قوجه (یاضعی آغیل)	باطنوس ، سلطانمود . نورالدین (خراب)	ملاز کرد	۶۸۹۴
قره مغازہ (پیک)	اوستکران ، قره کوی	وارطو (کوم کوم)	۹۷۹۴
آق طاغ مدنی	کروسه (خداوندکار) (۳۹۹۰۴۰)		
بوغازلیان	امیر علی (کستل) ، جدید (صوغوق بیکار)	سرکز	۱۲۷۱۳۹
۵۷۰۷۸	خرمنجق ، کوکجه طاغ	اورخان ایللی	(بیکجه - اطرانوس)
۴۳۶۳۹		۴۰۱۷۰	
بولی (۲۱۷۰۹۷)		اورخان غازی	(بازار کوی)
اسکی		۱۶۶۶۸	
قبریسجق		اینه کول	۵۸۷۲۰
آقچہ شهر ، ییغلیجه		قره جہ بک (میخالیج)	۲۹۲۲۴
مکن		کلک	۱۸۸۹۴
کونک (طور بالی)		مدانیہ	۱۳۸۳۸
۱۶۵۸۳		مصطفی کمال پاشا	(کیرماستی)
مدرفی		۵۳۲۷۲	
۲۱۵۸۴		بکی شهر	۴۲۰۲۰
چارشابا			
تکیر طاغ (۱۳۲۰۱۲۰)			
اینه جک ، بیکاری ، نائب (بارباروس)			
سرکز			
۳۳۹۸۹			
چورلو			
۱۹۵۰۹			
سرادی			



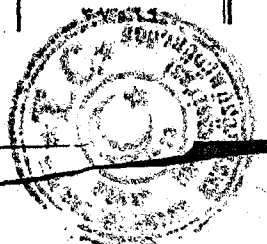
ناحیه	قضا مرکز	ناحیه	قضا مرکز
—	چرمیک ۱۷۱۸۰	—	سننوری ۴۰۴۰۵
حضرو	سیوان (میافارقین) ۲۶۴۰۶	اولاغی (کامل - زیتون)	عثمانچی ۲۹۱۸۴
—	عثمانیه (ارغنی) ۱۸۷۰۷	اورته کوی ، شیخ مصطفی	مجید اوزی (آووقات حاجی کوی) ۳۶۷۴۹
—	قلب ۱۱۲۱۵	حکاری (چوله سرك) (۲۵۰۱۶)	
هانی	لیجه ۲۱۷۹۹	چال (بلاط ، سالابه کان ، لیون بیانی)	مرکز ۷۲۴۶
ریزه (لازستان) (۱۷۱۶۶۳)	مرکز	—	یت الشباب (ألکی) ۱۲۸۸۳
قرای سیمه (چاغیران قیا) ، قره دره (مدرسه) ، مایاوری (یکی بازار)	۹۹۷۲۰	خومارو (بمبو) ، کردی (هریکی)	شمیدیان (نهری) ۱۷۴۵
آردهش ، همشین (سازویران)	آنه ۴۱۶۲۶	اورامار ، باجرکه (دری دره سی) ، دوستکی (شربجان)	کواز (دیزا) ۳۱۷۳
آرخوی ، کال پاشا ، وچیه	خوبه ۳۰۳۱۷	دکزلی (۲۳۷۰۶۶)	
زونغولداق (۲۶۷۹۹۰)	مرکز	خوناز	مرکز ۲۵۱۲۲
—	۴۴۶۳۸	کوتای	بولدان (باغچه) ۲۴۶۷۲
—	آزکی ۴۲۸۴۵	بکلاک (دره کوی)	چال (دمیرچی کوی) ۴۱۸۴۱
آماسره ، قوریجه شیه	بارطین ۶۴۲۲۷	—	چیوریل ۲۱۱۱۶
چای جمه	دورک (حمیده) ۵۷۴۳۹	قاضی کوی	سرای کوی ۱۸۰۰۹
افلان (چلیبیر) ، آق طاش (طوبراق) ، اولوس (قالدیرم)	زغفرانبولی ۵۸۸۴۱	قلعه طواس	طواس (بارنکومه) ۵۰۹۰۸
سعد (۱۰۱۶۳۷)	—	آبرله (سطلو)	عربی قره آغاج (آچی بادم) ۴۵۳۹۸
حسینی (سپیان)	مرکز ۲۴۷۴۳	دیاربکر (۱۹۳۳۰۴)	
فندک ، لودی (عین)	آره ۱۴۳۵۰	آکیل ، بهرامکی ، شرق ، غرب	مرکز ۹۷۹۹۷



ناحيه لار	قضا مر كز لرى	ناحيه لار	قضا مر كز لرى
باش كديكەر ، قيزيل چاقچاق (شورە كل)	آرپه جاي (زاروشاد) ۲۵۰۳۸	—	ترمه ۲۱۳۳۵
حاناق ، يالكز چام	آرذهان	—	چارشانا ۴۵۰۲۸
جلوانا ، غنينا	پوسخوف (دامال) ۲۴۳۰۰	قره آبدال ، قره خليل (كديرلى) ، لاديك .	حوضه ۳۸۱۶۳
جالا ، قورت قلمه	چيلدير (زور زونا) ۱۸۸۲۰	—	وزر كورى (كورى) ۳۴۶۱۴
بارديز ، سليم ، قره اورغان ، قره قورت	صارى قامش ۳۵۱۳۰	—	طربزون (۲۹۲۵۷۳)
صوسز	قارص ۳۸۱۰۴	طونيه ، يوسره (ديرونه)	مر كز (۶۰۹۷۵)
ديفور ، كوتك	قاغزمان ۱۷۱۰۰	—	آقپه آباد (بوتخانه) ۴۱۵۴۶
اوقام ، خوجوان	كوله (سردنك) ۲۲۱۷۰	—	اوف (صولاقلى) ۶۴۲۲۸
(۱۰۸۳۴۱) قرقلر ايلي	—	—	سورمنه (خوركان) ۵۷۴۶۰
اسكوب ، بدره (بولوس) ، ييكار حصار ، قوقناز ، بيكيجه (اينه جه)	مر كز ۴۶۷۴۲	—	ماچقه (جوزلك) ۱۹۱۷۶
باولى ، طاش آغيل (قره جه اوغلان)	بابا اسكى ۲۱۱۵۰	—	وقف كبير (بووك ليان) ۴۹۱۸۸
ايكنه آطه ، قره جه داغ	دمير كوى ۲۲۶۳	—	غازى عينتاب (۲۱۳۴۹۵)
قاريديران	لوله برغوس ۲۱۵۱۲	—	مر كز ۸۸۷۹۶
مديه ، سر كين	ويزه ۱۵۶۷۴	آقپه قويون (حارال) بلووايرن ، پرورى ، سوارلى ، شامبيادى ، طوخت (كولباشى) ، قيزيل اين ، كيسون ايل بلكى (چوبان بك) ، موسى بلكى (سيد نوروز) ، مينج (قره ملك) جربلس ، خلفتى (روم قلمه)	بهنى ۳۰۷۲۷
(۱۰۸۵۲۹) قره حصار شرقى (شين قره حصار)	مر كز ۱۸۴۸۳	—	كليس ۴۵۷۶۱
—	—	—	تريب ۴۸۲۱۱
منداوال (تشنيك)	آلوجره ۲۱۲۱۳	—	قارص (۲۰۵۴۶۴)
أزبيدر ، اغوانيس	سو شهرى (أندرس) ۲۶۲۹۲	—	مر كز صوسز



قضا مرکزی	ناحیه	قضا مرکزی	ناحیه
عزیزه ۴۴۹۰۸	بازار ویران ، ساریز (کوی ری) ، طوقلز ، قینار ، ویران شهر	مردین (۱۸۲۷۷۳)	مرکز
گوشخانه (۱۲۲۱۹۰)		مرکز ۴۷۶۲۱	قوجصار
مرکز ۲۳۸۶۳	قوانس (یکی قلعه) ، یاموردره (چوراق)	جزره ۲۵۷۶۰	سلوی
بابورد ۴۸۸۴۲	اودورهک (ممدن) ، بلور ، حارت	دیرک ۱۵۱۱۱	عمل متینان (شخرخ)
شیران (قره جصو) ۱۲۵۰۸		رأس المین ۴۶۹	
طورول (آردهسه) ۱۷۸۲۳	خارشید (داندی) ، قوروم ، کورتون (چاپده)	ساوور (عونیه) ۲۷۶۶۳	عمرکان
کلکیت (جینتاک) ۱۹۱۵۴	کوسه	کرجوش ۲۱۷۹۳	
کوتاهیه (۳۰۳۶۴۱)		مدیات ۳۱۹۴۴	باجرین ، جزینیی ، حسن کیف ، کربوران
مرکز ۷۰۲۶۲	آرمودایی (صابونچی) ، آلتون طاش ، کرهکی (آرسلان آیا) ، کوش (کوبری ویران) ، ویرانچی .	نصیدین ۱۲۴۲۲	آلیان (دیرونه) ، حباب
آمد (اکریکوز) ۳۳۶۵۵		مرسین (۱۲۰۵۱۸)	
سیاو ۳۸۰۴۱	طاغ آردی (کبیل)	مرکز ۴۶۸۳۱	أرجیل ، ألوانلی
طاوشانی ۳۵۰۸۲		طرسوس ۷۳۶۸۰	کولک ، نمرود (قره تیکن)
عشاق ۸۸۶۶۵	اولوبک ، بناز (اسلام) ، سیواسلی ، قره حالو	مرعش (۱۸۴۹۵۸)	
کدوس ۳۷۹۳۵	شانجانه	مرکز ۷۰۱۲۷	قرنس ، یکجه قلعه (دونکله)
گیرهسون (۱۶۶۱۱۶)		البستان ۵۳۴۱۶	أفوس
مرکز ۹۳۲۶۸	بولانچی (آق کوبری) ، بیرعزیز (آبدال) ، کشاب (اوغورجه) ، یاروز کال (چناق-قیریق)	أندرین ۱۲۱۳۳	
تیره بولی ۳۵۳۳۴	اسیه . درهلی	بازار جق (بندین) ۲۸۵۶۴	
کوزله (انکو)		اکوکسون ۲۰۷۱۸	سایمانلی (زیتون)



18 Nisan 1929 tarihli " Vilayet İdaresi Kanunu "

No : 129 — Vilâyet İdaresi Kanunu

18 Nisan 1929

[Resmî Gazete ile neşir ve ilâm : 5 Mayıs 1929 — Sayı : 1184]

Kanun No : 1426 [*]

Başlangıç

Tevsîl mezuniyet ve tefriki vezâf

Teşkilâtı Esasiye Kanununun 81 inci maddesi mucibince vilâyetler amuru tevsîl mezuniyet ve tefriki vezâf esasî üzerine idare olunur.

Kanun lâyhasının tevdiî tarihi : 6 Kânunusani 1929

Müzakere tarihi : 18 Nisan 1929

[*] Bu Kanun 5432 sayılı kanunun 68 inci maddesiyle kaldırılmıştır.

495

İdare taksimatı

Madde 1 — Teşkilâtı Esasiye Kanununun 89 uncu maddesi mucibince, Türkiye coğrafi vaziyeti ve iktisadi münasebat noktai nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara, kazalar nahiyelere münkasemdir. Nahiyeler de kasaba ve köylerden terekkiüp eder.

Fesil : I

Taksimat ve idare ve vilâyet memurlarının intihap ve tâini suretleri

Vilâyet, kaza, nahiyec, köy teşkilî, kaldırılması, merkez ve sınırlarının değıştirilmesi

Madde 2 — Vilâyet teşkilî veya mevcut vilâyetlerden birinin kaldırılması veyahut vilâyet merkezinin değıştirilmesi Devlet Şurasının mütalâası alınarak kanun ile yapılır.

Kaza teşkilî, kaldırılması veya bir kazanın bir vilâyetten başka bir vilâyete bağlanması vilâyet idare heyet ve umumî meclislerinin mütalâası alındıktan sonra kanun ile yapılır.

Vilâyet sınırlarının, kaza merkez ve sınırlarının değıştirilmesi nahiyec teşkilî veya kaldırılması veya bunların merkez ve sınırlarının değıştirilmesi, bir kazadan başka bir kazaya bağlanması alâkadar vilâyet idare heyet ve umumî meclislerinin mütalâası alındıktan sonra Dahiliye Vekâletinin kararı ve Reiscumhurun tasdiği ile yapılır.

Yeniden köy teşkilî, köylerin birleştirilmesi ayrılması veya bir nahiyeden başka bir nahiyeye bağlanması vilâyet idare heyet ve umumî meclislerinin mütalâası alındıktan sonra Dahiliye Vekâletinin tensesbi ile vilâyete yapılır.

Vilâyet, kaza, nahiyec ve köy idare reisleri

Madde 3 — Vilâyet umumî idaresinin reisi ve mercaî validir. Kaza idaresinin reisi kaymakamdır. Nahiyec idaresinin reisi müdür ve köy idaresinin reisi muhtardır. Hükümetce lüzum görülen vilâyet merkezlerinde dahî başkaca bir merkez kazası teşkilâtı ve kaymakam bulunur.

Vali muavinleri

Madde 4 — Hükümetce lüzum görülen yerlerde vali muavinleri bulunur. Muavinler vali tarafından tevdi edilecek işleri ve vazifeleri yapar ve bulunmadıkları vakitte kendilerine vekâlet ederler.

Vilâyet idareleri şube reisleri

Madde 5 — Vilâyet idare şubeleri reisleri şunlardır:

Defterdar, mektupçu, nafia başmühendis veya mühendisi, bukk

işleri, sıhhiye, maarif, ticaret, sanayi ve mesal, orman, maden, baytar, evkaf, tapu, nüfus, ziraat ve iskân müdürleri, posta telgraf ve telefon, rüşumat başmüdür veya müdürleri, polis müdürü veyahut bunların vazifelerini ifa etmek için yerlerine kaim olanlar ve jandarma kumandanı.

Kaza idare şube reisleri

Madde 6 — Kaza idare şubelerinin reisleri şunlardır:

Malmüdürlü, tahrirat kâatibi, hükümet hekimî, orman, ziraat, baytar, tapu, nüfus, iskân ve evkaf memurları ile polis, komiser ve jandarma kumandanları, posta ve telgraf ve telefon müdürleri.

Nahiyec idare memurları

Madde 7 — Nahiyec idare memurları şunlardır:

Nahiyec kâatibi ve zabıta memuru ile hükümet hekimî veya sıhhiye memuru, nüfus, tapu ve vergi memurları.

Tâli memurlar

Madde 8 — Her vilâyet, kaza ve nahiyec merkezinde hâkimler ile müddeumumlar ve askerî memurlardan başka vilâyetin muhtelif idare şubelerinde lüzumu kadar tâli memurlar bulunur.

Valilerle muavinlerinin, mektupçu ve kaymakamların tâini suretleri

Madde 9 — Valiler Dahiliye Vekâletinin inhası ve İcra Vekilleri Heyetinin kararıyle, vali muavinleri, mektupçular, kaymakamlar Dahiliye Vekâletinin inhası ile Reiscumhur tarafından tâyin olunur.

Vilâyet idare şube reislerinin tâinleri

Madde 10 — Beşinci maddede sayılan idare şubelerinin reisleri ve 14 üncü madde mucibince vilâyet tâli memuru olanlardan gayrisi mensup oldukları vekâlet veya umumî müdürlüklerce kanunlarına göre intihap ve tâyin olurlar.

Bazı memurların tâininde valilerin mütalâatları

Madde 11 — Vali muavinlerinin, mektupçuların ve jandarma kumandanlarıyla polis ve hukuk işleri müdürlerinin tâinlerinde valilerin mütalâatları alınır.

Vilâyet merkezinin tâli memurları ile kaza idare memurlarının, nahiyec müdürlerinin tâinleri

Madde 12 — Vilâyet merkezinin tâli memurları ile altıncı maddede sayılan kaza idare memurları mensup oldukları idare şube reisinin intihap ve inhası ile, nahiyec müdürleri doğrudan doğruya valiler tarafından tâyin olurlar. Intihap sureti bir nizamname ile tesbit olunur. Şu kadar ki 14 üncü madde ahkâmı mahfuz kalacaktır.

Kaza tâli memurları ile nahiyec memurlarının tâinleri

Madde 13 — Kazanın tâli memurları ile nahiyec memurlarının tâinleri, valilerin inhası, kaymakamların tasdiği ve vilâyet merkezinin tâli memurlarının tâini, valiler tarafından tâyin olunur.



Muhtelif vekâletlerin tâli memurları

Madde 14 — Muhtelif vekâletlerin 12 ve 13 üncü maddelerde yazılı tâli memurları şunlardır:

Dahiliye

A - Mektupçu ve hukuk işleri, polis, nüfus, iskân müdürleri, merkez memurları, komisyerler ve komisyer muavınlarından maada dahiliye memurları.

Maliye

B - 28 Nisan 1926 tarih ve 823 numaralı kanun mucibince valilerin tasvip ve inhası ile yahut mütalâası alındıktan sonra Maliye Vekâletince tâyin edilen varidat, muhasebe, tahakkuk şube müdürleriyle muhasebe münecciz ve kaza malmüdürlüğünden maada maliye memurları.

Maarif

C - Doğrudan doğruya Maarif Vekâleti tarafından tâyin olunanlar müstesna olmak üzere bilmumum maarif memur ve mensupları.

Nafia

D - Başmühendis ve fennî memurlardan maada nafia memurları.

İktisat

E - Tâyinleri doğrudan doğruya Vekâlete ait idare şube reisleri, müdürleri, fennî memur ve müfettişleri ile muallim ve muavınlarından maada İktisat Vekâleti memurları.

Sıhhiye

F - Hekimler, eczacılar ve küçük sıhhiye memurları ile doğrudan doğruya Vekâlete merbut sıhhi müessesat ve mücadele müdür ve memurlarından maada sıhhiye memurları.

Fasıl : 2

Vilâyet memurları hakkında inzabatı cezalar ve şikâyetler
Vilâyet memurları hakkında inzabatı cezaların tatbiki

Madde 15 — Vali, hâkim sınıfında bulunanlarla vilâyet idare şube reisleri ve kaymakamlar müstesna olmak üzere diğer bilmumum memurların Memurin Kanununun 26 ncı maddesi mucibince ceza görmelerini müstelzim hareketleri sabit olduğu takdirde ihtar cezasını bizzat tatbik eder. Sair cezalar için, tâyin hakkı vilâyete ait olanlar hakkında karar ihtihazını vilâyet inzabat komisyonundan ve tâyin hakkı vekâletlere ait olanlar hakkında da mensup oldukları vekâletlerden talebeyler.

Memurlara garaz veya hakaret için uydurma bir suç isnat edenlerin müddetumumlığı verilmesi

Madde 16 — Memurlar hakkındaki ihbar ve şikâyetler, garaz veya mücerret hakaret için uydurma ve bir suç isnadı suretiyle yapıldığı ve tahkikatın tabii olduğu kanunî muamele mucibince neticesi de sabit olmadığı takdirde, keyfîyet mensup olduğu daireslerce valiler vasıtasıyla müddetumumlığı verilir.

Fasıl : 3

Valinin ve vilâyet memurlarının salâhiyet ve vazifeleri

Vali, Devletin mümessili ve her vekâletin idari ve siyasi icra vasıtasıdır

Madde 17 — Vali vilâyette Devletin ve her vekâletin mümessili ve vekâletlerin idari ve siyasi icra vasıtası olup vilâyetin umumî idaresinden mesuldür.

Vekâletlerin valilerle muhaberelei

Madde 18 — Valiler vilâyete ait işler hakkında ait olduğu vekâletlerle muhabere edecekleri gibi vekâletler de idari ve siyasi muhaberat ve Devlete ait işleri doğrudan doğruya valilere yazarlar.

Vekâletlerin idare şube reisleriyle muhabere edecekleri hususlar

Madde 19 — Vekâletlerin mütehassıs rüesayi memurları re'sen muhabere ve muameleleri fennî ve hesaba ait malî ve ihtisası hususata mahsustur. Şu kadar ki valilerin mütehassıs rüesayi memurlarından fennî hususatta talep edecekleri bilcümle malûmatı memurları vermeğe mecburdurlar.

Kanun ve nizamların neşir ve ilân ve tatbiki

Madde 20 — Vali vilâyette kanun ve nizamların neşir ve ilân ve tatbikini temin ile muvazaf ve bunların kendisine verdiği bilcümle va-

zifeleri ifa ve salâhiyetleri istimal ve vekâletlerin talimat ve emirlerini icra ile mükelleftir.

Kanun, nizamname, talimatname ve mukarreratın valiler vasıtasıyla tebliği

Madde 21 — Bilcümle kanunlar ve nizamnamelerle bunlara mütalâlık olarak vekâletlerce verilecek talimat ve mukarrerat idare şubelerine ancak valiler vasıtasıyla tebliğ olunur.

İdari şubeler reisleri ile kaymakamlar istizana muhtağ görüklükleri cihetleri validen sorarlar

Madde 22 — İdari şubeler reisleri ve kaymakamlar talimat, emir ve mukarreratın esasında veyahut kanun ve nizamların hükümlerini icra sırasında istizana muhtağ görüklükleri cihetleri validen sorarlar. Vali o meseleyi ait olduğu şube reisi ile bilmüzakere halledemediği takdirde keyfîyeti ait olduğu vekâletten sorar. Sormak muamelesi o iş hangi idare şubesine ait ise orada hazırlamak ve vali tarafından mensup olduğu vekâlete yazılmak suretiyle olur.

Kezalik valilerin muhtelif şube işlerine ait vekâletlerle muhaberelei o şubelerde yazdırılır.

Valinin re'sen verdiği emri kanun ve nizamnamelere uygun bulunmayan idari şubeler reisleri ve kaymakamlara karşı valinin emri

Madde 23 — İdari şubeler reisleri ve kaymakamlar vali tarafından re'sen verilen emrin kanun ve nizamnamelere uygun olmadığı içtihadında buldukları takdirde bunu valiyeye yazarlar. Vali emrin nizamnamelere uygun olduğunda ısrar eylediği takdirde yazılı olarak emir verir. Aynı zamanda bu hususu mercii olan vekâlete yazar. Vekâletin emri gelinceye kadar valinin verdiği emir, mesuliyeti altında, tatbik olunur.

Bir memurla âmir veyahut vilâyetin idare şubeleri arasındaki ihtilâflar

Madde 24 — Memurun Kanununun 40 ncı maddesi mucibince bir memur ile âmiri arasında bir emrin kanun ve nizamnamelere talimat ve emirlere uygun olmamasından dolayı çıkan ihtilâfta en yüksek merci validir. Vali kati kararı verir. Âmir mütalâasında ısrar ederse 23 üncü madde ahkâmı tatbik olunur.

İhtilâf vilâyetin muhtelif idare şubeleri âmirleri arasında çıkmış ise merci yine vali olup âmirlerden birisinin mütalâasında ısrarı takdirinde kezalik 23 üncü madde ahkâmı tatbik olunur.

Bu madde hakkı veya menfaati haleldar olanların kanunen hâiz oldukları kazai müracaatlarına mâni değildir.

Huzur ve asayiş

Madde 25 — Vilâyet dâhilinde huzur ve asayişin, şahsî masuniyetin ve tasarrufa mütalâlık emniyetin temini ve zabıtal mâniâ valinin vazifelerindedir.

Jandarma ve polis kuvvetleri

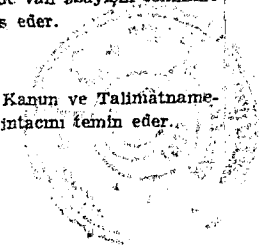
Madde 26 — Vilâyet dâhilindeki jandarma ve polis kuvvetleri doğrudan doğruya valinin emri altında olup nizamata mahsusasına tevlikan mevaki lâzımiye tevzi ve ikame edilmiş olan mezkûr kuvvetlerin mevakkaten mevkilerinin tebdili ve mahalli ahara nakilleri ve jandarma zabitanıyla polis, komisyer ve memurlarının vilâyet dâhilinde icabına göre muvakkat veya daimî surette mevkilerinin tahvilî hususlarına vilâyet valisi salâhiyettardır.

Zabıta kuvveti valinin emri altındadır, icabında askeri kuvvette kullanılabilir

Madde 27 — Vali vilâyette Devletin kanun ve nizamlarının temfizi, emniyet ve asayişin muhafazası için polis ve jandarma ve diğer mülki zabıta, inzabat ve muhafaza kuvvetlerini istihdam eder. Vilâyet dâhilinde bulunan bu kuvvetlerle teskin edilmeyecek âni, fevkalâde hüdusat karşısında kahdıldığı takdirde vali vilâyet dâhilindeki kara ve deniz kumandanlarına tahriren müracaat ederek muavenet talebeder ve bu muavenet askeri kumandanlarca derhal ifa olunur. Kuvayı askeriyenin derhal ve bîlâ ifateli zaman müdahalesini icabettirecek derecede müstacel olmanın ve askeri kumanda makamâtı tarafından idaresini icabettirecek derecede kuvayı askeriyeye istihdamını istilzam eden ahvalde vali asayişin temininde mâtuî tedabir için kolordu kumandanıyla temas eder.

Askerlik ve seferberlik

Madde 28 — Vali Askerlik ve Seferberlik Kanun ve Talimatnameleriyle kendisine tevdi edilen vazifelerin süratle inticamini temin eder.



Kaçakçılığın men'i

Madde 29 — Vali her nevi kaçakçılığın men'i için vilâyetin sâhillerini muhafazaya memur bilicümle resmi gemilerin süvarilerine lüzumuna göre ne tarafları gezmeleri ve ne cihetlere tahsisen dikkat etmeleri lâzım geleceğini tahriren bildirir. Süvariler, validen aldıkları emri derhal infaz ederler.

Hapishanelerin teftiş ve murakabesi

Madde 30 — Vali hapishaneleri dahilli inzibat ve harici muhafaza itibarıyla teftiş eder. Mahpusların hallerinin ıslahı ve sıhhi şartlarının temini için hapishaneleri murakabesi altında bulundurur.

Maarif işlerinde valinin vazifesi

Madde 31 — Vali maarifin terakkisini, inkişafını, temine çalışır. Halkın fikri, ahlâki ve içtimai tekemmülünü temin edecek esbab ve vesaiti tetkik eder. Bunun için icabeden teşebbüsat ve icraatta bulunur.

Ziraat, ticaret, sanayi ve nakliyat gibi istihsal ve servet memba ve vasıtaları hakkında valinin vazifesi

Madde 32 — Vali, ticaret, ziraat, sanayi ve nakliyat gibi istihsal ve servet memba ve vasıtalarının inkişafına, tealisine ve bilhassa zür-ram terfihine medar olacak esbabı derpiş eyilerek vilâyetin bu işlerle alakadar devair ve müessesatını ikaz ve teşvik ve bunlara lâzım gelen muaveneti ifa ve vilâyet daire ve müesseseleriyle yapılamayacak işler hakkında alakadar vekâletleri tevdir eder.

Umumi sıhhatin korunması, sari ve müstevli insan ve hayvan hastahklarının men'i

Madde 33 — Vali umumi sıhhatin korunması ve vilâyet dâhilinde sıhhi şartları ihlâl eden sebeplerin taharri ve izalesi ve bulasıcı salgın hastahklara mahsus kanun ve nizamnameler mucibince lâzım gelen tedbirlerin sîratle tatbiki hususlarında vilâyet sıhhiye müdürü ile konuşarak lâzım gelen teşebbüsat ve icraatta bulunur.

Sari ve müstevli hayvan hastahklarının taharri ve izalesi için kanun ve nizamnameleri mucibince itihaz olunacak tedbirleri vilâyet baytar müdürü veya baytarı müessesese başındaki memurlarla konuşarak icra eder.

Nafia işleri

Madde 34 — Vali, vilâyet dâhilindeki nafia işleri hakkında Hükümetçe tanzim olunacak programlara göre memleketin imarına mütâallik teşebbüsat ve icraatta bulunur.

Valinin teftiş ve murakabesine tâbi Devlet daireleri

Madde 35 — Adli ve askerî daireler müstesna olmak üzere vilâyette mevcut bilfümüm Devlet daire ve müesseseleri valinin teftiş ve murakabesi altındadır.

Vali teftiş muamelesini bizzat yapabileceği gibi daire reisleri ve ait olduğu müfettişler vesatâtile de icra eder.

Orman yangınları, mezruat hasarı ve muzır hayvanların itilâfi

Madde 36 — Vali, vilâyet dâhilinde orman yangınlarını, mezruata İka edilebilecek hasar ve zararları evvelden men ve muzur hayvanların itilâfını ve bilhassa Köy Kanununun tatbikını temin edecek tedabiri itihaz ve tatbik ile mükelleftir.

Devir ve teftiş

Madde 37 — Vali her sene vilâyet dâhilinde münasip göreceği zamanlarda devir ve teftiş yapar. Bu devir ve teftişlerin müddetleri mecmuu, fevkalâde haller müstesna olmak üzere, iki aydan az ve dört aydan ziyade olamaz.

Görülmesi geri kalmış dâvaları müddeumumiden sual eder

Madde 38 — Vali Adliye dairesinde hal ve rüyeti teahhur ettiğine ittila peyda ettiği maddelerin teahhur sebeplerini müddeumumilerden tahriren sual eder ve alacağı malûmata göre keyfiyeti Adliye Vekâletine bildirir.

Mahkeme kararlarının tenfizi

Madde 39 — Vali Adliyeye mütâallik işlerin tesril rüyeti ve mahkeme hüküm ve kararlarının tenfizi hususunda alakadar memurlar tarafından talep olunacak muavenetin yapılmasına emir verir.

İdare şubeleri reislerinin valiyeye karşı mesuliyetleri

Madde 40 — Vilâyet idare şube reislerinden her biri kendi daire ve şubeleri memurlarının kanun ve nizamnamelerle muayyen vazifelerinin sîrat ve intizamla yapılması ile mükellef ve bunlardan dolayı birinci derecede valiyeye karşı mesuldürler. İdare şube reislerinin her biri valî tarafından havale ve tevdi edilen işler üzerine icabeden tetkikatı icra ile malûmat ve mütalâalarını zamanında bildirmeye mecburdur.

Her ay nihayetinde idare şube reislerinin valinin riyaseti altında toplanmaları

Madde 41 — Vali her ay nihayetinde ve lüzum gördüğü sair zamanlarda hâkimlere ordu mensuplarından maada idare şube reislerinin ve lüzum gördüğü diğer memurları heyet halinde toplayarak vilâyet işleri hakkında kendilerinden malûmat ister. Vilâyet ahvalı umumiyesini müzakere ve bu hususta icabeden talimatı verir. Vali, bu salâhiyetini bu memurları ayrı ayrı çağırarak suretiyle de kullanabilir.

Valinin belediyeleri teftiş ve murakabesi

Madde 42 — Vali vilâyet dâhilinde bulunan belediyeler üzerindeki murakabe ve teftiş hakkını Belediye Kanununa göre kullanır.

Fasıl : 4

Kaymakam ve kaza memurlarının vazifeleri

Kaymakam kazanın umumi idaresinden mesuldür

Madde 43 — Kaymakam kazada en yüksek Hükümet memuru olup kazanın umumi idaresinden mesuldür.

Kanun ve nizamnamelerin neşri ve valinin nezareti altında vazife ifası, salâhiyet istimali

Madde 44 — Kaymakam kaza dâhilinde kanun ve nizamnamelerin neşri ve ifân ve tatbikını temin ile muvazzaf olup bunların kendisine tevdi eylediği vazifeleri valinin nezareti altında ifa ve salâhiyetleri istimal ile mükelleftir.

Kaymakam fevkalâde haller müstesna olmak üzere kaza muamelâtı hakkında merbut bulunduğu vilâyete muhabere eder.

Kazada huzur ve asayişin temini

Madde 45 — Kaza dâhilinde huzur ve asayişin, şahsi masuniyetin ve tasarrufa mütâallik emniyetin temini ve zabıta mania kaymakamın vazifelerindedir.

Zabıta kuvvetleri kaymakamın emri altındadır

Madde 46 — Devletin kanun ve nizamlarının tenfizi ve kaza dâhilinde emniyet ve asayişin muhafazası için polis ve jandarma ve diğer mülki zabıta inzibat ve muhafaza kuvvetleri kaymakamın emri altındadır.

Fevkalâde hallerde validen muavenet talebi

Madde 47 — Kaza dâhilinde bulunan zabıta kuvvetleriyle yatıştırılmıyacak ani ve fevkalâde hadiseler karşısında kaymakam valiyeye derhal malûmat verir ve yardım ister.

Maarif, Ziraat, Ticaret, Nafia ve Sıhhat işleri hakkında kaymakamın vazifesi

Madde 48 — Kaymakam 31, 32, 33, 34 üncü maddelerle valiyeye verilmiş olan vazifeler hakkında tetkikat yaparak tedbir ve mütalâalarını valiyeye bildirir ve alacağı talimata göre hareket eder.

Kaymakamın teftiş ve murakabesine tâbi idare şubeleri

Madde 49 — Adliye ve askerîye daireleri müstesna olmak üzere kaza dâhilinde bulunan bilfümüm idare şubeleri kaymakamın teftiş ve murakabesi altındadır.

Devir ve teftiş

Madde 50 — Kaymakam kaza dâhilinde devir ve teftiş icrasıyla mükelleftir. Kaymakamın senede iki defa nahiyeye merkezlerini ve kazanın en az on beş köyünü devir ve teftiş etmesi meşrut olup devir ve teftiş müddeti ile icra zamanı valî ile bilmuhabere tâyin olunur. Bu devir ve teftiş mecburiyeti haricinde kaymakam lüzum görürse valiyeye malûmat vermek şartıyla kazasının köylerini devir ve teftiş edebilir.



**Heyetten olmayan idare şube reislerinin müzakereye
iştirak ile rey vermeleri**

Madde 60 — Gerek vilâyet ve gerek kaza idare heyetlerinde heyete dahil olmayan idare şubelerinin reisleri kendi idarelerine ait idari ve istişari işlerin müzakeresinde âza sıfatıyla davet olunarak o iş hakkında lâzım gelen izahatı verir ve reye iştirak ederler.

İdare heyetlerinin idari, istişari ve kazai kararları

Madde 61 — İdare heyetleri: İdari, istişari ve kazai olmak üzere üç tarzda karar itihaz ederler. İdare Heyetlerinin idari salâhiyetleri, kanun ve nizamnamelerle kendilerine verilen vazifelerdir. Vilâyet veya kaymakamlık makamları tarafından vâkı talep üzerine istişari mahiyette beyan edecekleri mütalâadan dolayı idare heyetleri mesul değildir.

İdari ve istişari ve kazai müzakerelerde msop

Madde 62 — İdare heyetlerinin idari ve istişari müzakereleri, mürettep âzamn yarısından bir fazlası hazır bulunmadıkça açılmaz.

İdari ve kazai kararlarda reylerin tesavisi halinde reisin bulunduğu taraf ekseriyeti haizdir.

Kazai müzakereler, muayyen heyetin yarısından fazlası mevcut olmadıkça açılmaz.

İptai dâvaları

Madde 63 — Vilâyet idare heyetleri vilâyet idare şubelerinin, kaymakamların ve kaza idare şubeleri ile nahiyeye müdürlerinin lâzımlıca

kararları aleyhinde menfaati haleldar olanlar tarafından bu kararların esas, maksat, salâhiyet ve şekil itibariyle kanun veya nizamnameye muhalifetinden dolayı ikame olunan iptal dâvalarına bakarlar.

Bu dâvalar, kararların menfaati haleldar olanlara tebliğ veya bunların icraya ittili tarihinden itibaren altmış gün zarfında ikame olunmalıdır. Bu dâvalar Şûrayı Devlet Usulü Muhakemesine tabidir.

Bu madde hususi kanunlarla vilâyet ve kaza idare heyetlerine verilen diğer kazai işlerdeki salâhiyetlere halel vermez.

Müddelumumîlik vazifesi

Madde 64 — İdare heyetlerinin kazai işlerinde, vilâyetlerde hukuk işleri müdürleri ve bunların bulunmadığı yerlerde mektupçular (ve kazalarda tahrirat kâtipleri) müddelumumî vazifesini görürler.

Âza olmayan daire âmirleri

Madde 65 — İdare heyetlerinin kazai vazife görmek üzere toplanmalarında idari dâvaya esas olan kararı itihaz eden daire âmiri âza sıfatıyla bulunmaz ve reye iştirak etmez.

İtiraz makamları

Madde 66 — Kaza idare heyetlerinin aleyhine vilâyet idare heyetlerinde ve vilâyet idare heyetlerinin gerek birinci ve gerek ikinci derecede verdikleri kararlar aleyhine Şûrayı Devletle alâkadarlar tarafından Şûrayı Devlet Kanununa göre itiraz olunabilir. Ancak gerek vilâyet ve gerek kaza idare heyetleri tarafından Askerlik Mükellefiyeti Kanunu mucibince verilecek kararların derece sanlyede tetkik mercii (103) üncü maddesi mucibince Millî Müdafaa Vekâletidir.

Müntehap âzamn vazifeleri

Madde 67 — İdare heyetlerinin mülga müntahap âzasına mevdu vazifeler Hükümet tarafından vukubulacak talep ve maslahatın icabına göre belediye heyetlerinin kendi âzaları meyanından intihap edecekleri zevat tarafından ifa olunur.

Para cezası

Madde 68 — Vilâyet umumî meclisi veya idare heyeti veya mülki memurlar reisleri tarafından itihaz ve usulen tebliğ veya ifân olunan kararların tatbik ve icrasına mümaneat edenler hakkında hususi kanunların da muayyen cezalar bulunmadığı takdirde mahalleri idare heyetlerince kabli temyiz olmamak üzere beş liradan yirmi beş liraya kadar para cezası hükümlenir.

Mülga kanunlar

Madde 69 — İşbu kanun ahkâmına muğayir olan umum kavanin ahkâmı mülğadır.

Kanunun mer'iyeti

Madde 70 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Kanunun icrasına memur vekiller

Madde 71 — Bu kanun hükümlerini icraya Başvekili ve Adliye, Millî Müdafaa, Dahiliye, Hariciye, Maliye, Maarif, Nafia, İktisat, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekilleri memurdur.

Kaymakamın muhtelif vazifeleri

Madde 51 — Kaymakam 3 üncü faslında valiyeye verilen vazifelerin kazaya ait olan kısımlarını ve bu hususta validen alacağı emirleri ifa ile mükelleftir.

Fasıl : 5

Nahiye müdür ve memurlarının vazifeleri

Nahiye müdür ve nahiyedeki vazifesi

Madde 52 — Nahiye müdürleri nahiyede en yüksek Hükümet memurudur. Nahiye dahilinde kanun ve nizamnamelerin neşir ve ifân ve tatbikini temin ile muvazzaf olup bunların kendisine tevdi eylediği vazifeleri âmirinin nezareti altında ifa ve salâhiyetleri istimal ile mükelleftir.

Müdür nahiyenin işleri hakkında merbut bulunduğu kaza kaymakamı ile muhabere ve aldığı emirleri ifa eder.

Emniyet ve asayiş ve jandarma kuvveti

Madde 53 — Nahiyenin emniyet ve asayişini muhafazadan müdür mesuldür. Nahiyeye mürettep jandarmalar bu hususta müdürden aldıkları emirleri ifa ederler.

Köy Kanununun tatbikini murakabe

Madde 54 — Müdür, nahiyesi dahilindeki köyleri Köy Kanunu hükümlerine göre nezaret ve murakabesi altında bulundurur.

Müdür halkın müracaat ve şikâyetlerini dinler

Madde 55 — Müdür, nahiyesi dahilindeki halkın müracaat ve şikâyetlerini dinler. Salâhiyeti dahilindeki işleri yapar ve haricindeki işleri de âmirinden sorar.

Nüfus Kanununun hükümlerini tatbik ve icra

Madde 56 — Müdür, Nüfus Kanununun ve nizamnameleri hükümlerinin ve bu hususta âmirinden alacağı emirlerin tamamen tatbik ve icrası ile mükelleftir.

Nahiye memurları müdürden alacakları emirleri ifa ve infaz ederler

Madde 57 — Nahiye memurları, müdür tarafından dairelerine ait ve kanun ve nizamnamelerine uygun verilen emirleri ifa ve infaz ile mükelleftirler.

Fasıl : 6

Vilâyet ve kaza idare heyetleri teşkilâtı

Vilâyet idare heyeti

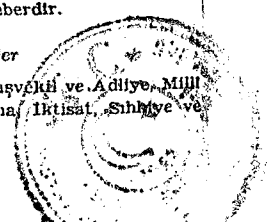
Madde 58 — Vilâyet idare heyeti: Valinin riyaseti altında mektupçu, defterdar, maarif müdürü, nafıa başmühendisi ile sıhhiye ve ziraat müdürlerinden teşekkül eder.

Vali, mazereti halinde muavinini ve muavin bulunmayan vilâyetlerde mektupçuyu heyete riyaset etmek üzere tevklil edebilir.

Lüzum görülen vilâyetlerde valinin riyaseti altında bulunmak ve mülkiye veya hukuk mektepleri mezunlarından intihap edilmek üzere üç âzadan müteşekkül idare heyetleri tesisine Dahiliye Vekâleti mezundur.

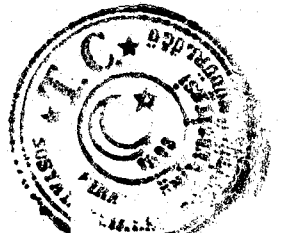
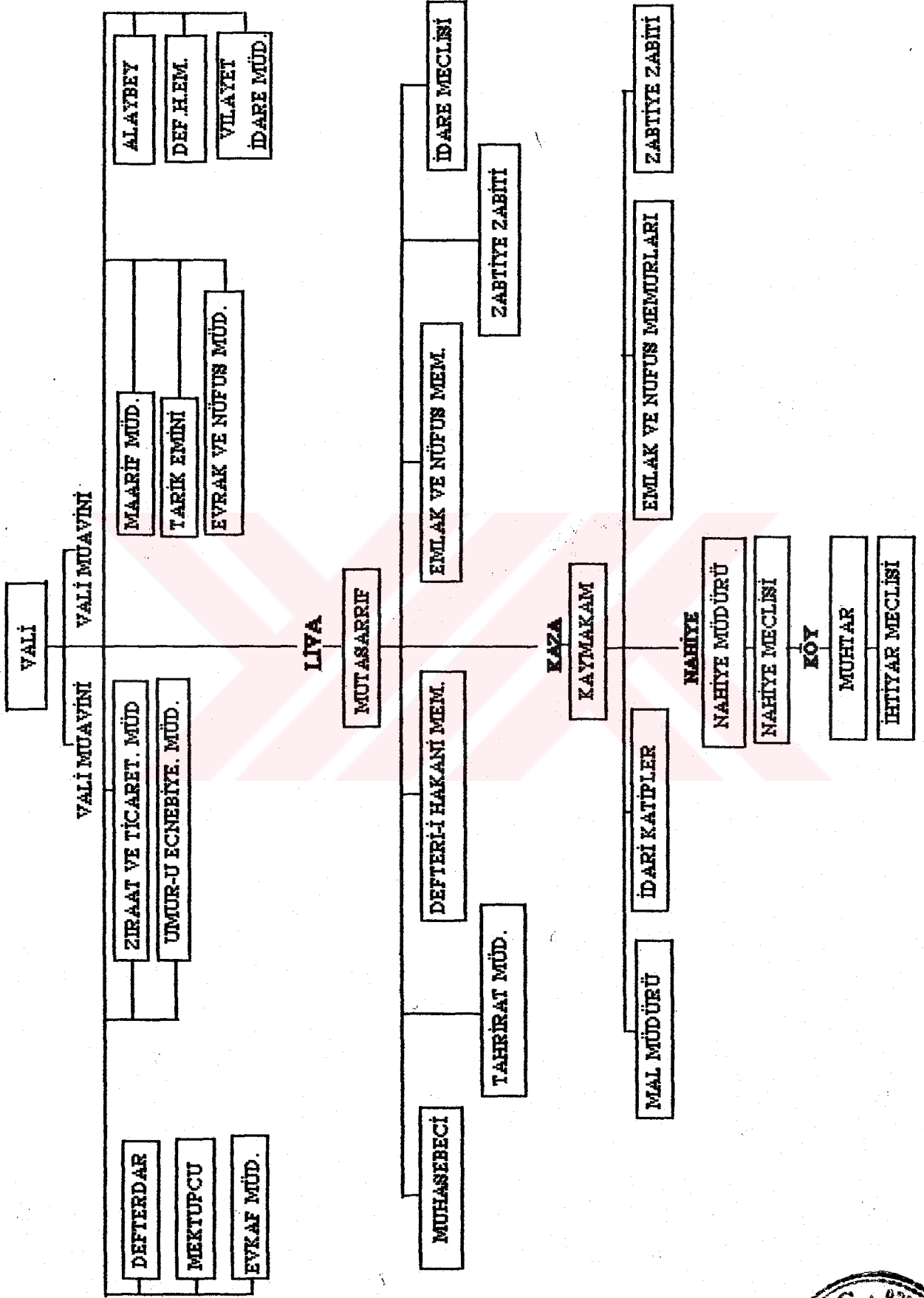
Kaza idare heyeti

Madde 59 — Kaza idare heyeti: Kaymakamın riyaseti altında tahrirat kâtibi, mal müdürü, Hükümet hekimi ile ziraat memurundan mürekkeptir.



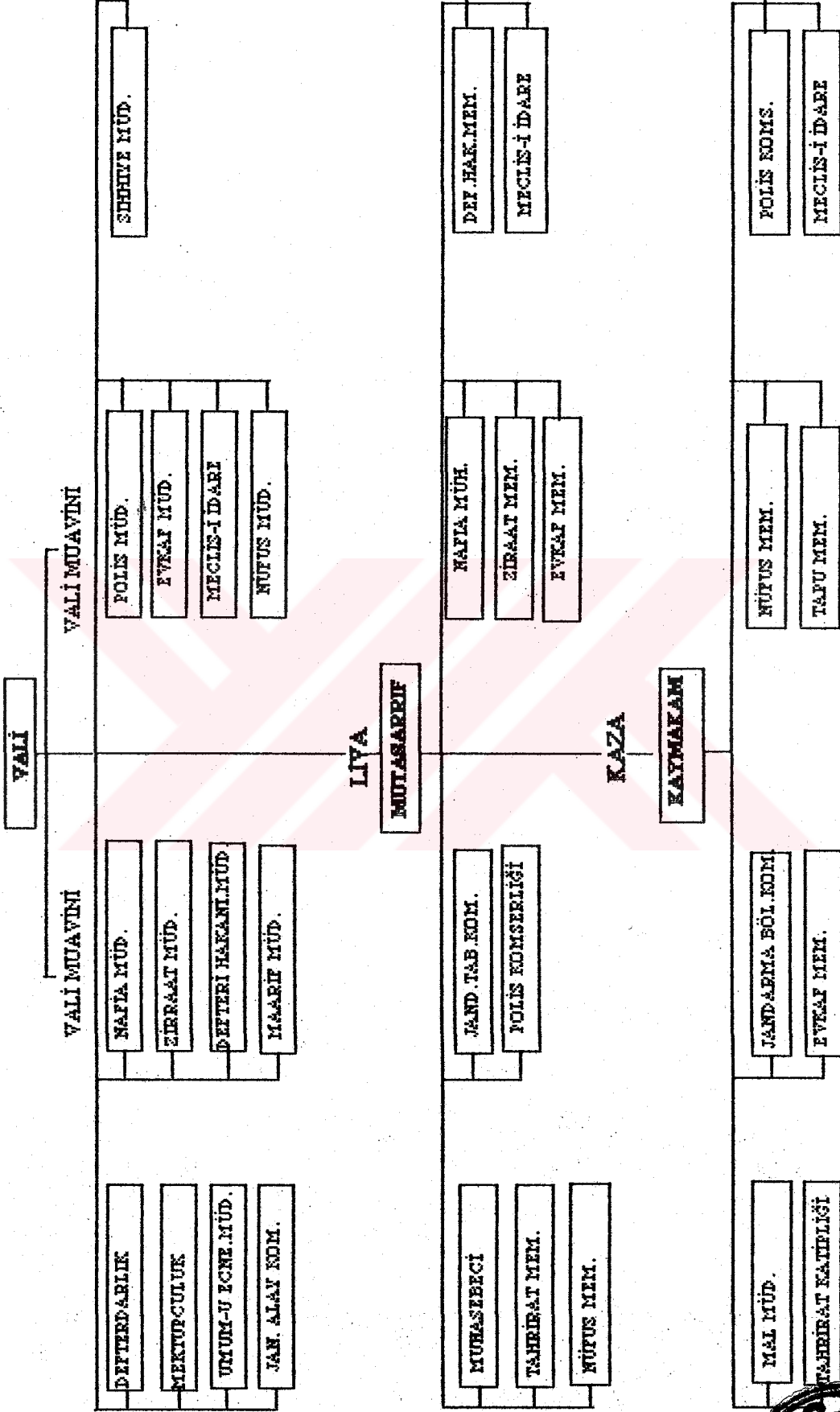
1870 NIZAMNAMESİNE GÖRE MÜLKİ TEŞKİLATI GÖSTERİR ŞEKİL I

VİLAYET



1913 TARİHLİ DARE-İ UMUMİYE-İ YILAYET KANUNUNA GÖRE
MÜLKİ TEŞKİLATI GÖSTEREN ŞEKİL (D)

YILAYET

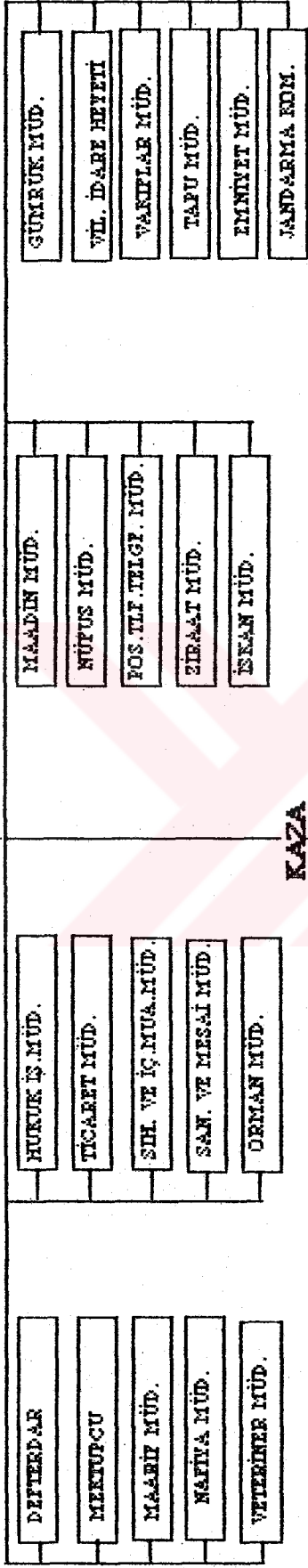


VİLAYET

VALİ

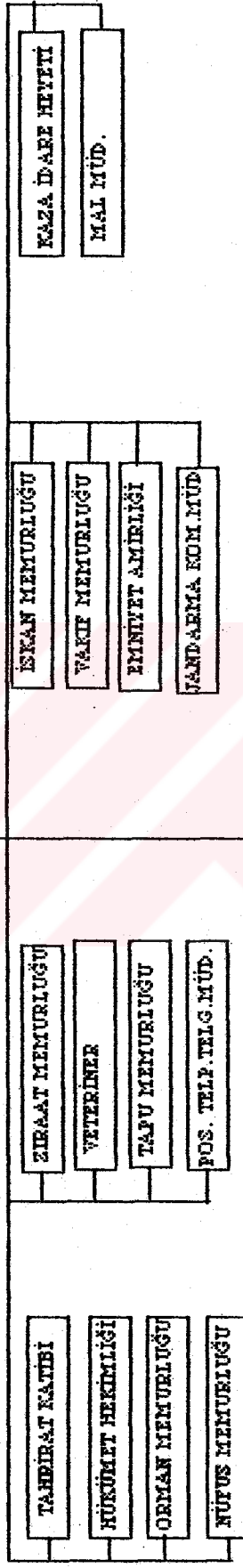
VALİ MUAVİNİ

VALİ MUAVİNİ



KAZA

KAYMAKAM



NAHIYE

NAHIYE MÜD

EMNİYET KOMSERSİ

NAHIYE MECLİSİ

KOY

MUHTAR

INTIHAR MECLİSİ



1883 YILINDA İDARİ TAKSİMAT

HARİTA: 1-B



H.Kemal KARPAT



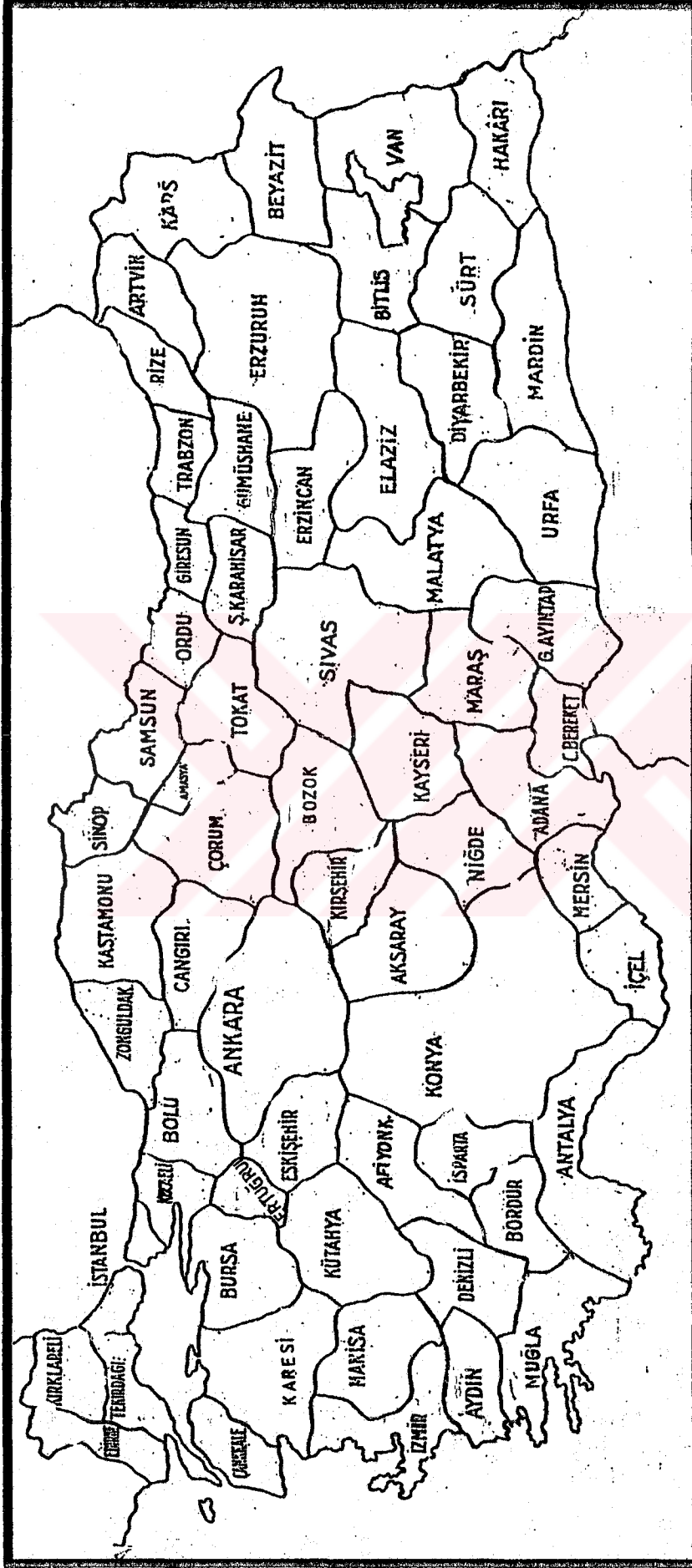


H.Kemal KARPAT



1926 YILINDA KI VILAYETLERİ GÖSTERİR HARİTA

HARİTA: 4



1: 4 500 000

